

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

AFETLERDE KRİZE MÜDAHALE: KAHRAMANMARAŞ
DEPREMİ'NDE AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞININ
ÇALIŞMALARI

Murat ŞAHİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN

HAZİRAN - 2024

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AFETLERDE KRİZE MÜDAHALE: KAHRAMANMARAŞ
DEPREMİ'NDE AİLE VE SOSYAL HİZMETLER
BAKANLIĞININ ÇALIŞMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat ŞAHİN

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

**“Bu tez 28/06/2024 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Yusuf GENÇ	Başarılı
Prof. Dr. İsmail BARIŞ	Başarılı
Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Murat ŞAHİN

28/06/2024

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasında ülkemize zarar veren doğal afetlerin başında gelen deprem felaketinin meydana getirdiği fiziksel ve ruhsal yıkımların telafisinde en büyük role sahip Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının deprem sonrası çalışmaları incelenerek; depremzedeler ve alanda hizmet veren uzmanların bakış açıları ile Kahramanmaraş depremi sonrasında yaşanan aksaklıklar ve çözüm yolları incelenmiştir.

Öncelikle hem lisans eğitimimde ardından da Yüksek Lisans eğitimimde yol göstericim olan, öğretmenlik, arkadaşlık, abilik rollerini birbirine karıştırmadan yaşayan ve yaşatan değerli danışman hocam Doç.Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN'a, Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünün her bir tuğlasında emeği olan, bölümün büyüyerek bugünlere gelmesinde başrol oynayan, açık fikirliliği ve öğrencilerine verdiği değer ve destek ile örnek alınması gereken sayın hocam Prof.Dr. Yusuf GENÇ'e, hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman eksik etmeyen anneme, babama, abime ve ablama, hayatıma anlam katan ve hayatımı değerli kılan eşim Tuğba ŞAHİN ve kızım Amine ŞAHİN'e içtenlikle teşekkür ederim.

Murat ŞAHİN

28/06/2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1. Afetler ve İlgili Kavramlar	6
1.1.1. Afetlerin Tanımı ve Nitelikleri	7
1.1.2. Afetlerin Gerçekleştiği Konum ve Bölgesel Nüfus Yoğunluğuna Etkisi.....	8
1.1.3. Afetlerin Türleri.....	9
1.1.4. Doğal Afetler ve Türleri	10
1.1.4.1. Depremler.....	12
1.1.4.2. Sel ve Taşkınlar	14
1.1.4.3. Heyelanlar ve Toprak Kaymaları	15
1.1.4.4. Çığlar	16
1.2. Depremlerde Sosyal yardım ve Sosyal Hizmetler.....	16
1.2.1. Sosyal Yardımın Kapsamı ve Önemi	16
1.2.2. Sosyal Hizmetin Rolü.....	17
1.3. Kahramanmaraş Depremi (06 Şubat 2023) ve Etkileri	19
1.3.1. Depremin Ekonomik Etkileri	20
1.3.1.1. Bölgesel Üretim Faaliyetlerinin Durması ve Milli Ekonomiye Etkisi.....	20
1.3.1.2. Deprem Hasarlarının Giderilmesi için Ulusal Ekonomiden Aktarılan Kaynaklar.....	21
1.3.2. Depremin Psikososyal Etkileri	23
1.4. Afetlerin Yönetilmesi	33
1.4.1. Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi.....	33
1.4.2. Türkiye'nin Uygulamada Bulunan Afet Yönetim Planları	35

1.5. Sosyal Hizmetin Afet Durumlarında Uygulamaları ve Krizlere Müdahale Metotları	42
1.6. Afet Yönetiminde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Rolü	44
1.6.1. Afet Durumlarında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Görevleri	44
1.6.2. Ayni ve Nakdi Destek Faaliyetleri	46
1.6.3. Afetler Sonrasında Psikolojik ve Sosyal Destek Faaliyetleri	48
1.6.4. Özel İhtiyaç Gruplarına Yönelik Sosyal Hizmet Müdahaleleri	50
2. BÖLÜM: YÖNTEM VE TEKNİK	52
2.1. Araştırmanın Modeli	52
2.2. Çalışma Grubu.....	53
2.3. Veri Toplama Tekniği	54
2.4. Veri Toplama Süreci	55
2.5. Verilerin Analizi.....	56
2.6. Etik Hususlar	56
3. BÖLÜM: BULGULAR	58
3.1. Depremzedelerle Yapılan Görüşmelere Dair Bulgular	58
3.1.1. Depremzedelerin Demografik Özellikleri	58
3.1.2. Depremzedelerin Deprem Anında Verdikleri İlk Tepkilere Yönelik Bulgular	60
3.1.3. Depremzedelerin ASHB'nın Faaliyetleri Hakkında Görüşleri ve İhtiyaçlarının Karşılmasına Yönelik Bulgular	63
3.1.4. ASHB'nin Sunduğu Hizmetlerin Geliştirilmesine Yönelik Bulgular	65
3.1.5. ASHB'nin Deprem Sonrası Yürüttüğü Faaliyetlere Yönelik Öneriler.....	69
3.1.6. ASHB Tarafından Depremzedelere Verilen Psikososyal Destek Konusunda Değerlendirme.....	74
3.1.7. ASHB'nin Afet Eğitimi Faaliyetlerinin Yeterliliği Hakkındaki Bulgular.....	76
3.2. ASHB Çalışanları ile Yapılan Görüşmelere Dair Bulgular.....	77
3.2.1. ASHB Çalışanlarının Deprem Sonrası Üstlendiği Görevler	78
3.2.2. Deprem Sonrası ASHB'nin Öncelikli Olarak Sunduğu Hizmetlere Yönelik Bulgular.....	79
3.2.3. ASHB Çalışanlarının Deprem Bölgesinde Karşılaştığı Zorluklara Yönelik Bulgular	81

3.2.4. Doğal Afetlerde ASHB'nin Daha Etkili Faaliyet Göstermesi İçin Öneriler ve Diğer Kurumlarla İş birliği	82
3.2.5. ASHB'nin Sunduğu Psikososyal Destek Hizmeti Konusunda Çalışanların Görüşleri	84
3.2.6. ASHB'nin Deprem Sonrası Süreçte Öne Çıkan Başarısı ve Yaşanan Zorluklar	85
3.2.7. ASHB'nin Deprem Konusunda Gelecekte Uygulamayı Planladığı Tedbirler	87
3.3. Bulguların Özeti ve Tartışma	88
SONUÇ	90
KAYNAKÇA.....	95
EK	102
ÖZ GEÇMİŞ	108

KISALTMALAR

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
ASBH	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ERCC	: Emergency Response Coordination Center
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı.
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
SBB	: Strateji ve Bütçe Başkanlığı
UNDRR	: Birleşmiş Milletler Afet Riski Azaltma Ofisi
TARAP	: Türkiye Afet Risk Azaltma Planı
İRAP	: İl Afet Risk Azaltma Planı
AMB	: Afete Maruz Bölge
TAYS	: Türkiye'nin Afet Yönetim Stratejisi
TASİP	: Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’de Can Kaybına Neden Olan 1900’lerden sonraki Depremler.....	13
Tablo 2: Deprem Maliyeti	22
Tablo 3: Seviyelerine Göre Afet Destek Durumu	37
Tablo 4: Afet Müdahale Planındaki Çalışma Gruplarına İlişkin Örnekler.....	38
Tablo 5: Depremzedelerin Demografik Dağılımı.....	58
Tablo 6: Deprem Sırasında Depremzedelerin Davranışlarının Analizi.....	60
Tablo 7: Depremzedelerin ASHB Desteklerinden Yararlanmasına İlişkin Görüşleri...	63
Tablo 8: ASHB’nin Depremzedelerin İhtiyacını Karşılmasına İlişkin Depremzedelerin Görüşleri	64
Tablo 9: ASHB Hizmetlerinin Geliştirilmesi Gereken Yönleri Hakkında Depremzedelerin Görüşleri	66
Tablo 10: ASHB Özel ihtiyaçları karşılaması konusunda depremliler görüşleri .	67
Tablo 11: ASHB’nin Deprem Sonrasında Etkili Ve Hızlı Olması İçin Depremzedelerin Önerileri	70
Tablo 12: Depremzedelerin ASHB’nin Yanı Sıra Yardım/Destek Alınan Kuruluşlar..	71
Tablo 13: Depremzedelerin Gelecek Doğal Afetler İçin ASHB’nin Sunabileceği Hizmetlere İlişkin Görüşleri.....	73
Tablo 14: Depremzedelere Psikososyal Destek Verilmesi Hizmetine İlişkin Depremzedelerin Görüşleri	75
Tablo 15: ASHB'nin Afet Eğitim ve Bilinçlendirme Faaliyetleri ve Yeterliliği Hakkında Depremzedelerin Görüşleri	76
Tablo 16: ASHB Çalışanlarının Deprem Sonrası Üstlendikleri İşlerin Dağılımı.....	78
Tablo 17: Deprem Sonrası Öncelikli Faaliyet Hakkında ASHB Çalışanlarının Görüşleri	79
Tablo 18: ASHB'nin Deprem Sonrasında Sunduğu Hizmetlerin Strateji ve Protokollerine İlişkin ASHB Çalışanlarının Görüşleri	80
Tablo 19: ASHB’nin Depremzedeler İçin Hizmetlerini Yürütürken, ASHB Çalışanlarının Karşılaştığı Zorluklara İlişkin Görüşleri.....	81
Tablo 20: Doğal Afetlerde ASHB Hizmetlerinin Etkili Olmasında Yapılması Gerekenler İçin ASHB Çalışanlarının Görüşleri	82

Tablo 21: ASHB'nin Diğer Kurumlarla Olan İşbirliğine Dair Ashb Çalışanlarının Görüşleri	83
Tablo 22: ASHB'nin Psikososyal Destekleri Hakkında ASHB Çalışanlarının Görüşleri	84
Tablo 23: Deprem Sonrası ASHB Çalışanlarının Başarılı Olarak Gerçekleştirdiklere İşlere Dair Görüşleri	85
Tablo 24: ASHB Çalışanlarının Görüşlerine Göre Depremzedelere Hizmet İçin En Çok Üzerinde Durulan Strateji	86
Tablo 25: ASHB Çalışanlarının 6 Şubat 2023 Tarihli Depremle İlgili Olarak ASHB'nin Gelecekte Uygulamayı Planladığı Tedbirlere İlişkin Görüşleri.....	87

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: İRAP Süreçleri ve Detayları	40
--	----

ÖZET	
Başlık: Afetlerde Krize Müdahale: Kahramanmaraş Depremi’nde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Çalışmaları	
Yazar: Murat ŞAHİN	
Danışman: Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN	
Kabul Tarihi: 28/06/2024	Sayfa Sayısı: xi (ön kısım) + 101 (ana kısım) + 6 (ek)
Bu çalışma 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremde etkilenen 11 il arasında yer alan Kahramanmaraş ilinde deprem sonrası Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) sunduğu hizmetlerin afetlerde krize müdahale kapsamında kapsamlı bir değerlendirmesini sunmaktadır. Araştırma, Kahramanmaraş ilinde depremi yaşayan 25 depremzede ve Kahramanmaraş ilinde deprem sonrası ASHB tarafından görevlendirilen 5 ASHB çalışanı ile görüşme yapılmıştır. Bu çalışma yapılan görüşmeler üzerinden elde edilen bulguları içermektedir. Depremzedelerin yaşadıkları deneyimler ve hizmetlere erişimdeki zorluklar, ASHB çalışanlarının karşılaştığı sorunlar ve öneriler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışma sonucunda, ASHB'nin depremzedelere yönelik sağladığı hizmetlerde barınma, beslenme ve psikososyal destek gibi temel ihtiyaçların öncelikli olduğu belirlenmiştir. Ancak, depremzedelerin birçoğu bu hizmetlerden yeterince faydalanamadığını, bilgilendirme ve erişim konusunda sorunlar yaşadığını ifade etmiştir. Özellikle psikososyal destek hizmetlerine duyulan ihtiyaç vurgulanırken, bu hizmetlere erişimin kolaylaştırılması gerektiği üzerinde durulmuştur. ASHB çalışanları, afet müdahalesi sırasında koordinasyon eksikliği ve personel eğitimindeki yetersizlikler gibi zorluklarla karşılaştıklarını belirtmiştir. Gelecekteki doğal afetlere daha iyi hazırlanmak için personel eğitiminin güçlendirilmesi, psikososyal destek hizmetlerinin genişletilmesi ve kurumlar arası iş birliğinin artırılması önerilmiştir.	
Anahtar Kelimeler: Afet Yönetimi, Deprem, Krize Müdahale, Sosyal Hizmetler, Psikososyal Destek	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Crisis Intervention in Disasters: Activities of the Ministry of Family and Social Services in the Kahramanmaraş Earthquake	
Author of Thesis: Murat ŞAHİN	
Supervisor: Assoc. Prof. Hasan Hüseyin TAYLAN	
Accepted Date: 28/06/2024	Number of Pages: ix (pre text) + 101 (main body) + 6 (add)
This study presents a comprehensive evaluation of the services provided by the Ministry of Family and Social Services (MFSS) in Kahramanmaraş, one of the 11 provinces affected by the earthquake on February 6, 2023, within the scope of crisis intervention in disasters. The research includes findings obtained from interviews with earthquake victims and MFSS employees. The challenges faced by the victims and their difficulties in accessing services, as well as the problems encountered by MFSS employees and their suggestions, are examined in detail. The study concludes that the services provided by MFSS to earthquake victims prioritize basic needs such as shelter, food, and psychosocial support. However, many victims reported insufficient access to these services and experienced problems related to information dissemination and accessibility. The need for psychosocial support services was particularly emphasized, and it was highlighted that access to these services should be facilitated. MFSS employees mentioned challenges such as lack of coordination during disaster response and inadequacies in personnel training. To better prepare for future natural disasters, it is recommended to strengthen personnel training, expand psychosocial support services, and increase inter-institutional cooperation.	
Keywords: Disaster Management, Earthquake, Crisis Intervention, Social Services, Psychosocial Support	

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Doğal afetler, toplumların fiziksel, ekonomik, sosyal ve psikolojik yapılarını derinden etkileyebilen olaylar olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'nin jeolojik ve iklimsel özellikleri, ülkeyi doğal afetlere, özellikle depremlere karşı oldukça savunmasız kılmaktadır. Bu durum, afet yönetimi ve müdahale süreçlerinin etkinliğinin sürekli olarak değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gereğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Türkiye'deki afet müdahale süreçlerini ve bu süreçlerin sosyal politikalarla etkileşimini, özellikle 2023 yılında Kahramanmaraş merkezli meydana gelen deprem bağlamında incelemektedir. Çalışmada, afet yönetimi yaklaşımlarının, yasal ve idari düzenlemelerin ve sosyal hizmet müdahalelerinin zaman içinde nasıl evrildiği ve afetlere müdahaledeki mevcut zorlukları ve eksiklikleri ele alınmaktadır.

Afetlerin yönetiminde, hazırlık, müdahale ve iyileştirme çalışmalarının kapsamlı bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Türkiye'nin afetlere müdahale kapasitesi, özellikle büyük ölçekli depremler sonrasında hem yerel hem de ulusal düzeyde sıkça sınanmaktadır. Kahramanmaraş depremi, afet yönetimindeki mevcut eksiklikleri ve zorlukları açığa çıkaran bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma, afet müdahalesi süreçlerinde daha bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesinin önemini vurgulamakta; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının afet müdahalesindeki rollerini ve gerçekleştirdiği faaliyetleri kapsamlı bir şekilde ele almaktadır.

Türkiye, tarih boyunca birçok doğal afetle karşı karşıya kalmıştır ve bu deneyimler, afet yönetiminde bütünlüğün sağlanması, sosyal politika uygulamaları arasında koordinasyonun geliştirilmesi ve afet sonrası sosyal hizmet ve yardımların genel bir değerlendirmesini sunma ihtiyacını ortaya koymuştur. Bu çalışma, afetler sonrası sosyal hizmet ve yardım politikaları bağlamında, özellikle Kahramanmaraş depremi gibi büyük afetler sonrasında, sosyal hizmet ve yardımların organizasyonu, sunumu ve koordinasyonu açısından önemli bir referans noktası oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, afet yönetimi ve sosyal hizmetlerin etkili bir şekilde entegre edilmesine yönelik öneriler geliştirilmesi, afetlere müdahale ve afet sonrası iyileşme süreçlerinde sosyal hizmetlerin ve yardımların daha etkili bir şekilde planlanıp uygulanabilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin deprem kuşağında yer alması, afet yönetimi ve müdahale

sistemlerinin sürekli olarak geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Kahramanmaraş depremi, mevcut sistemlerin yetersiz kaldığı alanları ve afet yönetimi süreçlerindeki koordinasyon ve iletişim eksikliklerini gözler önüne sermiştir. Bu çalışma, afet müdahale süreçlerindeki eksiklikleri eleştirel bir bakış açısıyla inceleyerek, gelecekteki afetlere daha hazırlıklı olmak adına iyileştirmeler ve düzenlemeler önermektedir. Bu kapsamda, modern ve entegre afet yönetim sistemlerinin önemi vurgulanmakta, afet öncesi hazırlık, etkili müdahale ve koordinasyon ve afet sonrası iyileştirme çalışmalarının bütüncül bir yaklaşımla yürütülmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Türkiye'de afet müdahale süreçlerinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının gerçekleştirdiği faaliyetleri, özellikle 2023 Kahramanmaraş Depremi bağlamında, detaylı bir şekilde analiz etmeyi hedeflemektedir. Araştırmanın amacı, afet durumlarında sosyal hizmetlerin kritik rolünü ve önemini vurgulayarak, bakanlığın müdahaledeki etkinliğini ve kapasitesini ortaya koymaktır. Bu kapsamda, Türkiye'nin yüksek deprem riski altında bulunan coğrafi konumu ve Küresel Risk Endeksi'ndeki yerinin tanımlanması, Kahramanmaraş Depremi'nin meydana gelişi, etkilediği alanlar ve bu depremin sonuçlarının kapsamlı bir şekilde belgelenmesi öngörülmektedir. Ayrıca, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) afet yönetimi ve müdahale stratejilerinin mevcut mevzuat çerçevesinde analizi yapılacak, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen sosyal hizmet uygulamalarının, faaliyetlerin ve sorumluluk alanlarının derinlemesine incelenmesi planlanmaktadır.

Bu çalışma, ulusal ve uluslararası literatürde afetlerde sosyal hizmet konusundaki çalışmalarla karşılaştırmalı bir literatür incelemesi sunmayı, bu alanda mevcut literatüre katkı sağlamayı ve mevcut sosyal hizmet müdahale yöntemlerinin yanı sıra yenilikçi müdahale yöntemlerinin geliştirilmesine yönelik ihtiyaçları belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, afet müdahalesi konusunda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının faaliyetlerine odaklanarak, bu alanda bir boşluğu doldurmayı ve yeni perspektifler sunmayı hedeflemektedir. Böylece, Türkiye'nin deprem riski altındaki konumunun ışığında, sosyal hizmetlerin afet müdahalesindeki önemine dair bilinç ve farkındalığı

artırmayı ve bu süreçlerde yenilikçi yaklaşımların nasıl entegre edilebileceğine dair yol gösterici bilgiler sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Önemi

Afetlerin bireyler ve toplumlar üzerindeki derin ve geniş çaplı etkileri, sosyal hizmet literatüründe sıkça ele alınan bir konudur. Ancak, Kahramanmaraş Depremi gibi yerel ölçekli afetler konusunda spesifik analizlere olan ihtiyaç belirgindir. Bu tez çalışması, literatürde bu özel bağlamda açıkça belirgin bir eksiklik olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın (ASHB) Kahramanmaraş Depremi sonrası müdahale stratejilerinin detaylı bir incelemesini sunmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, afet müdahale süreçlerindeki eksiklikleri eleştirel bir bakış açısıyla inceleyerek, gelecekteki afetlere daha hazırlıklı olmak adına iyileştirmeler ve düzenlemeler önermektedir. Bu açıdan yoğun deprem aktivitesine sahip olan ülkemizde bundan sonra yaşanacak depremlerde daha hazırlıklı olunma yönünde olumlu bir katkı sunması bakımından bu çalışma büyük bir öneme sahiptir.

Araştırmanın Problemi ve Soruları

Türkiye, jeolojik konumu itibarıyla yoğun deprem aktivitesine sahip bir ülkedir. Bu aktiviteler, çoğu zaman ciddi insanî ve maddi kayıplara yol açmaktadır. Afetler, özellikle depremler, toplumun her kesimini etkileyebilmekte ve afet sonrası müdahale süreçleri, afetzedelerin toparlanma sürecinde kritik bir rol oynamaktadır. Kahramanmaraş Depremi, Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı en son büyük depremlerden biri olarak, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının afet müdahalesindeki rollerini, stratejilerini ve uygulamalarını değerlendirme fırsatı sunmaktadır. Ancak, bu müdahalelerin kapsamı, etkinliği ve afetzedelerin ihtiyaçlarını ne derece karşıladığı konusunda detaylı bir bilgi eksikliği bulunmaktadır. Bu çalışma, söz konusu bilgi boşluğunu doldurmayı hedefleyerek, ASHB'nin afet müdahalesine yönelik bir değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın soruları şu şekilde belirtilmektedir:

1. Kahramanmaraş Depremi sonrasında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen afet müdahale faaliyetleri nelerdir ve bu faaliyetlerin kapsamı ve niteliği nedir?

2. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının sunduğu hizmetler, depremde etkilenen bireylerin ve toplulukların ihtiyaçlarını ne derece karşılamıştır?
3. Deprem sonrasında sunulan sosyal hizmetlerin ve yardımların afetzedelerin psikososyal iyileşme süreçlerine etkisi nedir?
4. Kahramanmaraş Depremi özelinde, ASHB'nin afet müdahalesinde karşılaştığı zorluklar nelerdir ve bu zorlukların üstesinden gelmek için hangi stratejiler geliştirilmiştir?
5. ASHB'nin afet müdahale ve yönetim süreçlerinde, özellikle kadınlar, çocuklar, engelliler ve yaşlılar gibi özel ihtiyaç sahibi gruplara yönelik olarak sunduğu hizmetlerin etkinliği nasıl değerlendirilebilir?
6. ASHB'nin afet müdahalesi ve kriz yönetimi stratejileri, mevcut afet yönetim planları ve stratejileriyle (TAMP ve UDSEP gibi) ne derece uyumludur ve bu süreçlerde kurumlararası koordinasyon ve iş birliği nasıl sağlanmıştır?

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, Kahramanmaraş Depremi'nde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının sunduğu hizmetlerin kapsamını ve niteliğini derinlemesine incelemeyi hedeflenmektedir. Araştırmada, deprem zamanlarında bakanlık tarafından sunulan sosyal hizmetlerin analizi için çift yönlü bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu bağlamda, hem Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çalışanlarıyla hem de Kahramanmaraş halkıyla mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Söz konusu mülakatlarda (görüşmelerde) 10 soruluk (yarı yapılandırılmış) görüşme formu ile demografik bilgileri içeren bir soru formu kullanılmıştır. Araştırma için 25 kişiden oluşan depremzede Kahramanmaraş halkından ve 5 kişiden oluşan ASHB çalışanlarından veri toplanmıştır.

Veri analizi için, toplanan mülakat verileri üzerinden yapılan demografik değerlendirmeler SPSS v.24 kullanılarak frekans analizi yöntemiyle, içerik değerlendirmeleri ise AMOS 24 içerik analizi programı kullanılarak kelime sıklık testi ile gerçekleştirilmiştir. Bu analizler, ASHB'nin deprem sırasında ve sonrasında sunduğu hizmetlerin etkinliğini ve kapsamını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma yöntemleri ve teknikleri, belirlenen amaç ve hedeflere ulaşmak için titizlikle seçilmiş ve planlanmıştır. Bu yaklaşım, Kahramanmaraş Depremi'nde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının afetlere müdahaledeki rollerini ve sosyal hizmet uygulamalarını kapsamlı

bir şekilde anlamak ve değerlendirmek için uygun bir metodolojik çerçeve sunmaktadır. Bu çerçeve, literatüre dayalı bir ön çalışma ile desteklenmiş, çalışmanın bilimsel katkısını ve araştırmanın güvenilirliğini artırmayı hedeflemektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma, 25 Kahramanmaraş halkı üyesi ve 5 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çalışanı ile sınırlı bir örneklem üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu örneklem büyüklüğü, geniş bir nüfusu temsil etme konusunda sınırlı kalmaktadır. Araştırma, yalnızca Kahramanmaraş kent merkezi ve depremde etkilenen bölgelere odaklanmaktadır. Bu, çalışmanın bulgularının, Kahramanmaraş'ın dışındaki diğer afet bölgelerine veya Türkiye'nin farklı coğrafi alanlarındaki benzer durumlara uygulanabilirliğini sınırlamıştır. Veri toplama süreci, yüz yüze mülakatlar ve demografik bilgi formları ile sınırlıdır. Bu yöntem, katılımcıların ifadelerine ve algılarına dayanmaktadır. Bu nedenle subjektif yorumlar ve bireysel deneyimler araştırma bulgularını etkilemektedir. Çalışma, 6 Şubat 2023'teki Kahramanmaraş Depremi sonrasında yapılmıştır. Bu durum, afet sonrası sürecin sadece belirli bir dönemini kapsayacak şekilde sınırlı bir zaman diliminde değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Uzun vadeli etkilerin ve müdahalelerin değerlendirilmesi bu çalışma kapsamında ele alınmamıştır.

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Afetler ve İlgili Kavramlar

Afetler, AFAD'a göre, toplumun belli bir kesiminin veya tamamının fiziksel, ekonomik ve sosyal anlamda kayıplara uğramasına sebep olan; hayatın normal akışını durduran veya kesintiye uğratan doğal, teknolojik ya da insan kaynaklı olaylar olarak tanımlanmaktadır (AFAD, 2024). Bu tanımlama, Birleşmiş Milletler ve Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası kuruluşların vurguladığı, afet durumunda etkilenen toplulukların kendi yerel imkan ve kaynakları ile mücadele edebilme kapasitelerinin yetersiz kaldığı görüşüyle örtüşmektedir (Altun, 2017: 33). Dolayısıyla, bir doğa olayının her zaman afet olarak değerlendirilmediği, ancak insan yaşamında ciddi bozulmalar yarattığında bu tanımlamanın geçerli olacağı belirtilmektedir (Akdağ, 2002: 5; Uluğ, 2009: 1).

Afetlerin, can kayıplarına ve geniş çaplı hasarlara yol açabilme potansiyeli, kriz yönetimini zorunlu kılmaktadır (Kadıoğlu, 2008: 4-5). Bu durumlar, ekonomik, çevresel ve siyasal boyutları içeren sosyal olgular olarak karşımıza çıkmaktadır (Quarantelli, 1994: 5). Türkiye mevzuatında, afetler "genel hayata etkinlik" terimi altında ele alınmış ve bu bağlamda özel bir yönetmelik hazırlanmıştır (Ergünay, 2009: 34). Bu yönetmelikte belirlenen ölçütler doğrultusunda, afetin genel hayata etkisi değerlendirilmektedir (İlhan, 2023: 5).

Afet kavramı ile ilişkilendirilen önemli terimlerden biri de "acil durum" olarak belirtilmektedir. Toplumun geneli veya bir kısmının günlük yaşamını etkileyen ve acil müdahaleyi gerektiren durumları ifade etmektedir (Tanyaş ve ark., 2013: 1). Bu tür durumlarda, normal prosedürler askıya alındığı gibi afetin oluşumunu önlemeye yönelik olağanüstü tedbirler de alınmaktadır. "Risk", ise potansiyel zararların oluşma ihtimalini içermektedir. Bu ihtimaller hem düşük hem de yüksek seviyelerde olabilmektedir. "Tehlike", insan hayatını veya faaliyetlerini olumsuz etkileyebilecek, doğal veya insan kaynaklı olayları kapsamaktadır. Bir toplumun tehlikelere karşı duyarlılığı veya direnci, mevcut ekonomik koşullara bağlı olarak değişiklik göstermektedir (İlhan, 2023: 7).

Savunmasızlık kavramı ise afet bağlamında sıklıkla ele alınmakta ve potansiyel zararlara karşı korunma veya etkileri azaltma kapasitesinin olmamasını ifade etmektedir (Pelling, 2012: 8). Bu durumun, afetin yol açabileceği olası ölüm, yaralanma ve

hasarların derecesi ile ilgili olduğu belirtilmektedir (Kadioğlu, 2008: 5). Gerekli önlemler alınmadığı takdirde, doğal olaylar felakete dönüşmektedir. Kriz kavramı ise, toplum için olumsuz sonuçlar doğurabilecek, ekonomik ve sosyal refahı tehdit eden durumları anlatmaktadır (Ergünay, 2009: 45). Bu bağlamda, kriz oluşturan haller arasında doğal afetler, salgın hastalıklar ve ekonomik bunalımlar gibi çeşitli durumlar bulunmaktadır (İlhan, 2023: 8).

1.1.1. Afetlerin Tanımı ve Nitelikleri

Afetler, yaşanan toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yapısına göre değişik sonuçlar doğuran, genelde bir tehlike tarafından tetiklenen ve toplumların başa çıkma kapasitesini aşan olaylar olarak tanımlanmaktadır (Kadioğlu, 2008: 5). Bu genel tanımlamaya ek olarak, afetlerin insanlar ve diğer canlıları etkileyebilme, zarar görebilirlikle doğrudan ilişkilendirilme ve toplumun başa çıkma kapasitesini aşma gibi özellikleri bulunmaktadır. İnsanlar ve canlılar üzerindeki etkisi, meydana gelen afetin büyüklüğüne göre can kaybı, yaralanma ve maddi kayıplar şeklinde kendini göstermektedir (Kadioğlu, 2008: 6). Örneğin, 1999 Marmara Depremi, ekonomik kayıpların somut bir örneği olarak, bölgedeki altyapıya ve ekonomiye verdiği zararlarla dikkat çekmektedir. Bu deprem sonucunda İzmit, Sakarya ve Yalova'da büyük hasarlar meydana gelmiş, Dünya Bankası'nın raporuna göre işletme sektöründe 1,1 ila 2,6 milyar dolar arasında hasar olduğu tahminde bulunulmuştur (Hallegatte ve ark., 2022: 12-13). Afetler, ekonomik kayıpların yanı sıra sosyal ve kültürel yapıları da etkilemektedir. Paris'teki Notre Dame Katedrali yangını, Rio de Janeiro'daki Ulusal Müze yangını ve Nepal depremi gibi olaylar, kültürel mirasın ne kadar kırılgan olduğunu ve afetlerin bu mirasa verebileceği zararları gözler önüne sermektedir. Teknik ve sosyal altyapının hasar görmesi, üretim ve iş gücünde kayıplar, Marmara Depremi'nde olduğu gibi, afetlerin toplum üzerindeki derin etkilerini yansıtmaktadır (Hallegatte ve ark., 2022: 18).

Afetlerin meydana gelme sıklığı ve sonuçları üzerinde etkili olan faktörler arasında, ülkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmişlik seviyeleri, yapıların afetlere dayanıklılığı ve toplumun afet bilinci gibi unsurlar yer almaktadır (Uluğ, 2009: 1). Bu faktörler, bir olayın afet olarak tanımlanıp tanımlanmayacağını etkileyen önemli değişkenler olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla, afetlerin değerlendirilmesi ve

yönetilmesi sürecinde bu çeşitliliğin dikkate alınması, etkili müdahale ve önleme stratejilerinin geliştirilmesi açısından oldukça önemli görülmektedir (Kadioğlu, 2008: 8; Şahin, 2013: 69).

1.1.2. Afetlerin Gerçekleştiği Konum ve Bölgesel Nüfus Yoğunluğuna Etkisi

Afetlerin oluşum riski ve yarattıkları hasarın büyüklüğü, afetin vuku bulduğu konumun yerleşim bölgelerine olan mesafesi ve o bölgedeki nüfusun sıklığı gibi unsurlar ile doğrudan ilişki içerisinde bulunmaktadır. Özellikle deprem, su baskını ve şiddetli hava durumları gibi doğal olaylar, yaşandıkları yerin coğrafi ve demografik özelliklerine bağlı olarak farklı etkiler yaratmaktadırlar. Böylece, yoğun nüfuslu bir alanda meydana gelen nispeten küçük bir olay bile, büyük hasarlara yol açmaktadır (Mani ve ark., 2003: 4).

Kentsel alanlardaki yoğun nüfus, özellikle depremler, seller, tsunamiler, heyelanlar ve fırtınalar gibi doğal tehlikelerin tehdit seviyesini artırmaktadır. 20.yüzyılda, büyük şehir merkezlerinde gerçekleşen depremler, kayda değer felaketlere yol açmıştır. Örnek olarak, 1923 Tokyo ve 1976 Tangshan depremlerinde sırasıyla yaklaşık 143.000 ve 250.000 kişinin hayatını kaybettiği; 1995 Kobe depreminin ise 100 milyar dolar üzerinde mali hasara sebep olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, gelecekte özellikle kıyı şeritlerinde bulunan şehirlerde büyük afetlerin yaşanması yüksek bir ihtimal olarak değerlendirilmektedir (Twigg, 2004: 230).

BM'nin 2018 yılında gerçekleştirdiği bir çalışmaya göre, afet riski taşıyan coğrafyalarda bulunan şehirlerin nüfusları dikkate değer derecede yoğunluk göstermektedir. Araştırmaya göre, incelenen 1.860 şehirden 1.406'sı (%76), sel riskine karşı hassas bölgelerde yer almakta ve bu şehirlerdeki toplam nüfus yaklaşık 2 milyar kişiyi, yani incelenen şehir nüfusunun %82'sini oluşturmaktadır. Ekonomik kayıplar açısından da 1.340 şehir (%72), sel kaynaklı ekonomik kayıplara karşı yüksek risk altında bulunmaktadır (Gu, 2019: 1).

Afet riskinin büyüklüğü üzerinde nüfus yoğunluğunun yanı sıra etkilenen alanın genişliği ve tehlikenin afete dönüşme potansiyeli de önemli bir rol oynamaktadır. Ancak bu unsurlar, aynı zamanda bölgenin zarar görebilirlik düzeyini de etkilemektedir. Japonya gibi ülkelerde, bina yönetmeliklerinin etkin uygulanması ve yüksek acil durum müdahalesi kapasitesi sayesinde, gelişmekte olan birçok ülkeden farklı olarak,

şehirlerde meydana gelen depremler genellikle daha az ölümcül sonuçlar doğurmaktadır (Dilley, 2005: 58). Dünya genelinde, birden fazla doğal tehlikeye maruz kalma riski yüksek ve yoğun nüfuslu 1,75 milyon kilometrekarelik alanda 650 milyondan fazla insan yaşamaktadır. Birden fazla afet tehdidinin bir arada bulunduğu bu yoğun nüfuslu bölgelerde, kentsel gelişimin ve afet risklerinin yönetimi arasındaki etkileşim, önleyici yaklaşımların önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, afetlere yönelik kapsamlı risk yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanması, bu tür yüksek riskli bölgelerde yaşayan insanların güvenliğini artırmak için kritik önem taşımaktadır (Dilley, 2005: 21).

1.1.3. Afetlerin Türleri

Dünyada yaygın olarak karşılaşılan afet türlerinin sınıflandırılması ve tanımlanması üzerine odaklanmaktadır. Afetler, kaynaklarına, sürelerine, etkilerine ve boyutlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Bu özelliklere bağlı olarak farklı kategorilere ayrılmaktadırlar. "Avrupa Atlantik Afet Müdahale Koordinasyon Merkezi Yönergesi" ekinde belirtildiği üzere, afetler büyük ölçüde, doğal afetler ve teknolojik afetler olarak iki ana kategoride incelenmektedir. Doğal afetler arasında depremler, toprak kaymaları, volkanik patlamalar, seller, tsunamiler, kuraklık, çevre kirliliği, çölleşme, ormanların yok oluşu ve veba salgını gibi durumlar yer alırken; teknolojik afetler kapsamında nükleer kazalar, kimyasal ve endüstriyel kazalar, çeşitli ulaşım kazaları ve terör eylemleri bulunmaktadır (Yaman ve Düğer, 2017: 4).

AFAD ise afetleri tıpkı Avrupa Atlantik Afet Müdahale Koordinasyon Merkezi Yönergesinde olduğu gibi doğal afetler ve insan kaynaklı afetler olmak üzere iki temel kategori altında değerlendirmektedir. Doğal afetler, yavaş gelişen ve ani gelişen olmak üzere daha detaylı alt kategorilere ayrılmaktadır. Yavaş gelişen doğal afetlere şiddetli soğuklar, kıtlık ve kuraklık örnek verilirken; ani gelişen doğal afetler arasında depremler, seller, su taşkınları, toprak kaymaları, çığ düşmeleri, fırtınalar, hortumlar, volkanik faaliyetler ve yangınlar sayılmaktadır. İnsan kaynaklı afetler arasında ise nükleer, biyolojik ve kimyasal kazalar, taşımacılık ve endüstriyel kazalar, aşırı kalabalık nedeniyle yaşanan kazalar, göçmen ve yerinden edilmiş kişilerle ilgili durumlar yer almaktadır. AFAD'ın 2023 raporuna göre, dünya genelinde gözlemlenen afet türleri "jeolojik afetler, iklimik afetler, biyolojik afetler, sosyal afetler, teknolojik afetler" şeklinde geniş bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur (Baz, 2023: 11). Jeolojik afetler,

yerkürenin jeolojik dinamikleri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Deprem, heyelan, volkanik faaliyetler gibi olayları içermektedir. Klimatik afetler, atmosferde meydana gelen olaylardır ve soğuk dalgaları, kuraklık, çığ düşmeleri gibi fenomenleri kapsamaktadır. Biyolojik afetler, canlı organizmaların neden olduğu veya bunlarla ilişkili durumları ifade etmektedir. Orman yangınları, salgın hastalıklar gibi olayları içermektedir. Sosyal afetler, insan faaliyetlerinden kaynaklanan ya da toplumsal yaşamı olumsuz etkileyen afetlerdir ve savaşlar, terör saldırıları, göç gibi durumları içermektedir. Teknolojik afetler, teknolojinin kullanımı sonucu ortaya çıkan ve genellikle insan kaynaklı olaylardır; kimyasal sızıntılar, maden kazaları ve ulaşım kazaları bu kategoriye girmektedir (Yaprak, 2020: 20).

1.1.4. Doğal Afetler ve Türleri

Doğal afet terimi, insan yerleşim alanlarını fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan olumsuz etkileyen ve doğa olaylarından kaynaklanan durumları ifade etmektedir. Depremler, seller, heyelanlar ve pandemiler gibi çeşitli doğal afetler, önlenemez olmamaları nedeniyle büyük zararlara yol açmaktadırlar (Kadıoğlu, 2008: 5). Doğal afetler, jeolojik, meteorolojik, hidrolojik, klimatolojik ve biyolojik olmak üzere geniş bir yelpazede sınıflandırılmaktadır. Jeolojik afetlere depremler ve volkanik faaliyetler; meteorolojik afetlere fırtınalar ve aşırı sıcaklar; hidrolojik afetlere seller ve heyelanlar; klimatolojik afetlere kuraklık ve orman yangınları; biyolojik afetlere ise pandemiler örnek olarak gösterilmektedir. Özellikle COVID-19 pandemisi gibi küresel ölçekteki biyolojik afetler, dünya genelinde milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine ve geniş çaplı sosyal ve ekonomik sonuçlara neden olmuştur (İlhan, 2023: 20).

Doğal ve insan kaynaklı afetlerin zamanla artış gösterdiği, çeşitli olayların ve akademik çalışmaların da işaret ettiği bir gerçektir. Bir doğal tehlikenin afet düzeyine ulaşp, geniş çaplı can ve mal kayıplarına sebep olmasında, sadece olayın büyüklüğü değil; aynı zamanda olayın gerçekleştiği coğrafi alanın özellikleri ve toplumun bu tür olaylara karşı direnç kapasitesinin seviyesi de etkili faktörler arasında yer almaktadır. Günümüzde, nüfusun hızlı artışı, ekonomik yetersizlikler, yaşam alanlarının afet bölgelerine olan yakınlığı ve şehirleşme süreçlerinin yönetimi, afetlere karşı kırılganlığı pekiştiren başlıca unsurlar olarak belirtilmektedir (Kadıoğlu, 2012: 130).

Artan nüfus, zaten kısıtlı olan doğal kaynaklar üzerinde baskı yaratmaktadır. Şehirleşme, altyapı sistemlerinde ek yükler oluşturmaktadır. Doğal afetler ve iklim değişikliğinin yol açabileceği çevresel zararlar, özellikle düşük gelirli gruplar başta olmak üzere, dünya genelinde farklı coğrafi alanlarda yaşayan toplulukları riske atmaktadır. Kırsal alanlardan şehirlere düzensiz ve kontrolsüz gerçekleşen göçler, deprem ve diğer doğal olaylara karşı daha dayanıksız nüfus yoğunluklarını meydana getirmektedir. Sağlam konutların yetersizliği ve plansız yapılaşma, bu durumu daha da kötüleştirmektedir. Afet riskleri konusunda kentlerde yeterli önleme ve hazırlık çalışmalarının yapılmaması, yerleşim alanlarını bu tür risklere karşı son derece korumasız bırakmaktadır (Chen ve ark., 2019: 13).

Türkiye özelinde ise, orman yangınlarının ve aşırı sıcaklıkların önemli bir yeri bulunmaktadır. Örneğin, 2021 yılında yaşanan orman yangınları, son on yılın en büyük kayıplarından birini oluşturmuş, büyük alanlar zarar görmüş ve can kayıpları yaşanmıştır. Aşırı sıcaklıkların etkisiyle artan ölüm oranları, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin acil müdahale gerektiren bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Afetlerin meydana gelme hızlarına göre ani ve yavaş gelişen afetler olmak üzere iki temel kategoriye ayrıldığı belirtilmektedir. Ani gelişen afetler, genellikle hızlı müdahale gerektirirken, yavaş gelişen afetler için koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınmasının mümkün olduğu görülmektedir (Ergünay, 2009: 3-4). Son yıllarda doğal afetlerin sayısında ve etkilerinde gözlemlenen artış, sanayileşme, kentleşme ve küresel iklim değişikliği gibi insan kaynaklı faktörlerle ilişkilendirilmektedir. Bu etkileşim, afetlere karşı alınacak önlemlerin önemini ve kapsamını artırmaktadır (Ergünay, 2009: 7).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, doğal afetlerin yol açtığı hasarlar, ülkenin gayrisafi yurtiçi hasılasına oranla gelişmiş ülkelere göre çok daha yüksek olabilmekte, bu da afetlerin sosyoekonomik etkilerinin ülke ekonomileri üzerinde daha derin ve uzun vadeli sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Türkiye'de de doğal afetlerin etkileri, özellikle deprem olmak üzere, toplum ve altyapı üzerinde büyük hasarlar yaratabilmekte ve afet yönetimi stratejilerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır (Gündüz, 2009: 13).

1.1.4.1. Depremler

Depremler, yer kabuğunun hareketleri sonucunda meydana gelen ve genellikle yer yüzeyini sarsan doğal olaylar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu olaylar, yer kabuğunun iç dinamikleri nedeniyle gerçekleşmekte ve bazen yüzeyin altında enerji birikimine yol açan tektonik plakaların kaymasıyla ortaya çıkmaktadır (Çakır, 2007: 12-14). Depremler, yıkıcı etkileriyle bilinmekte ve sıklıkla yapıların çökmesine, toprak kaymalarına ve can kaybına sebep olmaktadır. Yer kabuğunun ani ve şiddetli hareketleri nedeniyle, depremler genellikle öngörülmesi güç afetler olarak belirtilmektedir ve bu nedenle etkin bir hazırlık ve erken uyarı sistemi hayati önem taşımaktadır (Altun, 2014: 120).

Depremler, toprak altı hareketlerinin sonucu olarak, şehirleri ve kasabaları yıkabilecek, yangınlara ve altyapı hasarlarına yol açabilecek potansiyel doğal afetler arasında yer almaktadır ve bunlar, afet riski yüksek bölgelerde özellikle endişe kaynağı oluşturmaktadır (Akyel, 2000: 10-11).

Türkiye'nin jeolojik yapısı, dünyadaki deprem aktivitesinin yoğun olduğu bölgelerden biri olan Akdeniz-Alp-Himalaya deprem kuşağı üzerinde konumlanmıştır. Bu kuşak, ülkenin kuzey, güney ve batı bölgelerini kapsayan aktif fay hatları ile karakterize edilmiş ve Türkiye topraklarının büyük bir kısmını etkisi altına almıştır. Bu aktif fay hatları nedeniyle, Türkiye'nin yaklaşık %93'ü yüksek deprem riski altında bulunmaktadır ve sanayi tesisleri ile barajlar gibi önemli yapıların büyük bir kısmı bu riskli bölgelerde yer almaktadır. Bu durum, sanayi yapılarının %98'i ve barajların %95'i gibi kritik altyapıların deprem tehlikesine maruz kalmasına yol açmaktadır (Kadioğlu, 2008: 143). Dünya genelinde, yaklaşık 600 milyon insan, bu tür yüksek deprem riski altında yaşamaktadır ve Türkiye'deki nüfusun da büyük bir kısmı, bu tehlikeyle karşı karşıya kalmaktadır. Türkiye'de can kaybına neden olan depremlerin bir tablosuna Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tarih	Yer	Deprem Büyük­lüğü	Can Kaybı
29.04.1903	Malazgirt	6.7	600
09.08.1912	Mürefte	7.3	216
04.10.1914	Burdur-Isparta	6.9	300
13.09.1924	Erzurum-Horasan	6.8	60
03.03.1928	İzmir, Ödemiş	6.5	50
18.05.1929	Sivas-Suşehri	7.1	64
07.05.1930	Tunceli-Erzincan Sınırl	7.2	2514
01.05.1935	İzmir, Dikili	6.2	20
19.04.1938	Kırşehir	6.6	160
22.09.1939	Erzincan	7.9	33000
10.09.1941	Van, Erciş	5.9	192
20.12.1942	Tokat, Erbaa	7.0	3000
20.06.1943	Adapazarı	6.6	336
27.11.1943	Kastamonu-Çankırı Sınır	7.2	4000
01.02.1944	Bolu, Gerede	7.2	3959
31.05.1946	Muş, Varto	5.9	839
17.08.1949	Bingöl, Karlıova	6.7	450
13.08.1951	Çankırı, Kurşunlu	6.9	50
31.01.1952	Erzurum, Pasinler	5.8	41
18.03.1953	Çankakale, Yenice	7.2	265
16.07.1955	Aydın, Söke	6.8	23
24.04.1957	Muğla, Fethiye	7.1	19
25.04.1957	Muğla, Fethiye	7.3	52
26.05.1957	Bolu, Mudurnu	7.1	52
26.05.1957	Bolu, Mudurnu	7.1	19
09.07.1960	Kütahya, Gediz	7.2	1089
22.07.1967	Bolu, Mudurnu	7.2	89
03.07.1970	Kütahya, Gediz	7.2	1086
22.05.1971	Bingöl	6.8	878
06.09.1975	Diyarbakır, Lice	6.6	2385
24.11.1976	Van, Muradiye	7.5	3840
30.10.1983	Erzurum, Narman	6.9	1153
13.03.1992	Erzincan	6.8	655
17.08.1999	Gölcük	7.4	17.400
06.02.2023	K.Maras-Pazarcık	7.7	59,259
06.02.2023	Elazığ-Karakoçan	7.6	5873

Tablo 1: Türkiye’de Can Kaybına Neden Olan 1900’lerden Sonraki Depremler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye, 1900 yılından günümüze kadar birçok büyük depremi deneyimlemiştir. Bu depremler, çoğu zaman önemli can ve mal kayıplarına yol açmıştır. İlgili verilere, 1900 başlangıcından itibaren Türkiye'de gerçekleşen ve özellikle yüksek can kaybına sebep olan depremler hakkında bilgi veren bir tablo aracılığıyla ulaşılmıştır.

Türkiye'nin çeşitli bölgeleri, 6 Şubat 2023'te meydana gelen Pazarcık ve Elbistan bölgeleri merkezli iki güçlü depremle sarsılmıştır. Bu depremler, ülkenin doğusunda ve güneydoğusunda yer alan Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa'yı etkileyerek toplamda on bir ili etkisi altına almıştır. Bu doğal felaketler, geniş çaplı maddi hasara yol açarak toplumların yaşamını olumsuz etkilemiştir (Özüdoğru, 2023; 1-2).

1.1.4.2. Sel ve Taşkınlar

Sel ve taşkınlar da, genellikle şiddetli yağışlar ve hızlı kar erimelerinin ardından meydana gelmektedir ve coğrafi ve diğer jeolojik tehlikelere göre daha kolay tahmin edilebilen doğal afetler arasında yer almaktadır. Suların hızla artması, çevresel dengeleri bozarak arazileri, yerleşim alanlarını ve altyapı tesislerini etkilemekte, bu durum ise bölgesel ekonomiye ve sosyal yaşama ciddi zararlar vermektedir. Türkiye'de, sel ve taşkın riskinin yüksek olduğu bölgeler arasında Karadeniz, Akdeniz ve Batı Anadolu bölgelerini kapsamaktadır. Bu bölgelerin topografik yapısı, bitki örtüsü ve iklim koşulları, sel ve taşkınların daha etkili olmasına zemin hazırlamaktadır (Altun, 2014: 131).

Sel felaketleri ve bunların etkilediği bölgeler, coğrafi konum ve yerleşim alışkanlıklarına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Karadeniz bölgesinde orman varlığının azalması, sel olaylarının şiddetini ve etkisini artıran önemli bir faktördür. 1990'lı yıllardan itibaren, özellikle fındık tarımının yapılmasıyla ormanlık alanların azalması, Batı Karadeniz'de sel riskini artırmıştır. Düzce ilinin Yığılca bölgesi, 1996 ve 1998 yıllarında ciddi sel felaketleri yaşamış, ancak bu olaylar ekonomik ve sosyal yapıya derin etkiler bırakmıştır (Gezgin, 2018: 26). 9 Eylül 2009 tarihinde İstanbul'da yaşanan büyük sel felaketi, ülke tarihindeki en yıkıcı sel felaketlerinden biri olarak kayıtlara geçmiştir. Bu felaket sonucunda 26 kişi hayatını kaybetmiş ve yüzlerce insanın yaşam alanları ciddi şekilde zarar görmüştür. 1950 yılından itibaren Türkiye genelinde meydana gelen sel ve su baskını olaylarına bakıldığında, bazı illerde bu tür olayların

daha sık yaşandığı gözlemlenmiştir. AFAD'ın 2018 tarihli verilerine göre, Erzurum 425 olayla en çok sel ve su baskınına maruz kalan il olmuştur. Bu istatistikler, Sivas, Bitlis ve diğer illerin de sıkça bu tür doğal afetlerle karşılaştığını göstermektedir. Bu bilgiler, ilerideki yerleşim yerlerinin planlanması ve altyapı çalışmalarının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Kadıoğlu 2012: 68-69).

1.1.4.3. Heyelanlar ve Toprak Kaymaları

Heyelanlar, yerçekiminin etkisiyle toprak, kayaç ve moloz gibi malzemelerin yamaçlardan aşağı doğru hareket etmesi sonucu meydana gelmektedir. Türkiye, jeolojik yapısı nedeniyle özellikle Karadeniz, Doğu Anadolu ve Orta Anadolu bölgelerinde heyelanlar sıkça yaşanmaktadır (İlhan, 2023: 28). Heyelan oluşumunda uzun süreli yağışlar, yamaç eğimi, toprağın suyla doyması ve bitki örtüsünün yetersizliği gibi faktörler önemli rol oynamaktadır. Yüksek eğimler ve yoğun yağışlar, bu süreci tetikleyerek heyelan riskini artırmaktadır (Öztürk, 2002: 35-36). Türkiye'de yapılan bir çalışma, incelenen heyelan vakalarının büyük çoğunluğunun yağışlar sonucunda gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Yaz aylarında yağışların artmasıyla heyelan sıklığının ve bu olaylardan kaynaklanan ölümlerin arttığı gözlenmiştir (Fidan, 2019: 39-43).

Heyelanlar, genellikle yağışların bol olduğu ve aktif fay hatlarının bulunduğu bölgelerde yoğunlaşmaktadır. 1950'den bu yana Türkiye'de heyelanlar sebebiyle yaşanan can kayıpları ve etkilenen insan sayısı dikkat çekmektedir (Erkan, 2010: 69). Örneğin, İzmir'in Bornova ilçesinde yaşanan bir heyelan, bir mahallenin tamamen yerinden edilmesine neden olmuştur. Trabzon, Erzurum, Rize ve Giresun gibi iller, Türkiye'deki heyelan vakalarının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu durum bölgesel özelliklerin ve iklim şartlarının heyelan riski üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir (AFAD, 2015).

Heyelanların nedenleri arasında depremler ve volkanik aktiviteler gibi diğer doğal afetler de yer almakta, iklim değişikliğinin neden olduğu aşırı hava olayları da bu süreci tetikleyebilmektedir. Örneğin, Yemen'de yaşanan ve çok sayıda can kaybına yol açan bir heyelan, sıcaklık değişiklikleri nedeniyle gerçekleşmiştir. Çin gibi ülkelerde heyelanların yol açtığı hasarlar, bu afet türünün küresel bir sorun olduğunu ve etkili müdahale ile risk yönetimi stratejilerinin önemini vurgulamaktadır (İlhan, 2023: 29).

1.1.4.4. ığlar

ığ, kar kütlesinin eğimli yamaçlardan aőaęıya doğru hızla hareket etmesi sonucu meydana gelen bir doğal afet türü olarak belirtilmektedir. Bu olaylar, özellikle bitki örtüsünün zayıf olduğu veya hiç olmadığı bölgelerde, yamaçların eğimi ve çekim kuvvetinin etkisiyle gerçekleşmektedir. Türkiye'de, Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Bölgeleri, ığ riskinin en yüksek olduğu alanlar arasında gösterilmektedir. ığlar, yaşandıkları bölgelerdeki insan toplulukları üzerinde önemli sosyal ve ekonomik etkileri bulundurmaktadır. 1950 yılından bu yana Türkiye'de Çığlar nedeniyle 1.039 kişi hayatını kaybetmiştir (Erkan, 2010: 71). ığ riskinden korunma yöntemleri arasında, tehlike arz eden bölgelerdeki faaliyetleri kısıtlamak yer almakla birlikte, bu uygulamaların hayata geçirilmesi çeşitli zorluklar içermektedir (Gürer ve Tunçel, 1994: 2-3).

Dünya çapında Çığlar, özellikle dağlık bölgelerde ciddi tehditler oluşturmaktadır. Everest Dağı, Karakoram ve Himalaya sıradağları gibi yüksek dağlık alanlar, çığ olaylarına karşı oldukça savunmasızdır ve geçmişte yaşanan çeşitli çığ kazaları çok sayıda can kaybına yol açmıştır (McClung, 2016: 114-115). Gürcistan gibi ölkelerde de Çığlar, her yıl yolları, binaları ve yerleşim alanlarını etkileyerek, bazı durumlarda toplulukların tecrit edilmesine neden olmaktadır (İlhan, 2023: 30).

1.2. Depremlerde Sosyal yardım ve Sosyal Hizmetler

1.2.1. Sosyal Yardımın Kapsamı ve Önemi

Sosyal politika, Latince "socius" (ortak, dost) ve "politika" (belirli bir amaç doğrultusunda alınan önlemlerin geneli) kavramlarının birleşiminden türetilmiştir. Dolayısıyla sosyal politikanın, toplumu destekleyici ve koruyucu önlemleri içerdiği vurgulanmaktadır (Bedir, 2012: 3). Hem Türkiye'de hem de uluslararası alanda sosyal politika kavramının anlam ve uygulama birliğine ulaşılması zaman almıştır. Ancak sosyal sorunların ve bu sorunlara yönelik çözümlerin dinamik doğası, sosyal politikanın tanımının ve kapsamının sürekli evrim geçirmesine neden olmuştur (Taşçı, 2011: 19; Karakuş Kaçmaz, 2020: 33; Altan, 2021: 3).

Sosyal politika, güvenlik, eğitim, iş, sağlık gibi çeşitli alanlarda bireylerin ve toplumların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik uygulamalardan oluşmaktadır. Ekonomik

değişimler, yoksulluk, göç ve küreselleşme gibi konular da sosyal politikanın ilgi alanına girmektedir. Bu politikalar, sosyal koruma uygulamaları ve sosyal adalet gibi konularda toplumsal refahı artırmayı hedeflerken, aynı zamanda gelirin yeniden dağıtımında da kullanılmaktadır (Gough, 2013: 208; Ersöz, 2005: 768-769).

Sosyal politikanın tarihsel gelişimi, 19. yüzyılda endüstrileşme ve kentleşmenin getirdiği tehlikelere ve yoksulluğa karşı işçileri koruma amacıyla başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasında ise sosyal politikalar, kitlesel yoksulluk ve mahrumiyetle mücadele etmek amacıyla genişletilmiştir (Midgley, 2004: 190). 20. yüzyılın başlarında yaşanan ekonomik bunalımlar ve sosyal sorunlar, sosyal politikanın daha geniş bir çerçevede ele alınmasına yol açmıştır (Yenihan, 2017: 179). Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası, sosyal politika alanındaki gelişmeler, vatandaşların devlet tarafından sunulan hizmetleri bir "refah hakkı" olarak görmesine neden olmuştur (Özdemir, 2009: 59). Modernleşme ve geleneksel aile yapısındaki değişikliklerle birlikte, devlet sosyal destek sisteminin önemli bir parçası haline gelmiştir (Taşçı, 2017: 47). Sosyal politikalar, ekonomik açıdan dezavantajlı kesimler ve özel koruma gereksinimi olan gruplara odaklanmaktadır (Ersöz, 2005: 769).

Sosyal politikaların yetersiz olduğu durumlarda, bireylerin refahı olumsuz etkilenirken, devletler için de siyasi ve ekonomik istikrarı sağlamak adına adil kalkınma politikaları önem kazanmaktadır (Ortiz, 2007: 8). Kamu sosyal harcamaları, sosyal güvenlik, sağlık ve eğitim hizmetleri gibi sosyal politikaların temel finansman kaynağını oluşturmaktadır (Aydın, 2019: 89-90). Türkiye'de sosyal politikaların çerçevesi, özellikle 1961 Anayasası ile belirlenmiş ve sosyal devlet ilkesi güçlendirilmiştir. Sosyal politika alanında yaşanan acil durumlar arasında depremler, mülteciler ve terör gibi olaylar yer almaktadır (Taşçı, 2017: 47).

1.2.2. Sosyal Hizmetin Rolü

Sosyal yardım ve hizmetler, sosyal sigortalarla birlikte sosyal güvenlik sisteminin temel bileşenleri olarak görülmektedir ve prim ödemeye dayalı olmayan sistemler olarak tanımlanmaktadır (Çetin, 2014: 12-14). Sosyal yardımın odak noktası, maddi destek ihtiyacı olan birey ve gruplara yöneliktir ve bu destek, insanların onurlu bir yaşam sürdürebilmeleri için karşılıksız olarak sunulmaktadır. Sosyal yardımlar, ayni ve nakdi yardımlar olmak üzere iki temel şekilde sunulmaktadır ve bu yardımların amacı,

bireylerin ve ailelerin kendi ayakları üzerinde durabilmelerini sağlamaktır (Kaya ve Özcan, 2009: 26-28).

Sosyal yardımların temel finansman kaynağı genellikle vergilerden oluşmaktadır. Bu yardımların ihtiyaç sahiplerine karşılıksız olarak sunulmasının bir sonucudur. Avrupa Sosyal Şartı'na göre, toplumsal dışlanma ve yoksulluk riski altındaki bireylere yeterli yardım sağlamak, devletlerin temel görevlerinden biri olarak belirtilmektedir. Sosyal yardımların sağlanmasında sadece devlet değil, belediyeler ve sivil toplum kuruluşları da önemli rol oynamaktadır. Belediyeler ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan sosyal yardımlar, çeşitli finansman kaynaklarından destek almaktadır (Yeşilyurt ve Tekdoğan, 2022: 135). Sosyal yardım harcamaları, beşeri sermayenin geliştirilmesi, iş gücü verimliliğinin artırılması ve sosyal çatışmaların azaltılması gibi önemli toplumsal etkileri barındırmaktadır (Öztürk, 2011: 26). Türkiye'de sosyal yardım ve hizmetlerin kurumsal çerçevesi, çeşitli yasalar ve bakanlıklar aracılığıyla şekillenmiştir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, ulusal ve yerel düzeylerde sosyal yardım programlarını yönetmektedir (İlhan, 2023: 80-81). Türkiye'nin sosyal koruma harcamaları, Gayrisafi Yurt İçi Hasıla'nın (GSYİH) önemli bir oranını oluşturmaktadır ve bu harcamaların büyük bir kısmı sosyal koruma yardımlarına ayrılmaktadır. Sosyal yardımların sağlanmasında karşılaşılan zorluklar arasında, sosyal yardımların psiko-sosyal etkileri ve yardım almanın bireyler üzerindeki olası olumsuz psikolojik etkileri yer almaktadır (Taşçı, 2008: 62).

Sosyal yardım, doğal afetler gibi kriz dönemlerinde de önemli bir destek fonksiyonu görmektedir. Bu tür durumlarda, sosyal yardımlar afetten etkilenen bireylerin ve toplulukların acil ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Laçiner ve Yavuz, 2013: 64). Afetler sonrası müdahalede sosyal yardımların önemi, Kahramanmaraş depremi örneğinde de gözlemlenebilen, toplumsal iyileşme ve direnç inşası süreçlerinde kritik bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır (İlhan, 2023: 103).

19. Yüzyılın sonlarından itibaren, toplumsal refahın sağlanmasında devletin rolünün vurgulanması, modern sosyal hizmet pratiğinin gelişiminde belirleyici bir faktör olmuştur (Karataş, 1994: 350). Sosyal devlet anlayışı, sosyal hizmetlerin gelişimini, sosyal hakların temini ve sosyal ile ekonomik eşitsizliklerin azaltılmasına yönelik devlet yükümlülüklerine dayandırmıştır (Kesgin, 2012: 31). Sosyal hizmet, insanların temel ihtiyaçlarını karşılama, sosyal rollerini yerine getirme ve yaşam kalitelerini iyileştirme

gibi konularda kamu hizmetlerinin bir uzantısı olarak işlev görmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2016: 23). Sosyal hizmet, özellikle toplumda dezavantajlı durumda olan çocuklar, yaşlılar, kadınlar, engelliler ve göçmenler gibi gruplara yönelik olarak iyilik halinin artırılmasını hedeflemektedir. Bu hizmetler, insanların problem çözme ve baş etme kapasitelerini güçlendirerek, toplumsal uyumu ve kalkınmayı desteklemektedir (Duyan, 2003: 1-2). Ekonomik ve sosyal gelişmelerin önemli bir parçası olan sosyal hizmetler, toplumsal kalkınmanın ve refahın artırılması açısından oldukça önemlidir (Midgley, 2004: 190).

Türkiye'de sosyal hizmetler, merkezi ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör tarafından sunulmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, bu alandaki merkezi yönetim kuruluşu olarak, aile, çocuk, kadın, yaşlı, engelli ve sosyal yardım hizmetlerinde öncü bir rol üstlenmektedir. Sosyal hizmetlerin temel amacı, toplumda herhangi bir dışlama veya ayrımcılığa yol açmadan, kamu hizmetlerinin sürekliliğini sağlamaktır (Kesgin, 2012: 32).

Afetler, toplumsal yapılarda ciddi yıkımlara neden olabildiği gibi, yoksulluk, açlık ve salgın hastalıklar gibi yeni sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir (Tuncay, 2004: 3). Bu nedenle, afet müdahale ve iyileştirme süreçlerinde sosyal hizmetlerin sağladığı destek, toplumun yeniden yapılanması ve bireylerin afet sonrası yaşam koşullarının iyileştirilmesi konusunda ön plana çıkmaktadır. Sosyal hizmetlerin afetlerde üstlendiği rol, Kahramanmaraş depremi gibi büyük afetlerin ardından toplumsal iyileşme ve adaptasyon süreçlerinde daha da belirginleşmektedir (İlhan, 2023: 112).

1.3. Kahramanmaraş Depremi (06 Şubat 2023) ve Etkileri

06 Şubat 2023 tarihinde, Kahramanmaraş merkez üssü olmak üzere, bölgesel olarak 11 ili etkileyen iki önemli sismik olay gerçekleşmiştir. İlk sarsıntı, söz konusu tarihte sabah 04:17:35'te (UTC+03.00), Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi yakınlarında, 37.1123°K 37.1195°D koordinatlarında ve 17,9 km derinlikte meydana gelmiş; Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü bu sarsıntıyı 7,7 MW, USGS ise 7,8 MW olarak ölçmüştür. Bu deprem yaklaşık 90 saniye sürmüştür. Gün içerisindeki ikinci sarsıntı, öğlen 13:24:49'da (UTC+03.00), Ekinözü ilçesinde 38.024°K 37.203°D koordinatlarında, 10,0 km derinlikte gerçekleşmiş; büyüklüğü Kandilli tarafından 7,6

MW, USGS tarafından ise 7,5 MW olarak kaydedilmiştir ve 40 saniye sürmüştür (Kara ve ark., 2024: 9).

Bu iki deprem, birbirine coğrafi olarak yakın noktalarda oluşmuş ve etki alanları toplamda yaklaşık 190 km uzunluğunda ve 25 km genişliğinde, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanan geniş bir alana yayılmıştır. Etkilenen 11 ilin toplam nüfusu 13.421.699 olmakla birlikte, Türkiye'nin genel nüfusunun %15,74'üne tekabül etmektedir. Depremlerin ardından, söz konusu bölgeler Cumhurbaşkanlığı tarafından afet bölgesi ilan edilmiş, buna ek olarak olağanüstü hal ilan edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, kentsel arama-kurtarma çalışmaları için uluslararası yardım çağrısı yapmak üzere Emergency Response Coordination Center (ERCC) ile iletişime geçmiştir. Ayrıca, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) çerçevesinde, en yüksek acil durum seviyesi olan 4. seviyeyi ilan etmiş ve ulusal kapasitelerin yanı sıra uluslararası yardım talebinde bulunmuştur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ise, 3. seviye bir acil durum ilan ederek, depremde etkilenen bölgelerdeki enkaz altındakilerin kurtarılması için ilk 48 saat içinde uluslararası toplumdan acil destek talebinde bulunmuştur (Duman, 2024: 5).

1.3.1. Depremın Ekonomik Etkileri

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli meydana gelen ve çevre illeri de etkileyen depremler, bölgesel ve ulusal ekonomi üzerinde ciddi olumsuz etkilere yol açmıştır. Bu etkiler özellikle, bölgedeki üretim faaliyetlerinin kesintiye uğraması ve azalması ve bölgesel ekonominin çöküşü sonucu diğer bölgelerden kaynak aktarımının zorunluluğu olarak iki temel kategoride ele alınmıştır. Bu bağlamda, depremin ekonomik sonuçları şu şekilde derinlemesine incelenmiştir:

1.3.1.1. Bölgesel Üretim Faaliyetlerinin Durması ve Milli Ekonomiye Etkisi

2023 yılında meydana gelen depremler, etkilenen illerdeki ekonomik yapıya büyük zarar vermiştir. Bu iller, Türkiye'nin Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH) içinde yaklaşık %9,8 paya sahiptir ve yıllık ortalama 79 milyar dolarlık bir milli gelir üretmektedirler. Etkilenen illerin kişi başına düşen GSYH'si ise 5.924 dolar olarak hesaplanmaktadır. 2022 yılında, bu illerin ekonomik büyüklüğü, 2021 yılındaki oranlar korunduğu varsayımıyla, yaklaşık 1.441 trilyon TL (87 milyar dolar) olarak tahmin edilmiştir.

Türkiye'nin 2021 yılındaki %11,4'lük ekonomik büyümesine, depremde etkilenen illerin katkısı 0,98 puan olmuştur. Bu iller içinde en yüksek büyüme katkısı Gaziantep, Adana ve Hatay'dan gelmiştir (SBB, 2023).

Deprem, bölgedeki altyapıya ve üstyapıya iki ana şekilde zarar vermiştir (Duman, 2024: 6-7):

1-Fiziksel Zararlar: Depremler, enerji, ulaşım, haberleşme hatları gibi hayati altyapıları büyük oranda hasara uğratmıştır. Üstyapı zararları arasında ise konutlar, iş yerleri, tarımsal üretim alanları ve organize sanayi bölgeleri ciddi şekilde etkilenmiştir. Küçük işletmeler ve konutlar özellikle ağır hasar almış, bölge nüfusunun önemli bir kısmı göç etmek zorunda kalmıştır.

2- Psikolojik Zararlar: Büyük can kaybı, toplum üzerinde derin psikolojik etkilere neden olmuştur. Bu durum, iş gücünün motivasyonunu ve böylece ekonomik faaliyetlerin yeniden başlamasını zorlaştırmıştır. Deprem bölgesi dışından gelen yardım ekipleri, fiziksel hasarın giderilmesinde önemli rol oynamıştır. Ancak ekonominin ve iş yaşamının normal düzenine dönüşü daha yavaş gerçekleşmiştir.

1.3.1.2. Deprem Hasarlarının Giderilmesi için Ulusal Ekonomiden Aktarılan Kaynaklar

Depremi ekonomi üzerindeki toplam hasarının 100 milyar dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın hesaplamalarına göre, bu rakam 103,6 milyar dolar olarak belirlenmiştir (SBB, 2023). Deprem hasarlarının, 2023 yılında Türkiye'nin milli gelirinin yaklaşık %9'unu oluşturabileceği öngörülmektedir. Bu durum, afetin ekonomik etkilerinin sadece bölgesel değil, ulusal düzeyde de hissedildiğini göstermektedir. Deprem sonrası kaynakların yeniden dağılımı, ülkenin diğer bölgelerindeki ekonomik faaliyetler üzerinde baskı oluşturmuş ve genel ekonomik dengeleri etkilemiştir.

Toplam Tahmini Maliyet	Milyar TL	Milyar ABD \$	GSYH Oranı
Acil Durumda Yapılan Harcamalar	128,00	6,80	0,60
Evlerin Zarar Değerlendirmesi (Acilen Yıkılması Gerekenler+Yıkılanlar+Ağır ve Orta Derecede Hasar Gören Evler)	1.073,90	56,90	5,00
Devlet Sektöründen Kaynaklanan Zararlar	242,50	12,90	1,10
Özel Sektörden Kaynaklanan Zararlar	222,40	11,80	1,00
Ev Eşyaları Zarar Tahmini	58,50	3,10	0,30
Enkaz Temizleme Maliyeti (100-120 Milyon Metreküp + Kırma Makinesi Maliyeti (Devlet ve Özel))	41,90	2,20	0,20
Özel Otomobillerde Meydana Gelen Hasar	6,10	0,30	0,00
Ara Toplam	1.773,20	94,00	8,20
Araç Sigortası Tazminatları	1,20	0,10	0,00
Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) Ödemeleri	36,40	1,90	0,20
Küçük İşletmelerin Gelir Kaybı	13,90	0,70	0,10
Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH) Kaybı	130,00	6,90	0,60
Toplam Genel Maliyet	1.995,00	103,60	9,00

Tablo 2: Deprem Maliyeti

Kaynak: SBB, 2023.

Tablo 2'de anlaşılabacağı üzere, tespit edilen zararın 94 milyar dolarlık kısmı ulusal ekonominin karşılayacağı kayıplara işaret ederken, geriye kalan 6.9 milyar dolarlık kısım, deprem bölgesinin ulusal ekonomiye yapacağı katkının kaybedileceği miktarı temsil etmektedir. 2009 yılında, afetle ilgili görevleri yerine getiren çeşitli bakanlıklara bağlı birimler; T.C. İçişleri Bakanlığı bünyesindeki Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı bünyesindeki Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlığa bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü, 5902 sayılı yasayla kapatılarak görevleri Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'na devredilmiştir. Bu birleşme, yetki ve sorumlulukların tek bir çatı altında toplanmasını sağlamıştır. 15 Temmuz 2018'de yayımlanan 4 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile bu yapı, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne uygun olarak T.C. İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır. AFAD'ın tanımı, kurumun internet sitesinde "Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, afetlerin önlenmesi, zararlarının azaltılması, müdahale edilmesi ve iyileştirme çalışmalarının hızla tamamlanması için gerekli planlama, yönlendirme, destek, koordinasyon ve etkin uygulama faaliyetlerini kapsayan, ulusal düzeyde kurum ve kuruluşlar arası işbirliğini sağlayan, kaynakların etkin kullanımını öngören,

disiplinler arası bir yaklaşımı benimseyen dinamik bir yapı" şeklinde ifade edilmiştir (Duman, 2024: 8-9; Baz, 2023: 55).

AFAD'ın organizasyon yapısı, merkezi Ankara'da bulunan ve İçişleri Bakanına bağlı çalışan bir yapıdır. İllerde valiliklere bağlı müdürlükler şeklinde düzenlenmiştir. Kurumun hangi operasyonel birimlere sahip olduğu, bu birimlerin yetenek ve kabiliyetleri, hangi afet türlerine karşı hangi donanım ve ekipmanlara sahip olduğu gibi detaylar net olarak belirtilmemiştir. Kahramanmaraş depremleri sonrasında, ilk müdahale ekipleri arasında AFAD'ın yer almaması eleştirilmiştir. Depremin duyurulmasını takiben, özellikle deprem bölgesindeki kişiler ve sivil toplum kuruluşları tarafından bölgeye yönelik hızlı hareket başlamış, ancak yardım ekiplerinin yönlendirilmesi, afetzedelerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve arama-kurtarma çalışmalarının organizasyonunda yaşanan aksaklıklar, AFAD'ın beklentilere cevap verememesine ve kamuoyunda güven kaybına yol açmıştır. Ayrıca, AFAD'ın yardım ekiplerini ve malzemelerini yönlendirme konusundaki yetersizlikleri de eleştiri konusu olmuştur (Duman, 2024: 9; Baz, 2023: 55,82).

1.3.2. Depremin Psikososyal Etkileri

Afetler, özellikle depremler, insanların fiziksel çevrelerinden psikolojik alanlarına kadar geniş bir etki yelpazesi yaratmaktadır. Depremler, bireylerin sosyal ve kültürel çevrelerinde ve var olan düzenlerinde ani değişikliklere sebep olmakta, bu da sosyal sorunlara yol açmaktadır (Tomanbay, 1999: 2-3). Tomanbay (1999: 2-3), afet durumlarında sosyal hizmetin önemini vurgulayarak, afetten etkilenen özel ihtiyaç gruplarının ortaya çıkışını ve mevcut ihtiyaç gruplarının durumunun daha da zorlaştığını belirtmiştir. Ayrıca, afetlerin toplumsal ve bireysel denge üzerindeki bozucu etkilerine de değinmiştir.

Newburn'a göre (1993: 56-57), afetlerden etkilenen bireyler farklı kategorilere ayrılmaktadır. Dudasik'in (1980: 334) tipolojisi afet mağdurlarını dört gruba ayırmaktadır:

1. Olayın mağdurları, afetten doğrudan zarar görenlerdir.
2. Bağlantılı mağdurlar, afetin dolaylı etkilerine maruz kalanlardır.
3. Çevresel mağdurlar, afetten dolaylı etkilenen yakınları olan kişilerdir.
4. Afet çalışanları ise, afete müdahale eden ve ilgili bölgede faaliyet gösteren kişilerdir.

Taylor ve Frazer (1981) çalışmasından aktaran Tuncay (2004: 9-10), afet mağdurlarını beş farklı gruba ayırmaktadır. Bu sınıflandırma, mağdurların afetin psikolojik ve duygusal etkilerine olan yakınlıklarına dayanmaktadır:

- Birincil mağdurlar, afeti doğrudan deneyimleyenlerdir.
- İkincil mağdurlar, birincil mağdurların aileleri ve yakınlarıdır.
- Üçüncül mağdurlar, afetle mesleki ilişkisi olan çalışanlardır.
- Dördüncül mağdurlar, afete müdahale eden gönüllüler dahil olmak üzere geniş toplumu kapsamaktadır.
- Beşincil mağdurlar, afetten doğrudan zarar görmeyip, medya aracılığıyla afeti takip eden ve psikolojik etkiler yaşayanlardır.

Her iki tipoloji de afet yönetiminde planlama ve uygulama aşamalarında etkilenen gruplara göre stratejilerin düzenlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu sınıflamalar, afetten etkilenme derecesine göre yardım ve destek önceliklerinin belirlenmesini sağlamaktadır. Afetin etkilerini anlamak ve müdahale etmek için birey, aile, mesleki gruplar ve toplum genelinde mikro, mezzo ve makro düzeylerde etkilerin tanımlanması gerekmektedir.

2023 Kahramanmaraş Depremleri, ciddi yıkımlarla beraber bireyler ve aileler üzerinde derin izler bırakmıştır. Bu depremler sonucunda konut, iş yerleri ve altyapı tesislerinde (elektrik, su, doğalgaz, kanalizasyon şebekeleri, karayolları, demiryolları, limanlar vb.) ağır hasarlar meydana gelmiştir. En önemli zararlar ise ölüm, yaralanma, kalıcı veya geçici sakatlıklar, aile parçalanmaları, ruhsal bozukluklar ve iş ile eğitimde yaşanan kayıplar şeklinde kendini göstermiştir. Ayrıca, temel yaşam ihtiyaçlarının eksikliği (gıda, giyim, temizlik vb.), ısınma, ulaşım, iletişim ve barınma sorunları da yaygın bir şekilde ortaya çıkmıştır. Poulin (2000: 417) afetlerin fiziksel çevre üzerindeki değişikliklerinin yanı sıra bireyler ve aileler üzerindeki psiko-sosyal etkilerini, gelir ve ev kaybı, toplumsal bağların kopması, geleceğe dair güvensizlik hissi, endişe ve stres ile çoklu sistemlerle başa çıkma güçlüğü şeklinde özetlemiştir. Tufan (2000: 40-42) afetlerin bireyler ve aileler üzerindeki etkilerini beş aşamada incelemiştir:

Birinci aşama: Afet öncesi hazırlık aşaması; bireylerin afet olasılığı ile karşı karşıya kalmanın yarattığı endişelerle başa çıkmaya çalıştığı dönemdir.

İkinci aşama: Afetin gerçekleştiği aşama; afetin yoğunluğunun yaşandığı ve bireylerin şok, korku ve şaşkınlık gibi tepkiler gösterdiği süreçtir.

Üçüncü aşama: Afet sonrası aşama; bireylerin yaşananları değerlendirme ve toplumun sunduğu yardımlarla hayatlarını yeniden kurma çabalarının başladığı dönemdir.

Dördüncü aşama: Hayal kırıklığı ya da ikinci afet aşaması; zamanla desteklerin azalmasıyla bireylerin sorunlarının büyüklüğü ve çözümün zorlukları ile yüzleştiği ve yas sürecinin başladığı aşamadır.

Beşinci aşama: Yeni normal yaşama dönüş aşaması; afet sonrasında bireylerin yeni gerçeklikleri kabullenme ve uyum sağlama sürecidir, bu dönemde aile içi iletişim bozuklukları ve evlilik sorunları gibi sosyal sorunlar ortaya çıkabilir.

Bir afetin ardından, bireyler ve aileler birden fazla sorunla yüz yüze gelmektedirler. Örneğin, yakınlarını kaybetmiş bir aile, hem psikolojik sorunlar yaşamakta hem de ekonomik sıkıntılar çekmektedir. Eğitim aksamaları ve sosyal destek sistemlerinden kopmalar da yaşanmaktadır. Bu bağlamda, sosyal hizmet müdahalesinin, ortaya çıkan ihtiyaçları ve sorunları bütüncül bir perspektiften değerlendirmesi gerekmektedir. Afetler sırasında insanlar sadece sevdiklerini ve maddi varlıklarını değil, aynı zamanda geleceğe dair umut ve inançlarını da yitirebilmektedirler. Hodgkinson ve Stewart'a göre (2006: 27), insanlar eski hayatlarına döneceklerine olan inancı kaybettiklerinde, sosyal hizmet açısından bu durumun bir kriz durumu olduğunu ifade etmektedir. Aktaş (2003: 38-39) da bu durumu kriz olarak kavramsallaştırmak gerektiğini belirtmektedir.

Blaufarb ve Revine (1972: 17) krizi, “tehlikeli bir durumun davranış bozukluğu meydana getirme olasılığına karşı verilen duygusal tepki” olarak tanımlamıştır. Tehlikeli olayların bazı bireyler için kriz yaratırken diğerleri için yaratmayabileceği belirtilmiştir. Krizler bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal baskılarla başa çıkma deneyimi kazandırarak benliği güçlendirdiği vurgulanmaktadır. Krizlerin duygusal, fiziksel ya da çevresel olarak ortaya çıkabileceği belirtilmiştir. İş kaybı gibi olaylar duygusal krizlere yol açarken, doğal ya da insan kaynaklı afetler ekonomik, duygusal ve fiziksel zararlara neden olarak ağır kriz durumlarına sebebiyet verebilmektedir. Bu çerçevede, afet sonrası karşılaşılan zorlukların aşılması için bireylerin ve ailelerin desteklenmesi büyük önem taşımaktadır (Tuncay, 2004: 12).

Palabıyıkoglu (2000: 98) afetleri, “Travmatik-Durumsal Krizler” kategorisinde değerlendirerek bu tür krizlerin başlıca özelliklerini belirtmektedir:

- Bu krizler genellikle aniden başlar ve beklenmedik olaylar sonucu ortaya çıkar; bireylerin bu duruma önceden hazırlıklı olmaları mümkün değildir.

- Krizler acil müdahale gerektiren durumlardır çünkü hem ruhsal hem de fiziksel sağlığı tehdit ederler.

- Büyük insan topluluklarını etkileyebilir, bu da geniş çapta yardım ihtiyacı doğurur.

Türk Psikologlar Derneği tarafından 1999 Marmara Depremi sonrası yayımlanan "Depremi Psikolojik Sonuçlarını Tanıma ve Hafifletme" kılavuzunda afet sonrası yaşanan ruhsal belirtiler ve başa çıkma yöntemleri detaylandırılmaktadır. Belirtiler arasında korku, endişe, suçluluk, pişmanlık, öfke, karamsarlık, panik, çaresizlik ve utanç gibi yoğun duygular sıralanırken, sık rastlanan psikolojik sorunlar ise olayı tekrar anlatma ihtiyacı, sürekli korku, dikkat dağınıklığı, hafıza sorunları, uyku ve beslenme bozuklukları şeklinde ifade edilmektedir. Bu sorunların nedenleri arasında hayati tehlike, ölüme yakınlık, yakınların kaybı, maddi zararlar, iletişim kesintileri ve yoğun duygusal tepkiler yer almaktadır (Tuncay, 2004: 13)

Roberts (1990) ve Slakeiu (1984) çalışmalarını aktaran Palabıyıkoglu'nun (2000: 119) çalışmalarında, afetlere maruz kalan bireylerin tepkileri "sağkalım sendromu" olarak adlandırılmış ve bu tepkiler beş kategoriye ayrılmıştır:

1. Ölüm anksiyetesi
2. Yaşıyor olmaktan suçluluk duygusu
3. Uyuşma, duyarsızlaşma
4. İnsan ilişkilerinde bozulma
5. Dini inançlar çerçevesinde afetin anlamına dair bilişsel formülasyon

Bu belirtiler, yaşanan deneyimlerin kriz kavramsallaştırması içinde travma olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, bu durumlar "Travma Sonrası Kaygı Bozukluğu" olarak tanımlanmaktadır ve tipik belirtileri Newburn (1993: 60) tarafından: Travmatik olayın uykuda veya rüyalarda yeniden yaşanması, artan kaygı ve panik, duygusal küntlük, uyku bozuklukları ve dikkat dağınıklığı olarak sıralanmaktadır. Bu belirtileri gösteren bireylere zamanında profesyonel müdahale sağlanması, bu tehdidin uzun süreli etkilerini önlemek açısından kritik önem taşımaktadır.

Ermenistan'da 1988 depremi sonrasında gerçekleştirilen bir çalışmada, depremin ilk ve üçüncü yıllarında ergenler üzerinde travma sonrası kaygı bozukluğu belirtileri incelenmiştir. Araştırma, psikoterapi gören ergenlerde bu belirtilerin azaldığını, psikoterapi almayanlarda ise arttığını ortaya koymuştur. Hindistan'daki bir başka deprem sonrası yapılan çalışmada ise, 14 yaş ve üzerindeki 56 kişiyle görüşülüp,

bunların %59'una psikiyatrik tanı konulmuştur. En yaygın rastlanan psikiyatrik bozukluklar travma sonrası kaygı bozukluğu (%23) ve majör depresyon (%21) olarak belirlenmiştir. Bu bozukluklar özellikle kadınlarda, evleri yıkılanlarda ve eşyalarını kaybedenlerde daha sık görülmüştür (Sharan ve ark., 1996: 556-558).

2001 yılında Marmara Depremi sonrasında Sakarya'da prefabrik konutlarda yaşayan gençler üzerine yapılan bir araştırmada, afetlerin gençler üzerindeki ruhsal ve sosyal etkileri belirlenmiştir. Araştırmada yer alan gençlerin neredeyse tamamı (%90) psikolojik tedavi görmüş ve en yaygın psikolojik belirtiler sinirlilik, korku, kolayca ağlama, özlem ve ilgisizlik olarak tespit edilmiştir. Aynı zamanda, gençlerin aile içi ilişkilerinde bozulmalar gözlemlenmiş, aile içi faaliyet ve paylaşımların azaldığı belirlenmiştir. Benzer şekilde, Kocaeli'de geçici yerleşim alanlarında yapılan bir araştırmada, aile üyelerinin büyük çoğunluğunun (%90,9) ruhsal sorunlar yaşadığı ve birçoğunun (%67,8) sosyal çevreleriyle ilişki kurmada zorluk yaşadığı saptanmıştır (Karataş ve ark., 2002: 9).

Newburn (1993)'ün belirttiği üzere, afetlere maruz kalan bireyler ve aileler ciddi psikolojik sorunlar yaşayabilmektedirler. Ancak bu sorunlar yalnızca klinik müdahalelerle çözülememektedir. Bireylerin yaşadığı psikolojik sorunların yanı sıra sosyal ilişkilerinde de çeşitli güçlükler bulunmaktadır. Dolayısıyla, sosyal hizmet müdahalesi afetin ruhsal etkilerini tanımlarken, bireyi sosyal çevresi içinde değerlendirme sürecini de içermektedir. Ayrıca, afetlerin işsizlik ve ekonomik yoksunluk gibi yeni sosyal sorunlara yol açması da göz ardı edilememektedir. Afetler genelde çalışma motivasyonunu ve dikkatini düşürmekte, beslenme ve uyku bozuklukları bu durumu daha da kötüleştirebilmektedir (Newburn 1993'ten akt. Tuncay, 2004: 14).

Kasapoğlu ve Ecevit'in (2001) Marmara Depremi'nin ardından prefabrik konutlarda yaşayan 500 aile üzerinde gerçekleştirdiği araştırma, depremin ekonomik hayata etkilerini detaylıca incelemiştir. Araştırmaya göre, deprem öncesi çalışanların oranı %42,8 iken, bu oran deprem sonrası %36,8'e düşmüştür. İşsizlerin oranı ise %2,8'den %8,5'e yükselmiştir. Afet sonrası ekonomik koşulların dramatik değişimi, insanların borçlanma ve banka kredisi kullanımını arttırmıştır. Ailelerin yüksek oranda finansal destek ihtiyacı (%44,2) ve çocukların eğitimi (%12,8) konusunda yardıma ihtiyaç duyduklarını belirtmeleri, bu durumu teyit etmektedir. Ancak, psikolojik destek talebi

sadece %6,7 gibi düşük bir oranda kalmıştır, bu durum bireylerin gerçek ihtiyaçlarının farkında olmayışlarına işaret etmekte ve toplumun geleneksel özelliklerinin etkisini yansıtmaktadır (Kasapoğlu ve Ecevit 2001: 12).

Newburn (1993: 77-78) afetlerin aile hayatı üzerindeki etkilerini çeşitli boyutlarda ele almaktadır. Özellikle ebeveyn-çocuk ilişkileri dört ana başlık altında incelenmiştir:

1. Ebeveynlerin, afet sonrası çocuklarına karşı daha az anlayışlı oldukları yönünde bir algı geliştirmeleri,
2. Ebeveynlerin, afet sonrası yaşanan kayıplar nedeniyle çocuklarıyla olan ilişkilerinde suçluluk duygusu hissetmeleri ve bu ilişkilerde bir ilgi artışı yaşanması,
3. Ebeveynlerden birinin kaybı sonrası kalan ebeveynin hayatın gerçeklerinden uzaklaşması ve çocuğa karşı ilgisiz kalabilmesi,
4. Ebeveynlerin günlük işlerini yerine getirme konusunda zorlanmaları ve bu durumun suçluluk hissine yol açması.

Eşler arasındaki ilişkiler de benzer şekilde etkilenmektedir. Afet sonrası davranış ve tutumların değişimi, iletişim güçlüklerine yol açmaktadır. Eşini kaybeden birey, kendisine destek olacak en yakın kişiyi de kaybetmiş gibi hissedebilmektedir. Bu noktada sosyal hizmet uzmanlarının, bireylerle bu zorlukları aşma konusunda çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Afet sonrası bireylerin ve ailelerin sadece ekonomik destek değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal desteklere de ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu durum, afet sonrası müdahale ve iyileştirme programlarının kapsamlı bir şekilde planlanmasını gerektirmektedir. 1995 yılında Dinar'da yaşanan deprem sonrası yapılan alan araştırması, depremin aileler üzerindeki sosyal, psikolojik ve ekonomik etkilerini detaylı bir şekilde incelemiştir (Çevik 1998: 70-79). Araştırma sonuçlarına göre, ailelerin %30,8'i parçalanma yaşarken, %41,8'inde önemli bir değişiklik olmamıştır. Akrabalarla bir arada yaşama oranı ise %27,7 olarak saptanmıştır. Aile içi ilişkilerde samimiyetin arttığını belirtenler %37,5 iken, birbirlerine karşı sinirli ve anlayışsız olduklarını ifade edenlerin oranı %27,8'dir. Diğer yandan, dayanışmanın arttığını belirtenler %20, sakin ve duyarlı olduklarını söyleyenler %10,6, ve bencilleştğini ifade edenler %3,8'dir. Bu bulgular, afetin aile ilişkilerine genel olarak olumsuz etkileri olduğunu gösterirken, aynı zamanda afet sonrası aile üyeleri arasında dayanışma ve destek bağlarının güçlenebildiğini de ortaya koymaktadır.

1999 Marmara Depremi sonrasında yapılan çalışmalarda, bölgede ani ve dramatik aile parçalanmalarının yaşandığı görülmüştür. Kasapoğlu ve Ecevit (2001) aile kurumundaki bu dramatik değişikliklerin sosyal ve psikolojik maliyetinin uzun vadeli olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Aynı araştırmacılar tarafından prefabrik konutlarda yaşayan 500 afet mağduru aile ile yapılan başka bir çalışmada, deprem öncesi ve sonrası sosyokültürel değişiklikler incelenmiştir (Kasapoğlu ve Ecevit 2001: 14). Araştırma sonuçları, hemen hemen tüm sosyal bağların zarar gördüğünü, aile içi bağlar ve akraba ilişkilerinin neredeyse yok olduğunu göstermiştir. Ayrıca, insanların olayın şok etkisiyle hiçbir şey düşünemez hale geldiği, bu durumun sosyal destek ilişkilerini önemli ölçüde zayıflattığı saptanmıştır.

Çocukların eğitimi de depremin olumsuz sonuçlarından etkilenmiştir. Kasapoğlu ve Ecevit'in (2001: 14) araştırmasında, çocukların deprem öncesi aldıkları eğitime kıyasla eğitimlerinin aksadığı, geçici ve prefabrik yerlerde sürdürülmeye başlandığı belirlenmiştir. Çevik'in (1998) Dinar Depremi sonrasında yaptığı araştırmada benzer sonuçlar elde edilmiş, ebeveynlerin %63,3'ü çocuklarının eğitimlerinin yetersiz ve çok kötü olduğunu belirtmiştir. Diğer sonuçlar arasında, çocukların Dinar dışında daha iyi eğitim aldığı (%14,5), yatılı okula gittiği (%18,3) ve çocukların eğitiminin etkilenmediği (%2,8) yer almaktadır.

Afetlerin, etkilenen yerleşim birimlerinde bireyler, aileler ve topluluklar üzerinde yarattığı can ve mal kayıplarının yanı sıra, onarılması güç ruhsal ve sosyal sorunları da beraberinde getirdiği bilinmektedir. Bu süreçler, afet sonrası mesleki müdahalelerde bulunan sosyal hizmet uzmanlarını da derinden etkilemektedir. Sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyoneller üzerinde afet çalışmalarının iki temel etkisi olduğu belirtilmektedir. İlk olarak, sosyal hizmet uzmanları, mesleki uygulamaları sürecinde önemli psikolojik sorunlar ve duygusal güçlüklerle karşılaşmaktadır. Çalışanlar, insanların kayıplarına ve yıkıma tanıklık etmelerinin doğurduğu stres ve duygusal sorunlarla mücadele etmektedirler. Bu durumlar genellikle depresyon, acı, hüsrana, güçsüzlük, korku, zihinsel karmaşa, anksiyete, motivasyon güçlüğü, uyku ve yeme bozuklukları, fiziksel yorgunluk gibi tepkileri içermektedir (Tuncay, 2004: 18).

Marmar ve ark. (1996: 67) tarafından yapılan genel bir değerlendirme, profesyonel ekip üyelerinin afet durumlarında karşılaştıkları temel duygusal güçlüklerin, tanık oldukları ölümlerin etkisiyle uzun süreli şok yaşamaları ve kimseye yardımcı olamama hissi

olduğunu belirtmektedir. Bu tür durumlar, profesyonellerin çalışmalarını yoğun stres altında sürdürmelerine ve başarısızlık duygusuna kapılmalarına neden olmaktadır. Bu durum onların çalışma yaşamları ve kişisel ilişkileri üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu tür sorunlar, genellikle “tükenmişlik” sendromu çerçevesinde ele alınmaktadır. Maslach (2003: 2) tükenmişliği, yoğun insan ilişkileri gerektiren mesleklerde görülen duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı sendromu olarak tanımlamaktadır. Bu tanım çerçevesinde, Marmara Depremi sonrasında afet bölgesine gelen sosyal hizmet uzmanlarının, beklenmedik ve alışılmadık manzaralar karşısında duygusal tükenme yaşama riskleri artmıştır.

Duyarsızlaşma, duygusal tükenmeyi yaşayan kişinin kendisini diğer insanların sorunlarını çözmede güçsüz hissetmesiyle ortaya çıkmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, tanık oldukları yıkımlar ve ölümler sonrasında, travma sonrası kaygı bozukluğu yaşayabilir ve profesyonel olarak davranmada zorlanabilirler. Ayrıca, düşük kişisel başarı hissi, yukarıda ifade edilen aşamaların da etkisiyle kişinin kendisi hakkında olumsuz düşüncelere kapılmasına ve kendisini suçlu hissetmesine neden olmaktadır. Bu süreçte sosyal hizmet uzmanı, müşterileriyle ilgilenmede yetersiz kaldığına ilişkin bir duygu geliştirebilmektedir. 1994 Los Angeles depreminde ve 1999 Marmara depremleri sonrasında yapılan araştırmalar, afet çalışmalarına katılan profesyonellerin psikolojik bozukluklar açısından risk altında olduklarını ve bu durumun, maruz kalma miktarı, uyum sağlama kapasitesi, hizmet süresi, denetim odağı, sosyal destek ve genel psikolojik durum gibi faktörlerle ilişkili olduğunu göstermektedir (Marmar ve ark., 1999: 18-19).

Buna karşın, afet çalışmaları aynı zamanda sosyal hizmet uzmanları için olumlu deneyimler de sağlayabilir. Hodgkinson ve Shepherd (1994: 595-596) tarafından yapılan araştırmalar, sosyal hizmet uzmanlarının afet çalışmalarından hem kişisel hem de mesleki olarak önemli yararlar sağladıklarını, kişisel yararların kendini daha iyi anlamayı ve anormal durumlara mantıklı tepki verme becerisinin artmasını, mesleki yararların ise farklı türden sorunlara müdahale deneyimi ve ağır çevresel koşullar içinde müşteri sistemlerine hizmet sunma becerisini içerdiğini ortaya koymuştur. Afetler, beklenmedik bir şekilde gerçekleşerek toplumların büyük bölümlerini ekonomik yoksunluk içine itebilir ve bireylerin hayat umudu ile sevgisini yitirmelerine sebep olabilmektedir (Aktaş 2003: 40). Tuncay (2004: 20) afete maruz kalan insanların sadece

maddi varlıklarını değil, aynı zamanda güven duygularını da kaybettiklerini belirtmektedir. Özellikle 1999 Marmara Depremi sonrası, toplumun hem kamuya hem de geleceklerine dair güven duyguları büyük zarar görmüştür.

Bozkurt (1999: 44) tarafından Bursa ilinde yapılan araştırma, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%73,5) yerel yönetimleri ve devleti (61,5%) depremin sorumlusu olarak gördüğünü, kamusal idarecilerin etkin hizmet sunmadığına (%89,9) ve afet ile ilgili olan kurumlara güvenin azaldığına (%77,7) işaret etmektedir. Bu bulgular, kamusal alanda afete hazırlık, müdahale ve iyileştirme konusunda ciddi eksiklikler olduğunu göstermektedir. 1999 Marmara Depremi sırasında yapılan yardım dağılımları, planlı ve sistemli bir örgütlenmenin önemini vurgulamaktadır. Farklı kişi ve gruplar tarafından gönderilen yardımların koordinasyonsuzluğu nedeniyle etkin kullanılamadığı, yardımların bazı bölgelere ulaşamadığı, bazı malzemelerin çürüdüğü veya temininde zorluklar yaşandığı gözlemlenmiştir. Bu durum, kamusal ve gönüllü örgütlerin işbirliği yaparak daha etkili bir organizasyon oluşturmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır (Tuncay, 2004: 21).

Toplumsal bilinç, afetin etkisini azaltmada önemli bir faktördür. Kasapoğlu ve Ecevit (2001: 18) tarafından yapılan araştırmada, ailelerin %42.2'sinin sorumlu davranışlar sergilediği, %15.6'sının deprem sigortası yaptırdığı, %27'sinin konutlarını uzmanlara denetlettiği, ve %46.3'ünün evlerinde bazı önlemler aldığı belirlenmiştir. Araştırmada, ayrıca, katılımcıların %58'i herhangi bir sorumlu davranışta bulunmamış, ekonomik güçlerinin yetersiz olduğunu (%50), nasıl ve nereye başvuracaklarını bilemediklerini (%21.4), ve kaderci yaklaşımlar sergilediklerini (%13.2) ifade etmişlerdir. Araştırma sonuçları, Türkiye'nin herhangi bir yerinde deprem olduğunda, katılımcıların %27'sinin para yardımı yapacağını, %27.8'inin yiyecek, giyecek yardımında bulunacağını, ve %12.6'sının kurtarma faaliyetlerine katılacağını göstermiştir. Bu sonuçlar, afetlere karşı toplumsal bilincin ve hazırlığın, etkin bir afet yönetimi ve toparlanma süreci için kritik olduğunu vurgulamaktadır.

Toplumun afete hazırlık sürecinde bilinçli olması büyük önem taşımakta olup, toplumumuzdaki kaderci anlayışın, doğal olayları kaçınılmaz olarak kabul etme eğilimi, depremlerin afet olarak görülmesine neden olmaktadır. Tankut (1996: 337) tarafından belirtilen bu görüşe göre, deprem gibi doğal olaylar toplum tarafından, Tanrı'dan gelen ve karşı konulamaz bir olgu olarak algılanmakta, sonuçlarına boyun eğilerek

katlanılmaktadır. Ancak Ergünay (1996: 20)'a göre afet, olayın kendisi değil, doğurduğu sonuçlardan oluşmaktadır. Afet politikalarının eksikliği, toplumun bilgi, bilinç ve hazırlık düzeyinin yetersiz olmasının temel nedenidir. Karataş (2000: 100-101) afetler açısından dünyanın en riskli bölgelerinden birinde yer alan ülkemizin, bu tehlikeyi yaşamın bir parçası haline getiremediğini ve bu yönde köklü bir davranış geliştirmedini ifade etmektedir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın hazırlıkları sırasında ilk kez afetlerle ilgili özel ihtisas komisyonunun kurulması, bu konuda uzun süredir duyarsız kalındığının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. 1999 Marmara Depremi, yüzyılın en büyük deprem felaketi olarak tanımlanmıştır ve ülkemiz bu depreme bireyler, kurumlar ve örgütler düzeyinde hazırlıksız yakalanmıştır. Bozkurt (1999: 75) Marmara Depremi'nin, işlerimizi geleneksel yöntemler yerine bilgi ve bilim yoluyla yapma zorunluluğunu bir kez daha gözler önüne serdiğini belirtmiştir. Ayrıca ülkemizin "pre-modern, hesapsız kitapsız, plansız projesiz, örgütsüz, kişiye bağlı, yönetilenlerin yönetenleri denetleyemediği" bir ortamda olduğunu ve bu durumun Marmara Depremi'ni dünyanın gelişmiş ülkelerinde görülmeyecek düzeyde büyük bir felakete dönüştürdüğünü vurgulamaktadır. Bu bağlamda, "kolektif akıl"ın geliştirilmesi ve daha etkin afet yönetim politikalarının uygulanması büyük önem arz etmektedir.

6 Şubat'ta ve sonrasında Türkiye'de meydana gelen depremler, geniş bir coğrafyayı etkileyerek milyonlarca kişiyi doğrudan ve toplumun geri kalan kısmını dolaylı yollarla etkilemiştir. Bu tür geniş çaplı ve yıkıcı olaylar, travmatik deneyimler ve çoklu kayıplar nedeniyle farklı seviyelerde psikolojik belirtilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yardım çalışanları, zorlu koşullar altında travmatik deneyimler yaşayan kişilere hizmet verdikleri için, psikolojik belirtiler açısından özellikle risk altında bulunmaktadır (McBride ve ark., 2018: 194-195). Bu bağlamda, ilk müdahale olarak depremzedelere yönelik psikososyal müdahaleler ve özellikle psikolojik ilk yardım önemli bir yer tutmaktadır. Aynı zamanda, yardım çalışanlarına yönelik psikososyal müdahaleler de bu süreçte hayati önem taşımaktadır. Yardım çalışanlarının psikolojik belirti düzeylerinin taranması ve riskli düzeyde psikolojik belirtiler yaşayanlara yönelik müdahale programlarının uygulanması, uzun vadede ciddi sağlık sorunları ve performans kaybını önlemek açısından kritik bir çözüm olarak öne çıkmaktadır (Pacella ve ark., 2013: 33-34). Bu nedenle, risk altındaki yardım çalışanları için psikolojik belirtilerin erken

dönemde tespit edilmesi ve etkili destek programlarının sunulması büyük önem taşımaktadır.

1.4. Afetlerin Yönetilmesi

Her yıl dünya çapında meydana gelen sayısız afet, hem insan hayatını hem de maddi değerleri ciddi şekilde tehdit etmekte ve ülkelerin ekonomik ve sosyal yapısına zarar vermektedir. Bu bağlamda, afetlerin yönetimi; öncesi, anı ve sonrası olmak üzere üç temel aşamada ele alınması gereken kritik bir süreci ifade etmektedir. Afetlerle mücadelede her sanienin hayati öneme sahip olduğu, özellikle riskleri minimize etmek, olası senaryolara hazırlıklı olmak ve afet sonrası iyileştirme faaliyetlerini planlamak gibi faktörler, etkin bir süreç yönetiminin anahtarı olarak gösterilmektedir. Ancak, özellikle büyük ölçekli afetlerde dahi, yönetim planlarının eksiklikler içerdiği görülmektedir. Bu eksikliklerin giderilmesinde, düzenli olarak gerçekleştirilen afet tatbikatları büyük önem taşımaktadır. Afet bilincinin, devlet kurumları başta olmak üzere, toplumun geneline yayılması, afet sonrası süreçlerin daha etkin yönetilmesine olanak sağlamaktadır (Çiftçi, 2023: 19).

Gelişmiş ülkeler, afetlere karşı proaktif önlemler almakta daha hızlı davranırken, gelişmekte olan ülkeler bu alanda gerekli hazırlıkları tam anlamıyla gerçekleştirememektedir. Bu durumu iyileştirmek adına Birleşmiş Milletler (BM), ülkelerin afetlere hazırlıklı olmalarını teşvik etmek ve uluslararası iş birliğini güçlendirmek amacıyla çeşitli stratejiler ve eylem planları geliştirmiştir. Yokohama Stratejisi ve Eylem Planı, Birleşmiş Milletler Afet Riski Azaltma Ofisi (UNDRR), Hyogo Çerçeve Eylem Planı ve Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi gibi belgeler, bu alanda atılan adımlar arasında yer almaktadır (Çiftçi, 2023: 19).

1.4.1. Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi

Yokohama Stratejisi ve Hyogo Çerçeve Eylem Planı'nın temelleri üzerine inşa edilmiş ve Birleşmiş Milletler üye devletleri tarafından Mart 2015'te onaylanan bir belgedir. Bu belge, çok sayıda dilde yayımlanarak afet risklerinin azaltılması için uluslararası bir yol haritası sunmuştur. 2015-2030 yılları arasını kapsayan bu 15 yıllık süre zarfında, dünya genelinde afet risklerinin azaltılması hedeflenmektedir. Türkiye de dâhil olmak üzere birçok ülke, bu çerçeveyi benimseyerek afetlere karşı mücadelede önemli adımlar atmış

ve atmaya devam etmektedir. Sendai Çerçevesi'nin temel amacı, afet risklerinin tanımlanması, azaltılması ve afet sonrası müdahalelerde etkili stratejilerin uygulanmasından oluşmaktadır. Özellikle, afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerinden ziyade, afet risklerinin önceden azaltılmasına odaklanmak ve "Yeniden Daha İyi Şekilde İnşa Et" ilkesini benimsemek çerçevenin odak noktasını oluşturmaktadır. Her ülkenin coğrafi ve sosyal özelliklerine uygun olarak yerel düzeyde afet yönetim planları geliştirmesi ve bu planların uygulanması vurgulanmıştır (Çiftçi, 2023: 19-20).

Sendai Çerçevesi, afet yönetiminde yeni bir felsefe olarak, afet risk yönetiminin ön plana çıkarılmasını savunmaktadır. Bu yaklaşım, afet sonrası müdahale ve yeniden yapılanma maliyetlerine kıyasla daha düşük maliyetlerle büyük kayıpların önlenmesini hedeflemektedir. Afet risklerinin azaltılması hem maddi hem de manevi kazanımlar sağlayacak önemli bir yatırım olarak belirtilmektedir. Çerçevede belirtilen öncelikler arasında, devletlerin risk odaklı politikalar geliştirmesi, afetlere yönelik yatırımların teşviki ve hazırlanan planların ülkenin mevcut durumunu göz önünde bulundurarak uygulanması yer almaktadır. Uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesi ve iklim değişikliğinin afet risklerine etkisinin dikkate alınması, afet yönetimi stratejilerinin temel taşı olarak belirtilmektedir. 2030'a kadar ulaşılması hedeflenen yedi küresel amaç, afet kaynaklı can kayıplarının azaltılması, afetlerden etkilenen insan sayısının düşürülmesi, afet sonrası temel hizmetlerin kesintilerinin minimize edilmesi, afet risk azaltma stratejilerini uygulayan ülke sayısının artırılması, uluslararası iş birliğinin desteklenmesi, tehlike uyarı sistemlerinin yaygınlaştırılması ve afet bilgilerine erişimin kolaylaştırılması olarak belirtilmektedir (Çiftçi, 2023: 19-20).

Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi, afet yönetiminde bütüncül bir yaklaşımı teşvik ederek, afet risklerinin proaktif bir şekilde yönetilmesini, afetlere karşı dayanıklılığın artırılmasını ve etkili afet sonrası müdahale stratejilerinin geliştirilmesini öngörmektedir. Bu çerçevede, devletlerin, özel sektörün, sivil toplumun ve akademik kurumların iş birliği içinde hareket etmesi, afet risk yönetiminde önemli bir ilerleme kaydedilmesini sağlayacağı düşünülmüştür. Sendai Çerçevesi'nin vurguladığı gibi, afet risk yönetiminin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için tüm paydaşların sürekli işbirliği ve koordinasyon içinde olmaları gerekmektedir. Çerçevede belirlenen dört öncelikli alan, afet risklerinin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını, afet risk yönetimini güçlendirilmesini, afet risklerinin azaltılması için yatırımlar yapılmasını ve afetlere

hazırlık için etkili planların oluşturulup iyileştirilmesini içermektedir. Bu alanlar, toplumların afetlere karşı daha bilinçli hale gelmesini, devletlerin toplumsal bilinci ve hazırlığı artırmaya yönelik adımlar atmasını, akademik çalışmaların desteklenmesini ve kamu, özel sektör ile sivil toplum kuruluşlarının ortak çalışmalarını teşvik etmektedir. Ayrıca, ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliğini artırarak, afet risk azaltıcı çalışmalara gerekli finansal kaynakların sağlanmasını ve afetlerin sosyoekonomik etkilerinin minimize edilmesini hedeflemektedir. Sendai Çerçevesi, afet sonrası müdahale süreçlerinde de etkin bir yönetimin sağlanmasına dair önlemleri de içermektedir. Bu kapsamda, afet senaryolarının, planlarının ve programlarının tüm tarafların katılımıyla hazırlanması, düzenli olarak güncellenmesi ve denetlenmesi öngörülmektedir. Erken uyarı sistemlerinin kurulması, acil durum iletişim ağlarının önceden planlanması, altyapı ve kritik tesislerin afetlere dayanıklı hale getirilmesi, lojistik hazırlıkların her türlü afete uygun olarak yapılması, koordinasyon merkezlerinin kurulması ve gönüllülerin eğitilmesi gibi önlemler, afet sonrası hızlı ve etkili müdahale için önemli olduğu vurgulanmaktadır (Çiftçi, 2023: 20-21).

1.4.2. Türkiye'nin Uygulamada Bulunan Afet Yönetim Planları

Türkiye'nin afet yönetim stratejileri arasında önemli bir yere sahip olan Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP), afet risklerine proaktif bir yaklaşım sergileyerek, olası afetler öncesi gerekli hazırlıkların yapılmasını hedeflemektedir. Temmuz 2022'de yürürlüğe giren bu plan, 2022-2030 yıllarını kapsamaktadır. TARAP, Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi'nin ilkeleri doğrultusunda hazırlanmıştır. TARAP'ın temel amacı, detaylı araştırmalar ve analizlerle öne çıkan afet risklerini tanımlamak, bu risklere yönelik önleyici tedbirler belirlemek ve söz konusu tedbirleri hayata geçirecek kurum ve kuruluşları netleştirmektir. Bu plan ile Türkiye'de afet kaynaklı can kaybı ve afetlerden etkilenme oranının düşürülmesi amaçlanmaktadır. Plan, afet risk yönetimi yaklaşımını merkezi bir yapıda toplayarak, afetlere hazırlık sürecini daha koordine ve etkin bir şekilde yönetmeyi hedeflemektedir. Bu sürecin koordinasyonunda Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) merkezi bir rol üstlenmektedir. TARAP, devlet kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve genel halkı kapsayan geniş bir yelpazede uygulanmaktadır (TMMOB, 2023).

Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi ile uyumlu bir şekilde ilerleyen strateji adımlarını içeren plan, Türkiye'deki afetlere yönelik kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Plan, her bir afet türü için sorumlu ve yardımcı kuruluşların rollerini tanımlamakta, üniversitelerin de her aşamada destekleyici ve yönlendirici bir işlev görmesini öngörmektedir. TARAP, Türkiye'deki potansiyel afetlere yönelik stratejiler geliştirmektedir. Bu afetler arasında deprem, kütle hareketleri (heyelan, kaya düşmesi, çığ), sel-taşkın, iklim değişikliği, kitlesel göç, bulaşıcı ve salgın hastalıklar, kimyasal, biyolojik, radyolojik, nükleer tehditler (KBRN), orman yangınları, büyük endüstriyel kazalar, maden kazaları ve tasman, tehlikeli madde taşımacılığı ve diğer afetler (kuraklık, obruk vb.) yer almaktadır (Çiftçi, 2023: 22). AFAD tarafından her yıl yapılan değerlendirmelerle eylemler gözden geçirilmekte ve gerekli strateji ile planlar revize edilmektedir. Bu sürekli güncelleme mekanizması, afet risk azaltma planının etkinliğini ve güncelliğini korumasını sağlamaktadır. Bu şekilde, Türkiye'nin afetlere karşı dayanıklılığını artırmak ve afet risklerini azaltmak üzere bütüncül bir yaklaşım benimsenmiştir (TMMOB, 2023).

Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), afet durumlarında etkili bir müdahale mekanizması oluşturmayı ve afet öncesi gerekli hazırlıkların yapılmasını amaçlamaktadır. 2022 yılından itibaren uygulamaya konan bu plan, Türkiye'deki tüm afet ve acil durumlar için kapsamlı bir çerçeve sunmakta ve devlet daireleri, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşları içermektedir. TAMP, afet sırasında karşılaşılabilecek operasyonel riskleri minimize etmek amacıyla entegre bir planlama yaklaşımı ve modüler bir yapı benimsemiştir. Bu plan, her türden afet ve acil duruma karşı hazırlıklı olmayı hedefleyerek, afet ve acil durumlarda müdahale edecek grupların ve koordinasyon birimlerinin rollerini ve sorumluluklarını tanımlamaktadır (TMMOB, 2023).

TAMP'ın hedefleri arasında; afet sonrasında etkili bir müdahale ile hayatta kalma şansını artırmak, toplumsal sağlığı korumak, toplumsal düzeni hızla eski haline getirmek, afetle ilgili bilgilendirmeleri etkili bir şekilde yapmak ve mevcut kaynakları en verimli şekilde kullanmak yer almaktadır. Bu plan, Türkiye'de olası afetlere yönelik bir dizi afet türünü kapsamaktadır. Bunlar arasında deprem, kuraklık, orman yangını, su baskını, baraj patlaması, sanayi yangınları, toplu nüfus hareketleri, kimyasal ve biyolojik afetler, salgın hastalıklar, radyolojik ve nükleer kazalar, ulaşım kazaları ve

siber saldırılar bulunmaktadır. Özellikle Türkiye gibi büyük depremlerin yıkıcı etkilerinin sıkça yaşandığı bir ülkede, afet sonrası zararları azaltmak ve kayıpları en aza indirmek için önceden alınacak tedbirler ve hazırlıklar büyük önem taşımaktadır. TAMP, planlı ve organize bir müdahalenin afetle mücadelede ne kadar etkili olabileceğini vurgulayarak, olası kargaşanın önlenmesini hedeflemektedir. Plan, afetlere müdahale sürecinde öncelikle çalışma gruplarının oluşturulmasını, bu grupların gerekli tüm bilgileri içeren detaylı istatistiklerinin tutulmasını ve senaryo çalışmaları yoluyla mevcut durumda bulunan eksikliklerin tespit edilmesini öngörmektedir (TMMOB, 2023).

Planlama sürecinde, geçmişte yaşanan afetlerden dersler çıkarılarak, gelecekte daha büyük afetlerin meydana gelebileceği, ikincil afetlerin tetiklenebileceği, iletişim ve altyapının zarar görebileceği, hastanelerin yetersiz kalabileceği gibi olasılıklar göz önünde bulundurulmaktadır. Afetlerin şiddetine göre sınıflandırılması, müdahalenin etkinliğini artıracak bir diğer önemli adımdır. Bu planlama ve hazırlık süreci, Türkiye'nin afetlere karşı daha dirençli bir yapı inşa etmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Seviye	Etkisi	Afet Durumuna Göre Destek Seviyesi
S1	Yerel İmkanların yeterli olması	İllerde bulunan AFAD Merkezi
S2	Destek illerinin takviyesine ihtiyaç duyulmaktadır	İllerde Bulunan AFAD Merkezi ve 1. Grup destek olacak illerin AFAD Merkezi
S3	Ulusa desteğe ihtiyaç duyulmaktadır	1 ve 2. grup destek illeri + Ulusal Kapasite
S4	Uluslararası desteğe ihtiyaç duyulmaktadır	1 ve 2. grup destek illeri + Ulusal Destek + Uluslararası Destek

Tablo 3: Seviyelerine Göre Afet Destek Durumu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afet müdahale sürecinde oluşturulan destek gruplarının, afet yönetiminde önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu gruplar içinde, ana çözüm ortaklarının temel görevi, işbirliği yapacakları diğer ortakların rollerini, sorumluluklarını ve hazırlık durumlarını netleştirmektir. Eğer belirlenen çalışma gruplarında herhangi bir eksiklik veya hazırlık aşamasında bir aksaklık tespit edilirse, bu durumu gidermek veya ilgili planları güncellemek ana çözüm ortağının sorumluluğu altında bulunmaktadır. Destekleyici çözüm ortakları ise, kendilerine atanmış olan görevleri eksiksiz yerine getirmek,

eğitimli personelin sürekliliğini sağlamak ve gereken ekipmanı her zaman kullanıma hazır tutmakla yükümlüdürler. Etkili ve basit müdahaleler, planlara sadık kalınarak, sade ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilen müdahalelerdir. Destek gruplarının ve çözüm ortaklarının rolleri ve örneklerine ilişkin detaylar aşağıdaki Tablo 4’de sunulmaktadır.

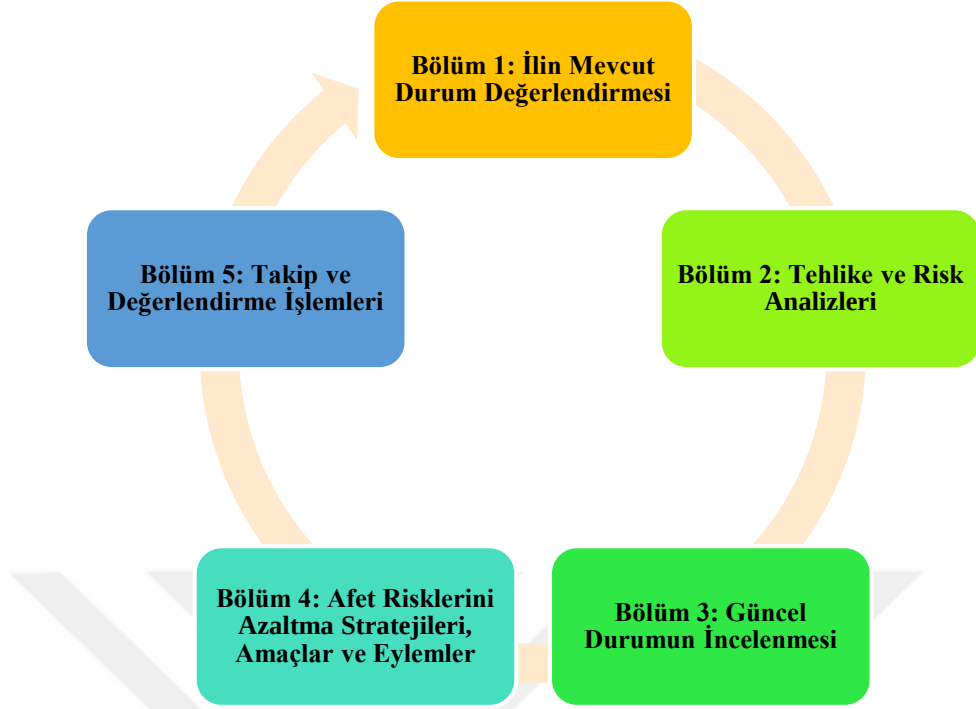
Çalışma Ekibi	Başlıca Çözüm Sağlayıcı	Yardımcı Çözüm Sağlayıcılar	Çalışma Ekibinin Görevleri ve Yükümlülükleri
Afet Altyapı Koordinasyon Ekibi	Bu ekip, afet sonrası su, kanalizasyon ve arıtma tesisi gibi altyapı sistemlerinde oluşan zararları belirlemek, acil tamir işlemlerini organize etmek ve bu hizmetlerin en kısa sürede normal işleyişine dönebilmesi için koordinasyonu sağlamakla görevlidir.	İlgili Bakanlık, İçişleri Bakanlığı, Özel Sektör	1) Afet bölgesinde hasar gören su, kanalizasyon ve arıtma gibi altyapı tesislerinin acil olarak onarılmasını sağlamak ve kesintisiz hizmet sunumunu garanti altına almak. 2) Önemli ve hayati tesislerin hızlı bir şekilde faaliyete geçirilmesini sağlamak.
Afet Zarar Değerlendirme Ekibi ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	Bu ekip, afet sonrasında altyapı (su, kanalizasyon, arıtma tesisleri vb.) ve yapı envanterinde ortaya çıkan tahmini hasarları hızla saptamak ve hasar değerlendirme işlemlerini koordine etmekle yükümlüdür.	Zarar Tespiti ve Yıkımı Gereken Yapıların Saptanmasında Görev Alacak Her Türlü Bakanlık, Kurum ve Kuruluş, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığına Dayanarak	1) Afet bölgesindeki altyapı (su, kanalizasyon, arıtma tesisleri vb.) ve yapı stokundaki ilk hasar durumunu acilen belirlemek ve ilgili üst düzey birimleri durum hakkında bilgilendirmek. 2) Bina, altyapı (su, kanalizasyon, arıtma tesisleri vb.) ve hayati öneme sahip tesislerdeki hasarları değerlendirmek ve ilgili işlemleri gerçekleştirmek. 3) Derhal yıkılması gereken yapıların belirlenmesi.
Afet Beslenme Koordinasyon Ekibi	Türk Kızılay'ın Liderliğinde	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı ile İşbirliği İçinde	1) Afet bölgesindeki yardım ekipleri ve afet mağdurlarına yönelik beslenme hizmetlerinin düzenlenmesi ve bu sürecin koordine edilmesi. 2) AFAD'ın koordinasyonunda, arama ve kurtarma çalışmalarının yapıldığı uzak bölgelere beslenme desteği sağlanması. 3) Gerektiğinde ana ve yardımcı çözüm sağlayıcıların isteği üzerine yemek üretim merkezlerinden sıcak yemek dağıtımının organize edilmesi.

Tablo 4: Afet Müdahale Planındaki Çalışma Gruplarına İlişkin Örnekler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP), il veya ilçe seviyesinde potansiyel afet risklerini tanımlayarak, bu risklere yönelik önleyici tedbirler geliştirmek amacıyla 2021 yılında oluşturulmuş bir planlama dokümanı olarak belirtilmektedir. Bu plan, afet risk azaltma stratejilerinin oluşturulması, hayata geçirilmesi ve süreç içerisindeki performansın değerlendirilmesi amacıyla bir araç olarak kullanılmaktadır. İl düzeyinde afet riskleri ve olası sonuçlarını belirleyerek, afetlerin etkilerini minimize edecek proaktif önlemlerin planlanmasını sağlamak ve bu faaliyetlerin yürütülmesinden sorumlu aktörleri saptamaktadır. İRAP, AFAD öncülüğünde, ilgili kamu kuruluşları, yerel yönetimler, akademik kurumlar, sivil toplum örgütleri ve vatandaşların iş birliğiyle hazırlanan bütüncül bir çalışmanın ürünüdür ve tüm ilin ortak sorumluluğunda bir plan olarak kabul edilmektedir (TMMOB, 2023).

İRAP, beş temel modül üzerine kurulmuştur. İlk adım olarak, ilin genel durumunun ve afetle ilgili mevcut sorunların değerlendirilmesi gerçekleştirilmektedir. İkinci aşamada, tehlike ve risklerin detaylı bir şekilde analiz edildiği, risk azaltma yöntemlerine ilişkin stratejilerin araştırıldığı bir değerlendirme yapılmaktadır. Üçüncü adımda, var olan risk azaltma kapasitelerinin belirlenmesi için mevcut durum analizi yapılmaktadır. Dördüncü aşamada, afet risklerine yönelik olarak belirlenen azaltma hedefleri hayata geçirilmektedir. Beşinci ve son adımda ise uygulanan stratejilerin etkinliği düzenli olarak izlenmekte ve değerlendirilmektedir. Bu süreç, afet risklerinin azaltılmasına yönelik sürekli bir iyileştirme döngüsü olarak tasarlanmıştır (Çiftçi, 2023: 28).

Şekil 1: İRAP Süreçleri ve Detayları

İRAP, deprem, sel, heyelan, çığ, yangın, afet sonrası sağlık problemleri ve diğer doğal felaketler gibi çeşitli afet türleri için özel olarak geliştirilmiş risk azaltma stratejilerini barındırmaktadır. Bu stratejiler, belirli afet türlerine bağlı riskleri minimize etmeye yönelik çözümleri kapsamaktadır. İRAP'taki amaç ve hedeflerin yanı sıra, bu hedeflere ulaşmak için detaylı eylem planları da yer almaktadır. İRAP'te belirtilen bazı ilçe belediyelerine özgü sorumluluklar ve öncelikli eylemler şunlardır (TMMOB, 2023):

- Kentsel dönüşüm projeleri için alanların tespit edilmesi ve bu dönüşüm faaliyetlerinin yürütülmesi.
- Kütle hareketleri riski taşıyan bölgelerin 6306 sayılı Kanun çerçevesinde öncelikli kentsel dönüşüm alanları olarak belirlenmesi.
- Afete Maruz Bölge (AMB) olarak ilan edilen bölgelerde, 7269 sayılı Kanun gereğince, yeni yapılaşma ve ikamete izin verilmemesi.
- Acil durum toplanma alanlarının sayısının ve kapasitesinin artırılması, bu bölgelerin modern ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi.
- Orta derecede hasar almış binaların güçlendirilmesi, dönüştürülmesi ve bu sürecin denetlenmesi.

➤ Vatandaşların talepleri üzerine, konutlardaki yapısal olmayan elemanların sabitlenmesine yönelik destek sağlanması.

➤ Endüstriyel tesisler için itfaiyenin onayından sonra yapı ruhsatı verilmesi şartının getirilmesi.

➤ Her ilçeye özgü, sel ve taşkın riski taşıyan alanlar için taşkın yönetim planlarının hazırlanması ve sekonder afetlere karşı önlemlerin alınması.

Türkiye'de afet hazırlığı, etkin müdahale ve vatandaşların can ve mal güvenliğinin korunması amacıyla bir dizi yasal düzenleme bulunmaktadır. Bu düzenlemeler, afetlere karşı koordinasyonu ve müdahaleyi güçlendirmek üzere tasarlanmıştır. Ülkenin yüksek afet riski taşıyan bir coğrafyada konumlanması, afet yönetimine dair yasal düzenlemelerin büyük bir öneme sahip olmasına neden olmaktadır. Türkiye'nin afet yönetimi alanında güncel mevzuatları aşağıda sunulmaktadır (TMMOB, 2023):

➤ 5902 Numaralı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun, 17 Haziran 2009.

➤ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile Alakalı Çeşitli Düzenlemeler Hakkında Kanun, 29 Mayıs 2009.

➤ 7269 Numaralı Genel Hayatı Etkileyen Afetler Nedeniyle Alınacak Tedbirler ve Yardımlar Hakkında Kanun, 25 Mayıs 1959.

➤ 4123 Numaralı Doğal Afetler Sonucu Oluşan Zararların Giderilmesi İşlemleri Hakkında Kanun, 25 Temmuz 1995.

➤ 7126 Numaralı Sivil Savunma Kanunu, 13 Haziran 1958.

➤ 6306 Numaralı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşümü Hakkında Kanun, 31 Mayıs 2012.

➤ 6305 Numaralı Afet Sigortaları Kanunu, 23 Haziran 1965.

➤ Sivil Savunma Kanununda Değişiklik Yapan 596 Numaralı Kanun Hükmünde Kararname, 28 Nisan 2000.

➤ Sivil Müdafaa ve Belediye Kanunlarında Değişiklik Yapan 586 Numaralı Kanun Hükmünde Kararname, 27 Aralık 1999.

➤ Türkiye Afet Risklerinin Azaltılması Platformunun Oluşturulması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı, 21 Şubat 2011.

➤ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Kamu İhale Kanunu'na İlişkin Düzenlemeler Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı, 4 Ekim 2011.

- İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma Genel Müdürlüğünce Yürütülen Eğitim Faaliyetlerine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı, 4 Ağustos 2006.
- Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği, 19 Şubat 2011.
- Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği, 18 Aralık 2013.
- Afet ve Acil Durum Harcamaları Yönetmeliği, 6 Mart 2011.
- Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Tehditler Hakkında Görev Yönetmeliği, 3 Mayıs 2012.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Proje Yönetim Esasları Yönetmeliği, 10 Ocak 2012.
- Sivil Savunma Uzmanlarının Görev ve Eğitim Esasları Yönetmeliği, 5 Ağustos 2010.
- Genel Hayata Etki Eden Afetlerle İlgili Temel Kurallar Yönetmeliği, 21 Eylül 1968.
- Afet Sebebiyle Hak Sahipliği Tespiti Yönetmeliği, 28 Ağustos 1968.
- Afet Sebebiyle Borçlandırma Bedellerinden İndirim Yapılması Yönetmeliği, 8 Nisan 1972.
- Afet Sonucu Edinilen Taşınmazların Değerlendirilmesi Yönetmeliği, 13 Ekim 1985.
- Sivil Savunma Arama ve Kurtarma Birimlerinin Kuruluş ve Görev Yönetmeliği, 21 Temmuz 2000.
- Geçici Koruma Yönetmeliği, 22 Ekim 2014.
- İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik, 18 Haziran 2013.
- 112 Acil Çağrı Merkezlerinin Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, 16 Mayıs 2014.

1.5. Sosyal Hizmetin Afet Durumlarında Uygulamaları ve Krizlere Müdahale

Metotları

Afetler, sadece fiziksel çevreye zarar vermekle kalmamakta, toplumsal yapıları da derinden etkileyerek çeşitli sosyal sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Toplumsal dengenin bozulmasıyla birlikte, özellikle ebeveynlerini kaybeden çocuklar, yoksulluk içinde yaşayan bireyler, evsizler, yaşlılar ve gençler gibi dezavantajlı gruplar, afetin yıkıcı sonuçlarından en çok etkilenen kesimler arasında yer almakta ve bu durum, barınma, bakım ve yardım gibi temel ihtiyaçların karşılanmasını zorunlu kılmaktadır (Tomanbay, 2000: 124-125). Bu bağlamda, bireylerin refah seviyesini yükseltmeyi amaçlayan sosyal hizmet sektörü, afetlerin yol açtığı bu sosyal sorunlara çözüm bulmak

ve etkilenen toplulukların ihtiyaçlarını karşılamak adına önemli bir rol üstlenmektedir (Tuncay, 2004: 22-23).

Sosyal hizmet mesleği, dezavantajlı bireylere, ailelere ve gruplara destek olma, onların ihtiyaçlarını karşılayacak kaynaklara erişimlerini sağlama konusunda profesyonel çalışmalar yürüten, insan haklarına dayalı bir disiplin olarak tanımlanmaktadır (Artan ve zkan, 2020: 4-5). Ayrıca, bireylerin, ailelerin ve toplulukların sosyal işlevlerini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri için sosyal hizmet uzmanlarının sunduğu destek ve müdahaleleri kapsayan bir çalışma alanıdır. Afetler sonrası ortaya çıkan sosyal sorunların üzümünde, sosyal hizmetin, birey ve toplulukların ihtiyaçlarını gidermede oynadığı kritik rol, bu alandaki uzmanların saha çalışmalarına aktif olarak katılmalarının gerekliliğini vurgulamaktadır (Koç ve Yalçın, 2023: 96).

Sosyal hizmet uygulamalarının afet müdahale sürecinde benimsediği yaklaşım, bireyden (mikro), aile ve kurumların ilişkilerine (mezzo) ve daha geniş toplumsal yapıya (makro) kadar uzanan bütüncül bir perspektifi içermektedir. Afet sürecindeki sosyal hizmet müdahaleleri, bireyin ve ailesinin temel ihtiyaçlarından başlayarak, etkilenen kişilerin sosyal ve toplumsal bağlamdaki geniş yelpazedeki ihtiyaçlarını ele almaktadır (Tuncay, 2004: 23). Bu yaklaşım, sosyal hizmet uygulamalarının, afetler sırasında ve sonrasında birey, aile ve topluma yönelik sağladığı etkili desteğin, bu alandaki fonksiyonunun kritik önemini ortaya koymaktadır (Koç ve Yalçın, 2023: 95).

Afetlerin yol açtığı yıkımların, insan yaşamı üzerindeki derin etkileri, maddi kayıpların ötesinde bireylerin psikososyal durumları üzerinde de ciddi değişikliklere yol açmaktadır. Bu durumlar, bireyleri evsiz, yoksul bırakabilir, sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilir ve bazen kalıcı engellilik gibi durumlara neden olabilmektedir. Bu bağlamda, sosyal hizmetin sunduğu hizmetler, afetten etkilenen kişilerin hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli asgari yaşam standartlarına ulaşmalarını sağlama ve travma sonrası oluşan psikososyal etkileri azaltma amacı gütmektedir. Bu iki temel işlev, afetler sonrasında insanların yaşadığı maddi ve manevi zararların onarılmasında önemli görülmektedir (Altun, 2016: 188).

Krizler, beklenmeyen ve insanların hayatında önemli değişimlere neden olan durumlar olarak tanımlanmaktadır. Her ne kadar bazı bireyler yaşadıkları krizleri kendi baş etme mekanizmaları ile aşabilse de, birçok kişi bu süreçte dışarıdan destek almayı gerektirecek durumda olabilmektedir. Bu nedenle, birey ve toplulukların yaşadığı

zorlukların üstesinden gelmelerini sağlamak amacıyla krize müdahale yaklaşımlarının önemi büyüktür. Krize müdahalenin temel amacı, bireylerin kriz durumlarında karşılaştıkları sorunları çözmelerine yardımcı olmak ve bu sorunların olası yıkıcı etkilerini en aza indirmektir (Yıldırım, 2016: 482).

Özellikle depremler gibi beklenmedik doğal afetler, çevresel yıkımların yanı sıra bireylerin yaşamında da önemli kriz durumlarına yol açabilmektedir. Bu tür afetler, aile bireylerinin kaybı, maddi hasarlar gibi ciddi sonuçlar doğurabilmekte ve bu durumlar, kapsamlı sosyal hizmet müdahalelerini gerektirmektedir. Afet müdahalesi, yerel ve uluslararası boyutları ile afetzedelere yiyecek, giyecek, barınma, maddi destek ve tıbbi yardım gibi temel ihtiyaçların karşılanmasını içermekte ve sosyal hizmetin bu süreçteki rolleri, afetten etkilenen bireylerin yaşam kalitelerinin iyileştirilmesinde ve sosyo-ekonomik anlamda desteklenmektedir (Aktaş, 2003: 43). Bu bağlamda, afetten zarar görmüş bireylerin yaşamış oldukları olumsuz etkilerin en aza indirilmesi ve onların sosyal ve ekonomik anlamda güçlendirilmesi, sosyal hizmetin sunduğu kritik müdahaleler arasında yer almaktadır (Koç ve Yalçın, 2023: 95).

1.6. Afet Yönetiminde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Rolü

Afetler sırasında, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının rolleri ve sorumlulukları, afet yönetimine dair mevzuat ve AFAD Başkanlığı'nın hazırladığı Afet Yönetim Stratejisi dokümanları incelenerek tanımlanmıştır. Bu inceleme sonucunda, Bakanlığın afet durumlarındaki faaliyetleri belirlenmiş ve ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

1.6.1. Afet Durumlarında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Görevleri

2011 yılında, 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, aile, kadın, engelli, çocuk ve sosyal yardımlar gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. Bakanlık, bu grupların refahını ve iyilik halini artırmayı amaçlayan ulusal politika ve stratejilerin geliştirilmesi konusunda sorumluluğu bulunmaktadır. Afet konusunda Bakanlık mevzuatındaki ilk yasal belge, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'dur. Bu kanun, doğal afetler sırasında ulusal ve uluslararası sosyal hizmet kuruluşları ile koordinasyon içinde çalışarak, arama kurtarma ve yardım operasyonları için gerekli önlemlerin alınmasını öngörmektedir. Aynı zamanda, afet bölgelerinde sosyal hizmet müdahaleleri gerçekleştirecek ekiplerin oluşturulmasını ve

bu ekiplerin düzenli olarak eğitilmesini şart koşturmaktadır. İlave olarak, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, afet gibi acil durumlarda zarar gören bireylerin, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından belirlenen koşullar çerçevesinde yardım alabileceklerini belirtmektedir (Koç ve Yalçın, 2023: 99). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, kadın, çocuk, engelli, yaşlı gibi birçok farklı gruba yönelik hizmetler sunmaktadır ve afetler öncesi ve sonrasında psikososyal sorunları azaltılmaktadır. "Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği (2013)" uyarınca, Bakanlık, afet bölgesindeki afetzede ve afet çalışanlarına yönelik psikososyal destek hizmetlerinin koordinasyonunu ve aynı bağışların depolanması ve dağıtımı gibi lojistik işlemleri üstlenmektedir. Ayrıca, afet sonrası dönemde psikososyal analizler yapma görevi de Bakanlığın görevleri arasında yer almaktadır. Türkiye'nin Afet Yönetim Stratejisi (TAYS) çerçevesinde, afet yönetimine yönelik üç temel plan düzenlenmiştir; Bu düzenlemeler, Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP), Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) ve Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı (TASİP) olarak geliştirilmiştir. Bu planlar, AFAD'ın öncülüğünde, afetlere taktiksel ve operasyonel düzeyde yaklaşım sağlamak için tasarlanmıştır. Özellikle 06 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş Depremi gibi örnek olaylar bu planların önemini ortaya koymuştur. Bu çalışmada, özellikle afet öncesi ve sonrası süreçlerde uygulanan stratejiler üzerine yoğunlaşmıştır (TMMOB, 2023).

Özellikle "Afet Psikososyal Destek Grubu" çerçevesinde, ASHB afet bölgesindeki afetzede bireylere yönelik psikososyal destek hizmetlerinin koordinasyonu konusunda sorumluluğu bulunmaktadır. Bu faaliyetler, psikososyal destek sağlayacak personelin yetkinliklerinin artırılması, afetten etkilenenlerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve ilgili çalışma grupları ile paylaşılması, özel ihtiyaç sahibi gruplara yönelik uzmanlaşmış destek sağlanması, sosyal adaptasyon ve iyileştirme faaliyetlerinin yürütülmesi, gerekli durumlarda afetzedelerin sosyal hizmet modellerine yönlendirilmesi ve afet durumunda görev yapan personelin desteklenmesini içermektedir. "Afet Aynı Bağış, Depo Yönetimi ve Dağıtım Grubu"na gelince, ASHB bu alanda da aynı bağışların toplanmasından, depolanmasından ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasına kadar olan sürecin yönetiminden sorumludur. Bu süreç, yardımların dağıtım kriterlerinin belirlenmesi, depolama alanlarının güvenli bir şekilde kurulması ve işletilmesi, ihtiyaç duyulan malzemelerin tedarik zincirinin oluşturulması, bağışların sınıflandırılması ve

depolanması, dağıtım noktalarının kurulması ve yardımların dağıtımının koordine edilmesi gibi adımları içermektedir (Koç ve Yalçın, 2023: 99-100).

TAMP kapsamında, ayrıca "Ulusal ve Yerel Düzey Çalışma Grubu Planı"nın oluşturulması gerekmektedir. ASHB, AFAD'ın hazırladığı Afet Müdahale Organizasyonu çerçevesinde, ön iyileştirme çalışma grupları ve lojistik ile bakım servisi çalışma gruplarında yer almakta, "Afet Psikososyal Destek Grubu" ve "Afet Ayni Bağış, Depo Yönetimi ve Dağıtım Grubu"nda önemli roller üstlenmektedir. Bu çalışma grupları, hem ulusal hem de yerel düzeyde eşgüdüm içinde hareket etmektedirler. Afetin büyüklüğüne göre, yerel veya ulusal düzeyde çalışma grupları etkin bir şekilde müdahale etmek ve koordinasyon sağlamak için görev almaktadırlar. Örneğin, Kahramanmaraş Depremi gibi 4. seviye bir afet durumunda, hem yerel hem de ulusal düzeyde müdahale planı çalışma gruplarının organizasyonunun gerekliliği vurgulanmaktadır (TMMOB, 2023).

1.6.2. Ayni ve Nakdi Destek Faaliyetleri

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, afet durumlarında temel hizmetler sunan kilit kamu kurumlarından biridir. Bu bağlamda, afetin türüne bağlı olarak değişkenlik gösterse de, bakanlığın sunmuş olduğu ayni ve nakdi yardımlar ile psikososyal destek hizmetleri, afet müdahalesinde ön plana çıkmaktadır. 1999 yılında gerçekleşen büyük Marmara Depremi sonrasında, sosyal hizmet uygulamalarının afet dönemlerindeki önemi daha belirgin hale gelmiş ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu dönemde, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı henüz mevcut formasyonunda olmamakla birlikte, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) afetlerde sosyal hizmet müdahalesinde bulunmuştur. Tuncay (2004: 19-20) tarafından yapılan araştırma, Marmara Depremi sürecinde sunulan kurumsal hizmetleri ve karşılaşılan zorlukları detaylandırmaktadır, bu dönemde kadın ve çocuklara yönelik sosyal hizmet faaliyetlerinin sınırlı olduğu ve organizasyonun yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir.

2011 yılında Van Depremi'nin yaşanmasıyla birlikte sosyal hizmet uygulamaları daha kurumsal bir yapı kazanmıştır. Depremi ardından, o zamanın Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak bilinen ASHB, risk altındaki gruplara yönelik çalışmalara başlamış ve bölgedeki hizmetlerin koordinasyonu için bir merkez kurmuştur. Altun (2016: 189), Van Depremi sonrasındaki uygulamaların daha bütüncül bir yaklaşım sergilediğini

belirtmiştir; kurum bakımında kalan kadın, çocuk, yaşlı ve engelli bireylerin güvenli yerlere nakledilmesi, diğer kurumlarla işbirliği içinde taramalar yapılarak hane ziyaretleri ve psikososyal destek sürecinin başlatılması gibi adımlar atılmıştır. Ayrıca, konteynerlerde yaşayan çocuklar için oyun ve kütüphane alanları oluşturulmuş, çeşitli sosyal aktiviteler düzenlenmiştir.

Psikososyal destek konusunda sivil toplum kuruluşlarının da önemli katkıları olmuş, Van Depremi sonrası gerçekleştirilen psikososyal destek çalışmaları kapsamında bireysel ve grup görüşmeleriyle toplamda 1455 kişiye ulaşılmıştır (Koç ve Yalçın, 2023: 99). Ayrıca, UNICEF ile işbirliği içinde "Afetlerde Psikososyal Müdahale" konulu eğitimler düzenlenerek 390 bakanlık personeline verilmiştir (Altun, 2016: 192). İzmir Depremi örneğinde, bakanlığın nakdi yardım faaliyetleri de ön plana çıkmış, depremden etkilenen vatandaşların acil ve temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla İzmir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına toplam 20 milyon lira kaynak aktarılmıştır (Koç ve Yalçın, 2023: 99).

Türkiye'de afet durumlarında sunulan sosyal hizmetlerin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmesi, ilgili mevzuat ve stratejik belgelerle tanımlanmıştır. Bakanlık, deprem gibi afetlerin hemen ardından bölgede verilecek hizmetlerin etkin bir şekilde koordine edilmesi için çalışmalara başlamaktadır. Bu çerçevede, afet müdahale süreçlerinde bakanlığın üstlendiği ana sorumluluk alanları "Sosyal Yardımlar", "Psikososyal Destekler" ve "Risk Altındaki Gruplara Yönelik Çalışmalar" olarak sınıflandırılmıştır. Bu alanlar, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği ve Türkiye Afet Müdahale Planı gibi düzenlemelerle desteklenmektedir (AFAD, 2022).

"Sosyal Yardımlar" kapsamında, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ayni ve nakdi yardımların yanı sıra, depo yönetimi ve dağıtım hizmetlerini üstlenmektedir. "Psikososyal Destekler" alanında, afetzedelerin ve risk altındaki grupların psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak üzere çeşitli hizmetler sağlanmaktadır. "Risk Altındaki Gruplara Yönelik Çalışmalar" ise özellikle kadın, çocuk, yaşlı ve engelli gibi grupların afet durumlarında karşılaşılabilecekleri özel zorluklara yönelik önlemleri içermektedir (Duman, 2024: 8).

1.6.3. Afetler Sonrasında Psikolojik ve Sosyal Destek Faaliyetleri

Afetlerin ardından, bireylerin ve toplumun hızla normale dönmesi için, temel ihtiyaçların karşılanması yanı sıra, psikolojik ve sosyal yönden de desteklenmeleri büyük önem taşımaktadır. Afetten etkilenen kişiler sadece olayı doğrudan deneyimleyenlerle sınırlı kalmamaktadır. Afet bölgesinde çalışan personel, bölgede yakını bulunanlar ve medya aracılığıyla olayın etkilerine maruz kalanlar da dahil olmak üzere geniş bir yelpazede insan, farklı seviyelerde psikososyal müdahaleye ihtiyaç duymaktadır. Dyness (2005: 27-28) tarafından ifade edilen psikososyal kavram, bireyin psikolojisini ve sosyal durumunu iç içe geçmiş bir ilişkiler zinciri olarak tanımlamaktadır. Psikososyal destek, bireylerin ve toplumun genel iyilik halini artırma amacı güden, alanında uzman ekipler tarafından sunulan multidisipliner bir müdahale olarak uygulanmaktadır. Bu yaklaşım, psikolojik danışmanlık kavramından daha geniş bir perspektif sunmaktadır. Afet süreçlerinde ortaya çıkabilecek psikolojik problemlerin önlenmesi, bireyin toplumsal bağlarını yeniden kurabilmesi, afetten etkilenenlerin günlük yaşama adaptasyon süreçlerine destek olunması ve afetle başa çıkma becerilerinin geliştirilmesi gibi hizmetleri kapsamaktadır. Bu destek, ihtiyaçların belirlenmesi, psikolojik ilk yardım, kaynakların harekete geçirilmesi, yardım çalışanlarının desteklenmesi ve psikoeğitim gibi çeşitli müdahaleler aracılığıyla sağlanmaktadır (Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2024).

Afet sonrasındaki ilk müdahalelerde psikososyal destek önemli bir yer tutmaktadır. Afetlerde verilen psikolojik ilk yardım, afet sonrası karşılaşılabilecek sorunları azaltma ve afet sonrası hayata yeniden uyum sağlama sürecinde önleyici bir rol oynamaktadır. Psikolojik ilk yardım, ihtiyaçların ve kaynakların değerlendirilmesiyle başlayan önemli bir psikososyal müdahale yöntemi olarak uygulanmaktadır. Afetzedelerin güvende olduklarını hissetmelerine yardımcı olmaktadır. Duygularını ve deneyimlerini ifade ederek rahatlamalarını ve yaşadıkları olayları anlamlandırmalarını sağlamaktadır. Psikolojik ilk yardım, birebir görüşmelerin yanı sıra, afet bilgilendirme broşürleri, seminerler ve paneller gibi çeşitli iletişim araçlarıyla da sunulmaktadır (AFAD, 2022). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, afet ve acil durumlar için çeşitli hedef gruplara yönelik psikososyal destek broşürleri yayımlamıştır. Ayrıca, Anka Psikososyal Destek Programı kapsamında görev yapan personele, "afet ve acil durumlarda psikolojik ilk yardım" konusunda hizmet içi eğitimler sunulmuştur (Koç ve Yalçın, 2023: 101).

Afetlerin ardından, bireylerin ve toplumun üzerindeki olumsuz etkileri hafifletmek ve toplumsal hayatın normale dönüşünü sağlamak için, psikolojik ve sosyal destek de hayati bir önem taşımaktadır. Bu destek, doğrudan afeti yaşayanlarla sınırlı olmamakta, afet bölgesinde görev yapan personel, bölgede tanıdıkları olanlar ve medya aracılığıyla olayın etkilerine maruz kalanlar için de gereklilik göstermektedir. Bu kapsamda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, sahada psikososyal destek sağlayacak ekiplerin kullanımı için formlar hazırlayıp yayımlamıştır. Bu formlar aracılığıyla, ihtiyaç ve kaynak tespiti yapılarak, belirlenen sorunlara yönelik psikososyal müdahale planları oluşturulmaktadır (ASHB, 2024).

Afet süreçlerine hazırlık açısından, eğitimler önemli bir psikososyal müdahale aracı olarak öne çıkmaktadır. Sosyal çalışmacılar, psikologlar, öğretmenler ve sivil toplum çalışanları gibi psikososyal destek ekipleri, afet ve acil durumlara hazırlanmak için eğitimler yoluyla bilgi ve becerilerini artırmaktadır. Çalışanlara destek sağlamak amacıyla düzenlenen paylaşım ve destek toplantıları, eğitim broşürlerinin dağıtımı ve bilgi paylaşım toplantıları da bu sürecin bir parçası olarak belirtilmektedir (AFAD, 2022).

Bu doğrultuda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi iş birliği ile, "Afet Bölgesine Hazırlık", "Afet Bölgesinde Hizmetler ve Yönlendirme Mekanizmaları", "Psikolojik İlk Yardım" ve "Sahada Etik ve Davranış Kuralları" başlıklarını içeren "Psikososyal Destek Hizmeti Eğitim Programı" düzenlenmiştir. Bu çevrimiçi eğitime, afet bölgesinde görev alacak 5115 personel katılım göstermiştir (ASHB, 2024).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlükleri, afetzedelere psikososyal destek sağlamak üzere psikolog, sosyal çalışmacı, psikolojik danışman ve çocuk gelişimci gibi profesyonelleri görevlendirmiştir. AFAD'ın verilerine göre, Kahramanmaraş, Hatay, Osmaniye ve Malatya illerinde 4 Mobil Sosyal Hizmet Merkezi kurularak, toplamda 1.025.291 kişiye psikososyal destek verilmiştir (AFAD, 2023). Literatürde afetlerde sunulan psikososyal destek hizmetlerinin olumlu etkilerine dair çalışmalar dikkate alındığında, Bakanlık tarafından sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin, bireylerin psikolojik travmaları en aza indirmelerine ve toplumsal yaşama yeniden uyum sağlamalarına önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir (Kılıç, 2008: 24-25; Aydın, 2012: 3-4; Altun, 2016: 193).

1.6.4. Özel İhtiyaç Gruplarına Yönelik Sosyal Hizmet Müdahaleleri

Sosyal hizmetler, toplumun çeşitli kesimlerine yönelik önemli müdahalelerde bulunmaktadır. Bu kesimler arasında, işsizler, yoksullar, evsizler, engelliler, yaşlılar ve deprem gibi afetlerden olumsuz etkilenen bireyler yer almaktadır. Bu etkilenmeler, ruh sağlığı sorunlarına yol açabilmekte ve çocuklar, aileler, kadınlar gibi grupları kapsayabilmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) tanımına göre, özel ihtiyaç sahibi gruplar, kadınlar, çocuklar, engelliler, yaşlılar, mülteciler, etnik gruplar, psikiyatrik rahatsızlığı olan bireyler, psikolojik travma geçirmiş kişiler ve kurum bakımında olanlar gibi, özel ilgi ve müdahale gerektiren ve psikososyal risk altında olan bireyleri içermektedir. Deprem gibi afetler sonrasında ASHB, özellikle risk altında olan gruplara yönelik çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Bu faaliyetler arasında, kurum bakımı altındaki çocukların, yaşlıların, engellilerin ve kadınların güvenli alanlara taşınması bulunmaktadır. Deprem bölgesindeki kuruluşlarda barınan 533 yaşlı ve 1133 engelli bireyin güvenli yerlere tahliye edildiği, ihtiyacı olan 206 yaşlı ve 546 engelli bireyin ise farklı illerdeki kuruluşlara nakledildiği bildirilmiştir (Koç ve Yalçın, 2023: 101).

Ayrıca, ASHB tarafından deprem bölgesindeki çadır kentlerde düzenli taramalar gerçekleştirilmiş, bakıma ihtiyaç duyan bireyler belirlenip ilgili kuruluşlara yönlendirilmiştir. Tip-1 diyabet hastası çocukların ihtiyaç duyduğu tıbbi cihazlara ulaşımı için devlet ve üniversite hastaneleri ile iş birliği yapılmıştır. Bakanlık, deprem bölgesinde kadın ve çocukların ihtiyaç duyduğu hijyen malzemelerinin sağlandığı özel sosyal market çadırları kurmuş, çocuklar için çocuk dostu alanlar oluşturmuş ve iyileştirici etkinlikler düzenlemiştir. Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı'nın (2023-2025) "Afet ve İnsani Bakımdan Acil Durumlar" başlığı altında, afet ve acil durumlar sırasında engelli bireylerin korunma haklarının güvence altına alınması için belirlenen esaslara uygun olarak, işitme engelli bireyler için 110 gönüllü işaret dili tercümanının görevlendirildiği ve sürecin bu şekilde takip edildiği belirtilmiştir. Bu çalışmalar, ASHB'nin afet durumlarında özel ihtiyaç sahibi gruplara yönelik kapsamlı ve duyarlı yaklaşımlarını yansıtmaktadır (ASHB, 2024b).

Afetler, toplumun tüm kesimlerini etkileyebilmekle birlikte, özellikle korunmasız gruplar üzerinde derin ve kalıcı etkilere neden olabilmektedir. Bu gruplar arasında, anne ve babalarını kaybetmiş, yanlarında herhangi bir yakını bulunmayan ve acilen bakım ile koruma ihtiyacı olan refakatsiz çocuklar, afet sonrasında özel bir önem taşımaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB), deprem gibi afet durumlarında refakatsiz çocukların ihtiyaçlarına yönelik geliştirdiği entegre hizmetler, bu çocukların ailelerine veya yakınlarına güvenli bir şekilde kavuşturulmalarını hedeflemektedir (Koç ve Yalçın, 2023: 102).

Bu bağlamda, ASHB tarafından deprem bölgesindeki refakatsiz çocukların ailelerine kavuşmalarını kolaylaştırmak amacıyla çağrı merkezleri kurulmuş, çocukların tanımlayıcı özelliklerine dair bilgilerin alınması ve kaydedilmesi sağlanmıştır. TÜBİTAK'ın geliştirdiği "Deringörü" sistemine entegre edilen bu bilgiler, yüz tanıma teknolojileri kullanılarak yapılan eşleştirmelerle çocukların ailelerine ya da yakınlarına ulaşmalarında kritik rol üstlenmiştir. Ailesine ulaşılan kadar refakatsiz çocuklar, ilgili kuruluşlarda koruma altına alınmış, tedavi gereksinimi olanlar ise Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri tarafından yakından takip edilmiştir. ASHB'nin web sitesinde oluşturulan sorgu ekranı, çocuklarına ulaşamayan ailelere, çocukları hakkında bilgi edinme imkanı sunmuştur. 6 Şubat ile 26 Şubat tarihleri arasında sisteme kaydedilen 1901 refakatsiz çocuktan 1819'unun kimlik tespiti yapılmış, 1465'i ailelerine teslim edilmiştir. Ayrıca, tedavisi devam eden çocuk sayısı 331, kuruluş bakımına alınan çocuk sayısı ise 105 olarak rapor edilmiştir. Afetler, özellikle özel ihtiyaç sahibi grupları, mevcut zorluklara ek olarak, büyük ölçüde olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, afet döneminde sunulan hizmetlerin, bu grupların özel koşulları ve ihtiyaçları dikkate alınarak tasarlanması hayati önem taşımaktadır. Bu bağlamda, afet durumları için önceden yapılan planlamalar ve bu grupların ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilecek katmanlı ve bütüncül destek sistemleri, afet sonrası toplumsal iyileşme süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır (Duman, 2024: 12; TMMOB, 2023; Koç ve Yalçın, 2023: 102).

2. BÖLÜM: YÖNTEM VE TEKNİK

Bu araştırmada, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş Depremi özelinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının sunduğu hizmetlerin kapsamı ve niteliğinin incelenmesi hedeflenmektedir. Araştırmada, deprem sonrasında bakanlık tarafından sunulan sosyal hizmetlerin analizi için çift yönlü (hizmet alan ve hizmet veren) bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu bağlamda, hem Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çalışanlarıyla hem de Kahramanmaraş halkıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme formları ile gerçekleştirilen görüşmelerin yanı sıra, demografik bilgileri içeren bir form da kullanmıştır. 5 ASHB çalışanı ve 25 Kahramanmaraş halkı olmak üzere toplamda 30 kişilik bir çalışma grubundan veri toplanmıştır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel desen kullanılmıştır. Nitel araştırma, sosyal olguların doğal ortamında, gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konmasına yönelik gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri aracılığıyla araştırma şeklidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011:39). Nitel araştırmalarda amaç evrendeki olası farklılık, zenginlik, çeşitlilik ve aykırılıkları çalışmaya katarak bütüncül bir resim elde etmektir. Nitel araştırmalar ayrıntıları inceleme ve konuya derinlik katmaya imkân sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011:107). Bu çalışmada araştırılan konu özelinde katılımcılara yöneltilen açık uçlu sorulara alınan cevaplar ile çalışmanın niteliğinin artırılması amaçlanmıştır. Yani birey, çok yönlü ve karmaşık bir yapıyla ve manevi donanımlarla donatılmış bir varlık olarak, sürekli birbirini etkileyen inanç, değer, düşünce ve davranışlarla çevrelenmiş toplumsal ve kültürel bir ortamda yaşamaktadır. Bu nedenle ona dair olguları anlama ve açıklama amacı güden en kullanışlı girişimlerden birisi, esnek yapısıyla anlama ve yorumlamaya fırsatlar sunan, araştırmacıya keşfedici bir rol yükleyerek bir kâşiflik atfeden nitel araştırma yöntemidir (Karataş, 2015:63).

Toplumsal araştırmaların bir kısmı sayısal veriler (nicel) ile gerçekleştirilirken bazıları da sayısal olmayan (nitel) veriler ile oluşturulur. Her ne kadar iki araştırma yöntemi bazı noktalarda ayrılırsalar da ortak noktaları da vardır. (Neuman,2020:52) Bu araştırmada da Türkiye'de afet müdahale süreçlerinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının gerçekleştirdiği faaliyetleri, özellikle 2023 Kahramanmaraş Depremi bağlamında; hem

depremzedeler ile hem de ASHB çalışanları ile daha önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formları ile mülakat yapıldığından araştırmayı nitel bir araştırma olarak tanımlayabiliriz.

Neuman (2020)'a göre saha araştırmalarında, toplumsal yaşamdaki insanları, olayları ve davranışları anlatmak için nitel veriler kullanılır. Bu çalışmada da nitel araştırmanın ruhuna uygun olarak 6 Şubat 2023 tarihinde 11 ilimizde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli deprem ile ilgili ASHB'nin çalışmalarının yeterliliği, etkinliği ve geliştirilebilirliği araştırılırken depremzedelerin ve ASHB çalışanlarının bilgilerine tecrübelerine ve yorumlarına odaklanılmıştır.

Bu çalışmada, 6 Şubat 2023 tarihinde etkilenen 11 il arasında yer alan Kahramanmaraş ilinde yaşayan depremzedeler ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) çalışanları ile görüşülmüştür. Depremzedelerin demografik bilgileri ve yaşadıkları deneyimler hakkında bilgi toplamak için yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, yaş, doğum yeri, eğitim düzeyi, aile eğitimi, dil becerileri, aylık gelir ve Türkiye'ye göç etme tarihi gibi demografik bilgileri içermekte, ayrıca deprem deneyimleri, deprem sonrası travmalarının yanı sıra, bozulan sosyoekonomik durumlarına ilişkin ASHB desteklerinin yeterli olup olmadığını içeren sorular barındırmaktadır.

Bu çalışmada, Kahramanmaraş ilinde yaşayan depremzedeler ve ASHB desteklerinin depremzedeler üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla betimsel bir araştırma tasarımı kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Kahramanmaraş ilinde yaşayan, farklı medeni durum, yaş ve eğitim seviyelerine sahip 25 depremzede ve 5 ASHB çalışanını kapsamaktadır. Katılımcılar, etik kurallar çerçevesinde gönüllülük esasıyla ve bilgilendirilmiş onam alınarak seçilmiştir. Katılımcıların seçimi rastgele bir örnekleme yöntemi kullanılarak yapılmıştır ve her katılımcının anonimliğinin korunması için isim bilgileri anonimleştirilmiş ve depremzedeler için K (K1,K2...K25) kodu kullanılırken ASHB çalışanları için S (S1,S2...,S5) kodu tercih edilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubu oluşturulurken bazı kriterler göz önünde bulundurulmuştur. Depremzedeler için belirlenen kriterler;

- Yetişkin olmak,
- 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremi yaşamış olmak,
- 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremde Kahramanmaraş merkezinde ikamet ediyor olmak

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan diğer katılımcılar ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde görev yapan Meslek elemanlarından (Sosyal Hizmet Uzmanı, Psikolog, Sosyolog) oluşmaktadır. Bu gruba ilişkin kriterler ise;

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde görev yapıyor olmak,
- 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli deprem sonrasında Kahramanmaraş merkezinde görev alarak ASHB faaliyetlerinde yer almaktır.

2.3. Veri Toplama Tekniği

Kümbetoğlu nitel verilerin toplanmasında üç temel unsurdan bahsetmektedir. Bunlar; “yapılandırılmamış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmış” derinlemesine görüşme teknikleridir (Kümbetoğlu, 2017: 72-73). Bu çalışmada bireylerden daha önceden belirlenmiş bir konuda bilgi almak amacı ile gerçekleştirilen görüşme tekniği kullanılmıştır. Yapılan görüşmeler nitel araştırmalarda faydalanan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır.

Araştırma sürecinde araştırmacı tarafından Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çalışanlarına etik sorumluluk gereği isim ve soy isimlerinin ve mesleklerinin çalışmaya dahil edilmeyeceği hakkında her birine bilgi verilmiştir, böylece ASHB çalışanlarına yöneltilen sorulara samimiyetle yanıtlamaları ve çalışmada doğru verilerin elde edilmesi sağlanmıştır.

Araştırma ASHB Çalışanları ile yapılan görüşmeler gönüllülük esasına uygun olarak yürütülmüştür. Çalışmaya katılmak istemediğini beyan eden meslek elemanları ile mülakat yapılmamıştır. Mülakat sırasında yöneltilen soruların büyük bölümüne cevap vermek istemeyen meslek elemanları ile yapılan mülakatlar çalışmaya dahil edilmemiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu, önceden belirlenmiş tematik alanlara göre geliştirilmiştir. Demografik bilgileri içeren ilk bölüm, katılımcıların yaş, doğum yeri, kardeş sayısı, medeni durum, eğitim durumu gibi temel bilgilerini toplamak için

tasarlanmıştır. İkinci bölüm ise, deprem deneyimleri, alınan destekler, ihtiyaçlar gibi depremzedelerin yaşamına yönelik detaylı sorular içermektedir. İkinci mülakat formunda ise ASHB çalışanlarının mesleki kıdem, branş ve deprem sonrası çalışma biçimlerine ilişkin detaylı soruları içermektedir.

Katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veri toplama işlemi uygulanmıştır. Her bir görüşme, katılımcıların rahat ve güvende hissedeceği bir ortamda ve Türkçe dilinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler, görüşmeciler ile baş başa gerçekleştirildiğinden, katılımcılar ile güven ve sohbet ortamı oluşturularak katılımcıların deneyimlerini ve düşüncelerini açıkça paylaşmasına olanak sağlanmıştır.

2.4. Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada uygulanan mülakatta yöneltilen soruların demografik özellikler ile ilgili olan kısmı standartlaştırılmıştır. Kahramanmaraş depremi özelinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının çalışmaları ve depremzedeler ile ASHB çalışanlarının bu çalışmalar hakkındaki düşünceleri, tecrübeleri ve önerileri hakkında ise açık uçlu sorular sorularak veri toplanmıştır.

Yapılan görüşmeler sırasında zaman zaman katılımcıların duygulandığı anlar olmuştur. Özellikle deprem anında verdiğiniz ilk tepki ne oldu sorusu sorulduğunda depremzedelerin birçoğunun ilk etapta duraksadığı ve gözlerinin dolduğu gözlemlenmiştir. Görüşme yapılmak istenen depremzedelerin bir kısmı da deprem zamanlarını hatırlamamak adına görüşme yapmayı kabul etmemiştir. ASHB çalışanları ile yapılan görüşmelerde ise özellikle depremten hemen sonra bölgeye giden uzmanlar, gözlem ve tecrübelerinden bahsederken duygusal anlar yaşamıştır. Ön görüşme yapılan 8 uzmandan 3 tanesi o günleri tekrar hatırlamamak adına görüşme teklifimizi geri çevirmiştir.

Yapılan görüşmeler sırasında depremzedelerin ve ASHB çalışanlarının içtenlikle cevap verebilmeleri ve kendilerini rahat hissetmeleri için görüşmeler baş başa ve sessiz bir ortamda yapılmıştır. Her ne kadar etik beyan formunda kişisel bilgilerin saklanacağı konusunda depremzedeler ve ASHB çalışanlarına bilgi verilmiş olsa da; yapılan bu

Çalışma ASHB'nin faaliyetleri ile ilgili olduğu için, ASHB alışanları tarafından verilen yanıtların çalıştıkları kurum ve bakanlığa olan aidiyetleri bakımından sağlıklı olamayabileceği de değerlendirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu, katılımcılarla yüz yüze görüşmeler sırasında uygulanmıştır. Görüşmeler sırasında sorular açık ve anlaşılır bir biçimde katılımcılara yöneltilerek yanıtları doğrudan mülakat formlarına kaydedilmiştir. Veri toplama süreci 10.01.2024 ila 28.02.2024 tarihleri arasında yapılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Toplanan nitel veriler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Nitel veriler, araştırma sorularına yönelik ana temalar etrafında gruplandırılmış ve katılımcı yanıtlarının derinlemesine anlaşılması amaçlanmıştır.

Veri analizi için, toplanan mülakat verileri üzerinden yapılan demografik değerlendirmeler SPSS v.24 kullanılarak frekans analizi yöntemiyle, içerik değerlendirmeleri ise AMOS 24 içerik analizi programı kullanılarak kelime sıklık testi ile gerçekleştirilmiştir. Bu analizler, ASHB'nin deprem sırasında ve sonrasında sunduğu hizmetlerin etkinliğini ve kapsamını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma yöntemleri ve teknikleri, belirlenen amaç ve hedeflere ulaşmak için titizlikle seçilmiş ve planlanmıştır. Bu yaklaşım, Kahramanmaraş Depremi'nde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının afetlere müdahaledeki rollerini ve sosyal hizmet uygulamalarını kapsamlı bir şekilde anlamak ve değerlendirmek için uygun bir metodolojik ereve sunmaktadır. Bu ereve, literatüre dayalı bir ön çalışma ile desteklenmiş, çalışmanın bilimsel katkısını ve araştırmanın güvenilirliğini artırmayı hedeflemektedir.

2.6. Etik Hususlar

Araştırma etik kurallara uygun olarak yürütülmüş, katılımcılardan yazılı onam alınmış ve tüm verilerin gizliliği garanti edilmiştir. Yapılan görüşmeler öncesinde katılımcıların tamamına hem yazılı hem de sözlü olarak bildirilmiş ve yapılan bilgilendirmeye sadık kalınmıştır. Mülakat sırasında elde edilen isim soyisim telefon numarası gibi özel konularda alınan bilgilerin araştırmacı tarafından muhafaza edileceği ve paylaşılmayacağı konusuna da özellikle dikkat çekilmiştir. Katılımcılar, çalışmanın

amacı ve kullanılacak veriler hakkında bilgilendirilmiş ve herhangi bir zamanda çalışmadan çekilme hakları olduğu konusunda bilgilendirilmiştir

3. BÖLÜM: BULGULAR

3.1. Depremzedelerle Yapılan Görüşmelere Dair Bulgular

Bu çalışma kapsamında 25 depremzede ile görüşmeler yüz yüze yapılmıştır.

3.1.1. Depremzedelerin Demografik Özellikleri

Depremzedeler ile yapılan çalışmaya ilişkin demografik bilgilere Tablo 5'te yer verilmiştir.

K-Değişkenler		n=25	Yüzde (%)
Yaş	22-30	13	52,00%
	31-44	9	36,00%
	44+	3	12,00%
Toplam		25	100,00%
Medeni durum	Evli	12	48,00%
	Bekar	13	52,00%
Toplam		25	100,00%
Çocuk sayısı	Yok	4	33,33%
	1	3	25,00%
	2	2	16,67%
	3 ve üstü	3	25,00%
Toplam		25	100,00%
Meslek	Öğrenci	1	4,00%
	Öğretmen	17	68,00%
	Müdür Yrd./Müdür	2	8,00%
	Memur	2	8,00%
	Hizmetli	1	4,00%
	Ev Hanımı	1	4,00%
	Emekli	1	4,00%
Toplam		25	100,00%
Gelir durumu	17.000 ve altı	5	8,00%
	23.000-39.000	12	48,00%
	40.000-50.000	8	44,00%
Toplam		25	100,00%
Depremde ikamet edilen konutun hasar durumu	Hasarsız	3	12,00%
	Hafif ya da az hasarlı	16	64,00%
	Orta hasarlı	1	4,00%
	Ağır hasarlı	4	16,00%
	Ağır hasar sonrası yıkım kararı alındı	1	4,00%
Toplam		25	100,00%

Tablo 5: Depremzedelerin Demografik Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5'e göre, grubun çoğunluğu genç yaş grubunda (22-30 yaş arası %52), bekar (%52), ve öğretmen mesleğinde (%68) bulunmaktadır. Gelir durumları çoğunlukla 23.000 ile 39.000 arasında değişmekte (%48), ve konutlarının büyük bir kısmı hafif ya da az hasarlı (%64) olarak rapor edilmiştir. Çocuk sahibi olma durumları genel olarak dengeli bir dağılım gösterirken, az sayıda katılımcının yaşadığı bina için ağır hasarlı veya yıkım kararı alınmıştır. Katılımcıların eğitim düzeyleri ile afet farkındalığı arasında doğru bir orantının olmadığı, AFAD tarafından vatandaşlara verilen Afet Farkındalık Eğitimlerinin yaygınlaştırılması gerektiği anlaşılmaktadır(n=%20).

Tablo 5'e göre araştırmaya 22 yaşından büyük 25 araştırmacı katılmıştır ve yaşların dağılımına bakıldığında büyük bir çoğunluğunun 22-30 yaş aralığında (%52,0) olduğu görülmektedir. Katılımcıların medeni durumlarının daha çok bekar (%52,0) olduğu, %33,3'ünün çocuk sahibi olmadığı, çocuk sahibi olan bireylerin daha çok 1 çocuk (%25) veya 3 çocuk ve üstü (%25) olduğu görülmüştür. Meslek durumları incelendiğinde ise çoğunun öğretmen olduğu (%68) görülmüştür. Meslek sahibi olmayan katılımcı oranı (öğrenci, ev hanımı) %8'dir ve bu durum araştırmaya katılanların çoğunun çalışan bireyler olduğunu göstermektedir. Katılımcıların gelir durumlarında çoğunlukla 23.000 ile 39.000 arasında (%48) değişmektedir. Katılımcıların deprem esnasında ikamet ettikleri konutun hasar durumuna bakıldığında %12'sinin hasarsız olduğu, büyük bir çoğunluğunun hafif ya da az hasarlı (%64) olduğu görülmüştür.

3.1.2. Depremzedelerin Deprem Anında Verdikleri İlk Tepkilere Yönelik Bulgular

Soru	Temalar	Yanıtlar	n=25	%
Deprem sırasında neredeydiniz ve ilk tepkiniz ne oldu?	Deprem anında evde kalma ve Yaşam Üçgeni Oluşturma (Çök-Kapan-Tutun)	Deprem anında evdeydim. Ne olduğunu anlamadığım için şoka girdim ve hareket edemedim. Yatağın yanına çökerek sarsıntının bitmesini bekledim.(K2)	5	20,00 %
		Evdeydim. Panikledim. Çök kapan tutun yaptım.(K4)		
		Deprem esnasında Kahramanmaraş'ta kendi evimdeydim. Sarsıntı başlamadan önce uyanıktım. Uyumak için yattığım esnada deprem başladı ve hemen ayağa kalktım. Başta ne olduğunu pek anlamadım sonrasında apartmanda bağırma sesleri duydum. Hemen yatağın kenarına çök kapan tutun yaptım ve sarsıntının geçmesini bekledim. Sonrasında aşağı indim.(K5)		
		Evdeydim. Önce tepkisiz kaldım ne olduğunu anlamaya çalıştım. Daha sonra çök kapan tutun yaptım. Sallantı bittikten sonra dışarıya çıktım(K8)		
		Evdeydim. Depremi hissettiğimde çök kapan tutun yaptım.(K25)		
	Deprem bitişinden sonra dışarı çıkma	Evdeydim. Korktum ve depremin bitmesini bekledim. Ardından dışarı çıktım.(K7)	4	16,00 %
		Evdeydim. Uykudan uyanınca deprem oluyor diye bağırdım. Çocuklarımın yanına koştum. Deprem bittikten sonra gerekli malzemeleri alıp dışarı çıktım. İkinci depremde ailemden uzaktaydım. Ailemin yanına gidip güvenli bir yere götürdüm.(K15)		
		Evde eşim ve çocuğumun yanıdaydım. Deprem bitene kadar onları sakinleştirmeye çalıştım. Daha sonra dışarı çıktık(K20)		
		Evde yatakta uyuyorduk. Daha önceden deprem tecrübem olduğu için depremin bitmesini bekledim ve eşim ile dışarı çıktım. Çok korkmuştuk(K24)		
	Korku ve panikle hareket etme	Evdeydim. Çok korktum. Çocuklarımı alarak dışarı çıktım.(K1)	9	36,00 %
		Evdeydim. İlk olarak ailemi bir araya topladım ve dışarı çıktık.(K6)		
		Evdeydim. Büyük sarsıntıyı hissettiğimde uyandım, çok korktum ve ailemin yanına koştum(K11)		
		Kahramanmaraş'taki evimde idim. İlk olarak korktum ve güvenli bir yere geçmeye çalıştım.(K13)		
		Deprem sırasında evdeydim ve ilk olarak korktuğum için evden dışarı kaçtım.(K14)		
		Evdeydim. 2 katlı ev olduğundan bir an önce dışarı çıkmak istedim ama kapıyı açamadığım için çıkamadım korku ve panik içerisindeydim.(K17)		
		Deprem sırasında evimdeydim. Korktum ve kardeşimin yanına gittim.(K18)		

Şok ile tepkisiz kalma	Kahramanmaraş'ta evimdeydim. Uyuyordum, çok korktum ve dışarı kaçtım.(K19)	7	28,00 %
	Kahramanmaraş'ta evdeydim. İlk olarak korktum ve sonrasında ailemi bir araya toplayarak dışarı çıktık.(K23)		
	Evdeydim. Korktum, şoka girdim herhangi bir tepki veremedim.(K3)		
	Deprem esnasında evdeydim ve ilk defa böyle bir deprem yaşadığım için çok korktum.(K9)		
	Kahramanmaraş'ta evimde idim. Uyuyordum ve İlk olarak ne olduğunu anlamaya çalıştım. Çok korkmuştum.(K10)		
	Evdeydim. Korktum ve şoka girdim.(K12)		
	Evde uyuyordum. Korktum ve şaşırdım.(K16)		
	Evdeydim. Şoka girdim hareket edemedim. Depremi geçmesini bekledim.(K21)		
	Evdeydik. Şok yaşadık. Allaha sığındık.(K22)		
Toplam		25	100,00 %

Tablo 6: Deprem Sırasında Depremzedelerin Davranışlarının Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 6’da, depremzedelerin, deprem sırasında nerede oldukları ve ilk tepkilerinin ne olduğu hakkında toplanan verileri göstermektedir. Buna göre, katılımcıların %20’si deprem anında evde kalıp "Çök-Kapan-Tutun" yöntemini uygularken, %16’sı depremin bitişinden sonra dışarı çıktığını belirtmiştir. %36’lık bir grup korku ve panikle hareket ettiğini, evde olduğunu ve çoğunlukla dışarıya çıktığını ifade ederken, %28’lik bir kesim şok ile tepkisiz kaldığını, korktuğunu ve hareket edemediğini rapor etmiştir.

Çök-kapan-tutun yöntemini uygulayan katılımcıların verdikleri cevaplara göre depremi hissettikleri an genel olarak anlık bir şok geçirdiklerini ve ardından bu yöntemi uyguladıklarını dile getirmişlerdir. Şok geçirmelerinin sebebi, depremin şiddetli olması, oldukça şiddetli sarsıntılar ve depremin gece vaktinde bireylerin uyku anında gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır. Bu cevabı verenler genel olarak sarsıntı bitene kadar evlerinden çıkmamışlardır. Deprem anında direkt dışarı çıkmamaları aşırı şekilde panik halinde olmadıklarını gösterebilmektedir.

Deprem bitişinden sonra dışarı çıkan bireylerin genelde ailelerini yalnız bırakmadıkları, dışarı çıkmadıkları ve depremin etkisi bitene dek evde kaldıklarının belirtmektedir. Bu da bireylerin sevdiklerini bırakmak istememe iç güdüsünden ve uykudan uyanıldığında yaşanan şoktan kaynaklandığını düşündürmektedir.

Korku ve panikle hareket eden bireylerin, genellikle bu panik halleri kendilerini evden dışarı atmak istemeleriyle sonuçlanmıştır ve öncelikleri her zaman aileleri olmuş ve onları aldıktan sonra kendilerini dışarı atma eğiliminde bulunmuşlardır. Bu da bireylerin panik halinde dahi kendi can güvenliklerinden önce aile bireylerini korumak istemesi ve onlarla bulunmak istemelerini göstermektedir. Bu durumla karşı karşıya kalan ve yakınlarını kaybeden bireylerin psikolojik olarak daha ağır sonuçlarla karşı karşıya kalabileceği düşünülmektedir.

Şok ile tepkisiz kalan bireyler ise genelde uykudan uyandıkları an tepkisiz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Bu yanıtlar, deprem anındaki insan davranışlarının çeşitliliğini ve çoğu kişinin korku, panik veya şok gibi güçlü duygusal tepkiler verdiğini göstermektedir. Ayrıca, güvenli hareket etme bilincine sahip olanların oranının geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Deprem emniyeti için kamu spotları ve tatbikatlar ülkemizde yapılmaktadır. Ancak deprem anında bu tatbikat bilgilerinin %20 oranında uygulandığı, deprem sonrasını bekleyerek dışarı çıkma eğilimi gösteren katılımcılar da dahil edildiğinde %36'lık bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bölgede uzun yıllardır büyük çapta bir depremin olmaması vatandaşları deprem anında hazırlıksız yakaladığı, katılımcıların büyük çoğunluğunun ilk anlarda ne olduğunu anlamadığı, depremin süre olarak uzun sürmesinin de etkisiyle depremzedelerin ilk tepkilerinin genel olarak korku ve panik halinde olduğu anlaşılmıştır. Burada depremin gecenin ilerleyen saatlerde olmuş olmasının da etkisi ile katılımcıların çoğunluğunun deprem anında uykuda olduğu ve ilk tepkilerinin sağlıklı olmamasında etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

3.1.3. Depremzedelerin ASHB'nin Faaliyetleri Hakkında Görüşleri ve İhtiyaçlarının Karşılanmasına Yönelik Bulgular

Depremzede katılımcıların Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) deprem sırasında ve sonrasında sunduğu hizmetlerden yararlanma durumlarına Tablo 7'de yer verilmiştir.

Soru	Temalar	Yanıtlar	N=	%
Deprem sırasında ve sonrasında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) sunmuş olduğu hizmetlerden faydalandınız mı?	Evet	K3,K10,K11,K14,K18,K20,K24,K25	8	32,00 %
	Hayır	K1,K2,K4,K5,K6,K7,K8,K9,K12,K13,K15,K16,K17,K19,K21,K22,K23	17	68,00 %
Toplam			25	100

Tablo 7: Depremzedelerin ASHB Desteklerinden Yararlanmasına İlişkin Görüşleri
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların %32'si (8 kişi) ASHB tarafından sunulan hizmetlerden faydalandıklarını belirtirken, %68'i (17 kişi) bu hizmetlerden yararlanmadığını ifade etmiştir. Bu dağılım, depremzedelerin çoğunluğunun bakanlık tarafından sunulan destek ve hizmetlerden ya haberdar olmadığını ya da bu hizmetlere erişimde zorluk yaşadığı hakkında fikir vermektedir. Ayrıca, bu sonuçlar, ASHB'nin hizmetlerinin ulaşılabilirliği ve bilgilendirme süreçlerinin etkinliği üzerine düşünülmesi gerektiğini de göstermektedir.

Depremzedelerin hayır yanıtı vermelerinde; ASHB'nin desteklerinden faydalanmama nedenleri arasında herhangi bir desteğe ihtiyaç duymadığı için verilen desteklerden yararlanmadığı da göz ardı edilmemelidir.

Tablo 8'de 25 depremzedenin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) sunmuş olduğu hizmetlerin ihtiyaçlarını karşılama konusundaki etkinliğine dair görüşlerine yer verilmiştir.

Soru	Temalar	Yanıtlar	N=25	%
Faydalandığınız ASHB hizmetleri, sizin ve ailenizin ihtiyaçlarını karşılamada ne derece etkili oldu?	Cevap yok	K1,K2,K12,K19,K21,K22	6	24,00%
	Etkisiz	K3,K4,K7,K8,K9,K13,K15	7	28,00%
	Pek etkili değil	K2,K6,K23	3	12,00%
	Orta derecede etkili	K11,K14,K17,K24,K25	5	20,00%
	Etkili	K10,K16,K18,K20	4	16,00%
Toplam			25	100

Tablo 8: ASHB'nin Depremzedelerin İhtiyacını Karşılmasına İlişkin Depremzedelerin Görüşleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 8'e göre, Katılımcıların %24'ü (6 kişi) bu soruya cevap vermemiş, %28'i (7 kişi) hizmetlerin etkisiz olduğunu düşünmüş, %12'si (3 kişi) hizmetleri pek etkili bulmamış, %20'si (5 kişi) hizmetlerin orta derecede etkili olduğunu ifade etmiş ve %16'sı (4 kişi) hizmetlerin etkili olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlar, ASHB'nin sunduğu hizmetlerin depremzedelerin ihtiyaçlarını karşılamada yeterince etkili olmadığını göstermektedir. Ayrıca, hizmetlerin etkinliği konusunda katılımcılar arasında farklı görüşlerin olduğu, bazılarının hizmetlerden memnun kaldığı ancak bir kısmının ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığını düşündüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca yöneltilen soruya cevap vermeyen katılımcıların sayısının yüksek olması da ASHB'nin hizmetlerinden faydalanmadıklarının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Her bireyin ihtiyacının ve beklentisinin farklı olabileceği ve örneklem sayısının azlığı göz önüne alındığında bu cevaplara bakarak ASHB hizmetlerinin yeterliliği konusunda kesin yargılarda bulunmak doğru değildir. Ancak yine de Bu durum, ASHB hizmetlerinin iyileştirilmesi ve daha etkin hale getirilmesi gerektiğini işaret etmektedir.

3.1.4. ASHB'nin Sunduğu Hizmetlerin Geliştirilmesine Yönelik Bulgular

Tablo 9'da depremzedelere yöneltilen ASHB hizmetlerinin geliştirilmesi gereken yönlerine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Soru	Temalar	Yanıtlar	N	%
Deprem sonrası ASHB tarafından sunulan hizmetlerin genel olarak hangi alanlarda geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz ?	Hizmetlerin yeterliliği	Fikrim yok (K2),	3	12,00%
		Tüm konularda hizmetlerin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.(K15)		
		Hizmetler yeterliydi.(K20)		
	Barınma, beslenme ve sağlık	Çadır, Isıtıcı ve yemek gibi temel ihtiyaçların daha hızlı ulaştırılması gerekiyor.(K1)	9	36,00%
		Kriz anında beslenme ve barınma alanında gelişim göstermeli(K3)		
		Barınma, iaşe ve sağlık konularını geliştirmeli(K6)		
		Ulaşım ve beslenme hizmetleri geliştirilmeli.(K9)		
		Barınma ve Ulaşım konusundaki hizmetlerin daha da geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum(K10)		
		Konteyner hizmetinin daha etkili ve yaygın olması gerektiğini düşünüyorum.(K11)		
		Barınma yeri temin etme konusunda geliştirilmeli.(K14)		
		Gıda ve barınma ihtiyacının yeterli düzeyde olması gerektiğini düşünüyorum. Psikolojik yardım konusunda daha etkin hizmetler sunulmalı(K19)		
	Maddi ve manevi desteklerin arttırılması isteği	Öncelikle Psikolojik destek konusunda daha etkili olunmalı. İlk yardım konusunda da hizmetlerin daha etkili ulaştırılması.(K23)	5	20,00%
		Depremzedelerin psikolojik ve sosyal açıdan daha etkin bir şekilde desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum.(K4)		
		Maddi ve Manevi destekler daha da artırılmalı(K7)		
		Yardıma muhtaç aileler daha fazla desteklenmeli(K8)		
		Depremden etkilenen insanlara yönelik destekler daha artırılmalı.(K12)		
	Hizmetlere erişim	Maddi ve manevi olarak daha çok yardım edilmeli (K17)	2	8,00%
		Psikososyal desteklere ulaşmakta zorluk çeken vatandaşların ihtiyaçlarının giderilmesi, engelli bireyler için daha kapsamlı çalışmalar yapılması. Örneğin işaret dili bilen çalışan istihdam edilmeli.(K5)		
		Sunulan hizmetler daha planlı olmalı ve		

		herkese ulaşmalı.(K13)		
	Kurumlar arası iletişim	AFAD ile iş birliği yapılarak depremin ilk anında korunma barınma ve beslenme ihtiyaçları giderilmeli(K16)	3	12,00%
		İletişim alanında yetersiz olduklarını düşünüyorum(K22)		
		İhtiyacı olan ve olmayanın daha titiz şekilde ayırt edilmeli. Daha sistemli çalışılmalı(K25)		
	Deprem sonra iyileşme için kurumlarda n beklentiler	Kalıcı konutların ağır hasarlı binaları da kapsayacak şekilde hak sahiplerine bir an önce tamamlanarak verilmesi.(K18)	3	12,00%
		Yardımlar daha uzun soluklu olmalı (K21)		
		Çocuklara psikolojik destek(K24)		
	Toplam		2 5	100,00 %

Tablo 9: ASHB Hizmetlerinin Geliştirilmesi Gereken Yönleri Hakkında Depremzedelerin Görüşleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 9'a göre, yalnızca bir katılımcı verilen seçeneklerdeki tüm alanlardaki hizmetlerin artırılması gerektiğini savunurken başka bir katılımcı tüm hizmetlerin yeterliliğini savunmuştur. Bu durum kişilerin hizmetten beklentisine göre değişmekte olup bu cevapları veren bireylerin oranı oldukça düşüktür. Katılımcıların %36'sı (9 kişi), barınma, beslenme ve sağlık hizmetlerinin, özellikle çadır, ısıtıcı ve yemek gibi temel ihtiyaçların daha hızlı ulaştırılması gerektiğini, konteynerların daha etkin olması gerektiğini ve işlevselliğinin artırılması gerektiğini vurgulamaktadır. %20'si (5 kişi), maddi ve manevi desteklerin artırılmasının önemine işaret etmektedir. Yardıma ihtiyacı olanlara daha fazla destek verilmesi gerektiği de katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Hizmetlere erişim (%8) ve kurumlar arası iletişim (%12) gibi konularda da gelişme ihtiyacı belirtilmiştir. Hizmetlerin daha planlı ve sistemli bir şekilde, iş birliği içinde yapılması gerektiğinin önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca, %12 oranında, deprem sonrası iyileşme için kalıcı konutların sağlanması ve daha uzun soluklu yardımların yapılması gibi beklentiler de dile getirilmiştir. Genel olarak, katılımcılar ASHB'nin sunmuş olduğu hizmetlerin daha etkin, ulaşılabilir ve kapsamlı olması gerektiğini belirtmektedirler. Katılımcı depremzedeler, temel ihtiyaçlarının hızlı ve etkili bir şekilde karşılanmasının yanı sıra, uzun vadeli destek ve rehabilitasyon hizmetlerine de ihtiyaç duyduğunu ve özellikle sosyal erişimi kısıtlı olan engelli, yoksul ve çocuklara psikolojik hizmetin sunulması hizmetlerinde ASHB'nin geliştirilmesi gerektiğini düşündükleri görülmektedir.

Tablo 10’da ASHB’nin deprem sonrası sunduğu hizmetlerde özel ihtiyaçların karşılanması konusunda yaşanan zorluklara ilişkin depremzedelerin görüşlerine yer verilmektedir.

Soru	Temalar	Yanıtlar	N	%
ASHB’nin deprem sonrası sunduğu hizmetler arasında, sizin veya ailenizin özel ihtiyaçlarını karşılamada zorlandığı bir hizmet oldu mu? Eğer olduysa, bu hizmetler nelerdir ve hangi alanlarda zorlandınız?	Temel ihtiyaçların karşılanmasında zorluk	Çadır ve Yiyecek ihtiyacı(K1)	7	28,00%
		Barınma konusunda sorun yaşadık. Çadır bulamadık.(K2)		
		Barınmak için çadır yetersizdi.(K3)		
		Beslenme ve kişisel ihtiyaçların karşılanması konusunda eksikler vardı. Barınma ve çadır bulma konusunda zorlandık.(K9)		
		Depremden sonraki 3 gün kimse yiyecek bulamadı. İlk anlarda daha organize ve hazırlıklı olunmalı(K16)		
		Barınma ihtiyacı yeterince karşılanmadı. İhtiyaç fazla fakat kaynak azdı.(K19)		
		Barınma ve yiyecek-içecek ihtiyaçlarını karşılamada zorluk yaşanıldı(K22)		
	Ulaşım/Trafik	Ulaşım hizmetlerinin karşılanmasında zorlandım(K10)	2	8,00%
		Barınma ve ulaşım konusunda zorluklar yaşandı.(K13)		
	Yetersiz /Kısıtlı hizmet	ASHB’nin hiçbir hizmetinden faydalanamadık. Herhangi bir hizmet göremedik.(K15)	3	12,00%
		Özel ihtiyaçların karşılanması konusunda yeterli değillerdi. Kısıtlı hizmet aldık.(K23)		
		İmkanlar dahilinde özel ihtiyaçlarım karşılandı.(K24)		
	Özel ihtiyaçlarım karşılandı/zorlanmadılar	Hayır/Olmadı (K5,K7,K8,K11,K14,K17,K18,K20,K25)	9	36,00%
	Hizmet/Yardım almadık	Hizmet almadım /özel bir hizmet almadım (K4,K6,K12,K21)	4	16,00%
Toplam			25	100,00%

Tablo 10: ASHB Özel İhtiyaçları Karşılması Konusunda Depremzedelerin Görüşleri
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların %28’i temel ihtiyaçlar ve barınma konusunda zorluk yaşadıklarını, %8’i ulaşım ve trafik hizmetlerinde, %12’si ise sunulan hizmetlerin yetersiz veya kısıtlı olduğunu belirtmiştir. Buna karşın, %36’sı özel ihtiyaçlarının karşılandığını ve hizmetler

konusunda zorlanmadıklarını ifade etmiş, %16'sı ise özel bir hizmet almadıklarını veya hizmetlerden faydalanamadıklarını bildirmiştir. Barınma ve beslenme ihtiyaçları insanın yaşaması için gerekli olan en önemli ihtiyaçlardır. Büyük bir yıkımdan sağ kurtulabilen bireylerin yaşamlarını sürdürmekte bu denli zorlanması psikolojilerini daha çok etkilemiş ve yaşamlarının ileri dönemlerinde bu durumu atlattıkları daha zor hale gelmiştir. Verilen hizmetten yarar sağlamayan, kısıtlı yarar sağlayan ve tam yarar sağlayan bireylerin olması bu durumda herkese eşit şekilde yardım edilmediğini ve afet sonrası yardımların planlı bir şekilde yapılamadığını göstermektedir. Bu bulgular, ASHB'nin deprem sonrası hizmetlerinde özellikle temel ihtiyaçlar, barınma ve ulaşım gibi alanlarda iyileştirmeler yapması gerektiğini ortaya koymaktadır, aynı zamanda tüm depremzedelerin ihtiyaçlarının karşılanmasında tutarlılık ve erişilebilirlik açısından da gelişmeler yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

3.1.5. ASHB'nin Deprem Sonrası Yürüttüğü Faaliyetlere Yönelik Öneriler

Tablo 11'de, ASHB'nin deprem müdahalesi ve sonrasında halkın ihtiyaçlarına daha hızlı ve etkili bir şekilde yanıt verebilmesi için görüşlerine yer verilmektedir.

Soru	Temalar	Yanıtlar	N	%
ASHB'nin deprem müdahalesi sırasında ve sonrasında, halkın ihtiyaçlarına daha hızlı ve etkili bir şekilde yanıt verebilmesi için önerileriniz nelerdir?	İletişim	Belirli noktalara iletişim için telefonlar konulabilir.(K1)	4	16,00%
		ASHB'nin online platformunun geliştirilmesi, daha kullanışlı hale getirilmesi, telefon hatlarının ulaşılabilirliğinin artırılması.(K5)		
		İletişim ve ulaşım hizmetleri geliştirilmeli(K8)		
		İnternet hizmetleri daha etkin kullanılarak insanlara daha hızlı ulaşım sağlanabilir.(K14)		
	Lokal Organizasyon Planlaması	Temel ihtiyaçların karşılanması konusunda daha organize bir sistem geliştirilmeli. Birçok yardım tırı geldi ama depremezdelere ulaştırma konusunda sorunlar yaşandı. Dağınıktı.(K6)	8	32,00%
		Daha sistematik ve ulaşılabilir olmalı(K7)		
		Yardımları daha hızlı ulaştırabilmek için daha fazla şube açılmalı.(K11)		
		Daha ulaşılabilir ve planlı olmalı(K13)		
		Zor durumdaki insanlara ayırt etmeksizin yardım edilmeli. Prosedür işlemleri ile vakit kaybedilmemeli(K21)		
		Deprem birimlerinin diğer kurum ve kuruluşlar ile hızlı bir şekilde iletişim kurması ve deprem öncesinde oluşacak tüm ihtiyaçların bölgelerde hazır olması(K22)		
		Kurumlar arasında daha sistematik ve koordineli iletişim ağı olmalı		
		Daha iyi organizasyon ve planlama. Organize olmuş bir ekip(K24)		
	Yerel yönetim ve Kamu personelinden beklentiler	Psikolojik ve sosyal açıdan daha fazla destek sağlanmalı.(K4)	7	28,00%
		Daha planlı çalışılmalı ve iş bölümü daha etkin bir şekilde yapılmalı.(K9)		
		Alanda daha etkin katılım sağlanabilir.(K10)		
		Daha etkin bir şekilde halkın yanında bulunması.(K15)		
		Kamu kurumlarının ve görevlilerinin hepsinin sorumluluğu olmalı. Özellikle yerel yönetimler daha etkin olmalı. Bir kamu görevlisi olarak belediye personeline		

		yardım götürmek zorunda değiliz.(K16)		
		Deprem bölgelerinde ve yakın bölgelerde temel ihtiyaçların depolandığı alanlar olmalı. Özellikle kurtarma çalışmaları için teçhizat yeterliliği sağlanmalı.(K19)		
		Deprem sonrasında toplanma alanlarının artırılması ve toplanma alanlarına yakın hizmet binalarının yapılması.(K23)		
	Kriz öncesi önleme hizmetleri	Toplanma alanları artırılmalı. Daha etkin kullanılmalı.(K2)	4	16,00%
		Kriz anının gelmesi beklenmeden önleme çalışmalarının yapılması gerektiğini düşünüyorum(K3)		
		Depremin her an olabileceği göz önünde bulundurularak daha hazırlıklı olunmalı.(K12)		
		Yapılan hizmetler daha planlı olmalı. Köylerde yangınlar çıktı. Bu konuda önlemler alınmalı. Köylere acil yangın söndürme bölümleri yapılmalı. Evler yapılırken bu konuda dayanıklı olması konusuna özen gösterilmeli.(K18)		
	Öneri yok	Yeterliydi. Bir önerim yok(K20,K25)	2	8,00%
Toplam			25	100,00%

Tablo 11: ASHB'nin Deprem Sonrasında Etkili ve Hızlı Olması İçin Depremzedelerin Önerileri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların %16'sı iletişim alanında iyileştirmeler önerirken, en büyük payı %32 ile lokal organizasyon planlamasının daha iyi yapılandırılması ve yardımların daha etkin ulaştırılması alıyor. Bireylerin temel ihtiyaçlarını daha düzgün ifade edebilmeleri ve yakınlarına haber gönderebilmeleri hususunda iletişim önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca yapılan yardımlar ülkenin her bir yanından yapılmış ve deprem bölgesine ulaşmış olsa da organizasyon yetersizliği yaşandığı için bireyler gerekli ihtiyaçlarını karşılayamamış olup, gönderilen çoğu malzeme ihtiyacı olmayıp istismar edenlerin eline geçmektedir. Yerel yönetim ve kamu personelinden daha fazla destek ve daha planlı çalışma bekleyenler %28 oranında. Bu da deprem bölgesinin geniş alanda olması ve bölgede bulunan kamu personelinin yetersiz gelmesi ve yeteri kadar planlı hareket edememesinden kaynaklanmaktadır. Kriz öncesi önleme hizmetlerine dair öneriler de %16 ile önemli bir yer tutuyor. Bu önerilerde herkesin genel anlamıyla organizasyon

açısından önerilerde bulunduğunu göstermekte. Ancak, sunulan hizmetlerden memnun olan ve öneride bulunmayanların oranı %8. Bu öneriler, iletişimin güçlendirilmesi, yerel organizasyonların ve planlamanın geliştirilmesi, kamu personelinin daha aktif rol alması ve kriz öncesi hazırlıkların artırılması gerektiğine işaret ederek, ASHB'nin deprem yanıtlarının daha etkili olması için önemli yönler sunmaktadır.

Soru	Temalar	N	%
	Cevap yok	1	4,00%
ASHB dışında, deprem sonrası yardım ve destek aldığınız diğer kurum ya da kuruluşlar hangileridir?	Yok	6	24,00%
	Hizmet/Destek almadım	5	20,00%
	AFAD/AFAD Kira desteği	3	12,00%
	AFAD+BELEDİYE	2	8,00%
	AFAD+KIZILAY	2	8,00%
	AFAD+ STK	1	4,00%
	BELEDİYE/KAYMAKAMLIK	3	12,00%
	MEB+KIZILAY	1	4,00%
	MÜGE ANLI AŞEVİ	1	4,00%
Toplam		25	100,00%

Tablo 12: Depremzedelerin ASHB'nin Yanı Sıra Yardım/Destek Alınan Kurum/Kuruluşlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 12'de Cevap vermeyenlerin oranı %4, hiçbir kurumdan yardım almadığını belirtenlerin oranı %24, hizmet veya destek almadığını ifade edenlerin oranı %20 olarak belirlenmiştir. AFAD ve AFAD'ın kira desteği, katılımcıların %12'si tarafından destek alınan kurumlar arasında yer alırken, AFAD ile birlikte Belediye veya Kızılay'dan yardım alanların oranı sırasıyla %8 ve %8, AFAD ile birlikte Sivil Toplum Kuruluşlarından (STK) destek alanların oranı %4'tür. Belediye veya Kaymakamlık yardımları %12 ile önemli bir destek kaynağı oluştururken, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Kızılay kombinasyonu %4, Müge Anlı Aşevi ise yine %4 oranında yardım sağlayan kuruluşlar arasında belirtilmiştir. Bu dağılım, depremzedelerin çok çeşitli kurumlardan destek aldığını, ancak büyük bir kısmının ya hiç yardım almadığını ya da aldıkları destekten memnun olmadıklarını göstermektedir. Yardım eden kurumların yardımlarının doğru yerlere ulaşılması açısından bunların organize şekilde hareketini

sağlayacak kurumlara da ihtiyaç vardır. Aynı zamanda kurumların yaptıkları yardımlar tek bir bölgeye değil her bölgeye ulaşabilecek nitelikte olmalıdır.

Soru	Temalar		N	%
	Beklentisi yok	Beklentim yok(K7,K20,K24,K25)/Hizmet alamadığım için tepkiliyim bu sebeple herhangi bir beklentim yok.(k13)	5	20,00%
Gelecekte benzer doğal afetlerde ASHB'nin sunabileceği hizmetler konusunda beklentileriniz nelerdir?	Maddi ve manevi yardım çalışmalar 1	Maddi yardım yapılması(K1)	6	24,00%
		Psikolojik ve sosyal açıdan afetzedelere daha fazla destek sağlanmalı(k4)		
		Psikolojik destek konusunda daha etkin hizmet verilmeli.(k8)		
		Öncelikle Psikososyal konusunda istihdam sağlanmalı. Acil-Özel ihtiyaçların depolanması ve anında ulaştırılması konusunda çalışmalar yapılmalı.(k23)		
		Yardımlar daha genele yayılarak yapılmalı(k21)		
		Maddi ve manevi desteklerin iyileştirilmesi gerekmektedir.(K19)		
	Deprem öncesi barınma ve yiyecek sorunu organizasyon	Barınma imkanları, toplanma alanları, ulaşım ve yiyecek(k2)	5	20,00%
		Deprem öncesinde yerleşim yerleri daha özenli belirlenmeli(k3)		
		Barınma, iaşe ve sağlık hizmetlerinin daha etkili ve organize bir şekilde yerine getirilmesi konusunda çalışma yapılmalı. (k6)		
		Özellikle konut sorununa çözüm üretilmeli. Gerekirse şehirlere konteyner depoları kurulmalı. (k11)		
		Her il ve ilçede ihtiyaçlara yönelik sağlam bina, barınma, yiyecek temini, etkili ve hızlı iletişim için gerekli araç-gereç ve sağlık hizmetleri(k22)		
	Liyakat gereksinimi	Alanında uzman kişiler halkı daha fazla bilgilendirmeli(k9)	2	8,00%
		Alanında uzman kişiler deprem bölgesine gitmeli. Korunma, beslenme ihtiyaçları giderilmeli(k16)		
	Hizmet düzenlemesi	Yaşlı ve engelli bireylerin, çocukların ihtiyaçları öncelikli tutularak daha kapsamlı hizmetler verilmeli(k5)	3	12,00%
		Sunduğu hizmetleri daha etkin ve daha hızlı şekilde uygulamalarını beklerim.(k10)		
		Daha hızlı ve güvenilir internet ulaşımı ve barınma hizmetleri(k14)		
	Deprem	Daha planlı ve hazırlıklı olunmalı.(K12)	3	12,00%
		Bundan sonraki süreçte yaşanacak doğal afetlere daha hazırlıklı olunmalı(K17)		
		Binaların hasar tespitleri yapılmalı.(K18)		
	Cevap yok	Fikrim yok	1	4,00%
Toplam			25	100,00%

Tablo 13: Depremzedelerin Gelecek Doğal Afetler İçin ASHB'nin Sunabileceği Hizmetlere İlişkin Görüşleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Depremzede katılımcıların %20'si herhangi bir beklentilerinin olmadığını belirtmişlerdir (k7, k20, k24, k25 ve tepkili olan k13). Hiçbir yardım görmediği için beklentisi olmayan bireyin daha önceki verdiği cevaplara bakıldığında her zaman daha planlı ve programlı olması gerektiğini savunmuş ve gerekli yardımın ihtiyacı olan herkese ulaşamadığını bildirmiştir. Muhtemelen yardımın ulaşamadığı ve bu konuda psikolojik olarak oldukça yıpranan bireylerden biri olduğu düşünülmektedir. %24'ü maddi ve manevi yardım çalışmalarına ihtiyaç duyduklarını ifade etmiştir (k1, k4, k8, k21, k19, k23). Maddi ve manevi olarak cevap veren çoğu katılımcı maddi yardımdan daha çok manevi olarak yardım beklediklerini belirtmişlerdir. Bu da depremin yaşandığı her bölgeye psikolojik yardım gitmediğini göstermektedir. Barınma, yiyecek sorunu organizasyonu ve etkili sağlık hizmetleri gibi konularda %20'lik bir kesim gelişme beklentisi içinde (k2, k3, k6, k11, k22), %8'lik bir grup liyakat ve uzmanlık gereksinimine dikkat çekerken (k9, k16), %12'si özellikle yaşlı, engelli bireyler ve çocuklar için kapsamlı hizmetlerin önemini vurgulamış (k5, k10, k14). Diğer %12 ise daha planlı ve hazırlıklı olunması gerektiğine işaret etmiş (k12, k17, k18). Sadece %4'lük bir kesim bir fikre sahip olmadığını belirtmiştir. Bu yorumlar, gelecek doğal afetlere karşı ASHB'nin hizmetlerinin maddi, manevi, organizasyonel ve lojistik açıdan geliştirilmesi gerektiği ve özellikle hassas gruplara yönelik önceliklendirilmiş destek sağlanması gerektiği yönünde katılımcı beklentilerini ortaya koymaktadır.

3.1.6. ASHB Tarafından Depremzedelere Verilen Psikososyal Destek Konusunda Değerlendirme

Tablo 14'te, depremzedelerin psikososyal destek hizmetlerine olan ihtiyaçlarını ve bu hizmetlere erişimlerini değerlendiren katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Soru	Temalar	Yanıtlar	N=25	%
Deprem sonrası psikososyal destek hizmetlerine ihtiyaç duyduğunuz mu? Eğer duyduğunuz ise, bu hizmetler sizin için ne derece yararlı oldu?	Çok ihtiyaç duymadım /İhtiyaç duymadım/hayır	K2,K3,K5,K7,K9,K11,K12,K14,K15,K16,K18,K20,K22,K23,K24	15	60,00 %
	Evet duydum. Yeterli ve faydalıydı.	K10	1	4,00 %
	İhtiyaç duydum fakat destek alamadım.	K4,K6,K8,K13,K17,K19,K20,K21,K25	9	36,00 %
Toplam			25	100

Tablo 14: Depremzedelere Psikososyal Destek Verilmesi Hizmetine İlişkin Depremzedelerin Görüşleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 14’te katılımcıların %60’ı bu tür destek hizmetlerine ihtiyaç duymadıklarını belirtirken, sadece %4’ü bu hizmetleri yeterli ve faydalı bulduğunu ifade etmiştir. Öte yandan, %36’sı bu hizmetlere ihtiyaç duyduklarını ancak yeterli desteği alamadıklarını belirtmiştir. Özellikle k6 kodlu katılımcı “ihtiyaç duyduklarını ama kimse olmadığı için eşiyile birbirlerine destek olmak zorunda kaldıklarını”, k8 kodlu “katılımcı ihtiyaç duyduğunu fakat faydalanamadığını”, k13 kodlu katılımcı “hizmet alamadığını”, k17ve k19 kodlu katılımcı “ihtiyacı olduğunu ancak yardım alamadığını k21 kodlu katılımcı “ihtiyaç duyduğunu fakat herhangi bir başvuruda bulunmadığını”, ve k25 kodlu katılımcı “özel psikologların maliyeti yüksek olduğu için destek alamadığını” ifade etmişlerdir. Bu ifadeler, psikososyal destek hizmetlerine erişimdeki sorunları ve bazı katılımcıların özel sektörde bu hizmetleri karşılayacak mali imkanlara sahip olmadıklarını göstermektedir

3.1.7. ASHB'nin Afet Eğitimi Faaliyetlerinin Yeterliliği Hakkındaki Bulgular

Depremzedelerin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) afet eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerinin farkındalığı ve bu faaliyetlerin yeterliliği hakkında görüşlerine Tablo 15'te yer verilmiştir.

Soru	Temalar	Yanıtlar	N=25	%
ASHB'nin afet eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri hakkında bilginiz var mı? Eğer varsa, bu faaliyetleri yeterli buluyor musunuz?	Bilgi gerekiyor	Bilgim yok / Herhangi bir bilğim yok(k4,k6,k7,k8, k9, k11, k13, k23, k12,k15,k18,k19,k21,k22,k25)	15	60,00 %
		Bilgim yok , yeterli olmadığını düşünüyorum (k2,k14)	2	8,00%
		Bilgim yok fakat her kuruma zorunlu afet bilinçlendirme eğitimi yapılmalı.(k17)	1	4,00%
		Çök kapan tutun uygulamasını biliyorum. Bunun haricinde herhangi bir bilğim yok(k1)	1	4,00%
	Yeterli değil	Seminer ve saha çalışmaları olduğunu biliyorum fakat yeterli bulmuyorum(k24)	1	4,00%
		Yeterli değildi. Çünkü birçok insan bu eğitimlerden faydalanamadı.(k3)	1	4,00%
	Eksikleri var	Yeterli olduğunu düşünüyorum fakat geliştirilebilir.(k10)	1	4,00%
	Yeterli	Evet yeterli buluyorum (k5,k20)	2	8,00%
	Önlem gerekli eğitim tek başına yetersiz	Eğitim önemli fakat deprem anında bir geçerliliği olmuyor. Deprem öncesi önlemler alınması daha önemli(k16)	1	4,00%
	Toplam		25	100

Tablo 15: ASHB'nin Afet Eğitim ve Bilinçlendirme Faaliyetleri ve Yeterliliği Hakkında Depremzedelerin Görüşleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların çoğunluğu (%60), ASHB'nin afet eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtmiş (k4, k6, k7, k8, k9, k11, k13, k23, k12, k15, k18, k19, k21, k22, k25), %8'i bilgi sahibi olmadığını ve bu faaliyetlerin yeterli olmadığını düşündüğünü ifade etmiş (k2, k14), %4'ü bilgi sahibi olmamasına rağmen her kuruma zorunlu afet bilinçlendirme eğitimi yapılmasını önermiş (k17), ve %4'ü yalnızca 'Çök-Kapan-Tutun' uygulamasını bildiğini ancak bunun dışında bilgi sahibi olmadığını bildirmiş (k1). Diğer yandan, bazı katılımcılar faaliyetlerin yetersiz olduğunu (%8) düşünürken (k3, k24), %4'lük bir kesim mevcut faaliyetlerin yeterli olduğunu ancak geliştirilebileceğini belirtmiş (k10), ve sadece %8'i ASHB'nin afet

eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerini yeterli bulduğunu ifade etmiş (k5, k20). Ayrıca, %4'lük bir kesim eğitimin önemli olduğunu, ancak deprem anındaki geçerliliğinin olmadığını, deprem öncesi önlemlerin alınmasının daha önemli olduğunu vurgulamış (k16). Bu veriler, ASHB'nin afet eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının farkındalığını ve etkililiğini artırmak için geliştirmeler yapması gerektiğini ve özellikle afet öncesinde alınacak önlemlere daha fazla odaklanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

3.2. ASHB Çalışanları ile Yapılan Görüşmelere Dair Bulgular

ASHB çalışanları ile yapılan derinlemesine mülakatların çözümlemesine bu bölümde yer verilmektedir.

Katılımcılar, 7 yıllık meslek kıdemine sahip 1 psikolog, 8 yıllık deneyimiyle 1 sosyolog, 2 sosyal çalışmacı (1 yıl ve 7 yıl deneyimli) ve 2 yıl tecrübeli 1 sosyal hizmet uzmanından oluşmaktadır. ASHB çalışanlarının isimleri anonimleştirerek s1...s5 kodları kullanılmıştır.

3.2.1. ASHB Çalışanlarının Deprem Sonrası Üstlendiği Görevler

ASHB çalışanlarına öncelikle deprem sonrası hangi faaliyetleri yürüttükleri sorulmuş, cevap dağılımına Tablo 16’da yer verilmiştir.

Sorular	ASHB Çalışanlarının Yaptıkları İşler	Katılımcı Kodu
6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş Depremi sonrası ASHB olarak gerçekleştirdiğiniz temel faaliyetler nelerdir?	İlk olarak konteyner ziyaretleri yaparak ihtiyaç analizi oluşturuldu. Aile Eğitim Programı kapsamında eğitimler düzenlendi ve çocukların yaşamış olduğu travmalarını etkilerini en aza indirmek amacı ile sosyal aktiviteler düzenlendi.	s1
	İlçe vatandaşları tarafından yapılan ayni ve nakdi yardımların organizasyonu ile görev yaptığımız bölgeye gelen depremzedelerin barınma ihtiyacını karşılamak için yardımsever vatandaşların verdiği evlere yerleştirilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması. Bunun yanında depremzedelere Psikososyal Destek faaliyeti ve görev bölgesine gelen Psikososyal Destek görevlilerinin görevlendirilmesi.	s2
	Deprem sonrasında evleri yıkılan ağır hasar alan veya bölgede kalmak istemeyen vatandaşlardan ilçemize gelenler için barınma, temel tüketim maddelerinin karşılanması ve sonrasında düzenli olarak ihtiyaç tespiti çalışmaları yapılarak ihtiyaç duyan ailelere psikososyal destekte bulunuldu.	s3
	• İlçemizde bulunan vatandaşlar tarafından yapılan yardımların organizasyonu • İlçeye gelen depremzedelerin barınma ihtiyacının karşılanması için yardımsever vatandaşların verdiği evlere yerleşmesini sağlamak • Vatandaşlarımıza yönelik Psikososyal Destek Sağlamak	s4
	İlçemize gelen depremzedeler için barınma hizmeti sağlandı, temel ihtiyaçlar tespit edilerek ihtiyaçları karşılandı, düzenli ev ziyaretleri gerçekleştirilerek psikososyal destek hizmeti sağlandı. Deprem bölgesine yapılan görevlendirmelerde de aynı hizmetler sunularak konteyner kentlerde hane ziyaretleri yapıldı. Hane ziyaretlerinde ihtiyaç analizi yapıldı. Konteyner kentlerde kurulan psikososyal destek çadırlarında eğitimler verildi, afet sonrası yaşanan travmaları en aza indirmek sosyal yaşantılarına dönmelerine kolaylaştırmak için aktiviteler ve etkinlikler düzenlendi. Özellikle çocuklar için oyun ve etkinlik çadırları kuruldu.	s5

Tablo 16: ASHB Çalışanlarının Deprem Sonrası Üstlendikleri İşlerin Dağılımı
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 16’ya göre, 6 Şubat 2023 tarihindeki Kahramanmaraş Depremi sonrasında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) gerçekleştirdiği temel faaliyetler, ihtiyaç

analizi oluşturmak için konteyner ziyaretleri, Aile Eğitim Programı kapsamında düzenlenen eğitimler, çocukların travma etkilerini azaltmaya yönelik sosyal aktiviteler, ayni ve nakdi yardımların organizasyonu, depremzedelerin barınma ihtiyaçlarının gönüllü ev sahiplerince karşılanması, psikososyal destek faaliyetleri ve destek görevlilerinin koordinasyonu olarak özetlenebilir. Ayrıca, evleri ağır hasar gören veya bölgede kalmak istemeyen vatandaşlar için barınma, temel tüketim maddelerinin karşılanması, düzenli ihtiyaç tespiti ve psikososyal destek sağlama çalışmaları yapılmıştır. İlçelere gelen depremzedeler için barınma, temel ihtiyaçların karşılanması, ev ziyaretleri yoluyla psikososyal destek hizmetleri sunulmuş, konteyner kentlerdeki hane ziyaretleri ile ihtiyaç analizi gerçekleştirilmiş ve psikososyal destek çadırlarında eğitimler ile travmaların etkilerini azaltacak aktiviteler ve çocuklar için oyun çadırları düzenlenmiştir. Depremzede bireylerin yanıtları ile birlikte yapılan çalışmalar incelendiğinde yürütülen çalışmalar geniş bir alanda yapılamamış ve ASHB çalışanlarının sayısı yeterli gelmemiştir. Bu çalışmalarda daha fazla bireye ulaşabilmek, ulaşılan bireylere eşit davranabilmek ve her bölgeye eşit ulaşabilmek önem taşımaktadır. Psikososyal desteğe ihtiyacı olmadığını belirten bireylerin, muhtemelen yaşadıkları can kayıpları ve geçirdikleri şok neticesiyle ASHB çalışanlarından ziyade yakınlarıyla birbirine destek olmak onlara daha iyi gelebilmektedir.

3.2.2. Deprem Sonrası ASHB'nin Öncelikli Olarak Sunduğu Hizmetlere Yönelik Bulgular

Sorular	ASHB Çalışanlarının Yaptıkları İşler	Katılımcı Kodu
Deprem sonrası hangi hizmetlerin öncelikli olarak sunulduğunu düşünüyorsunuz?	Giyecek, yiyecek ve barınma gibi temel ihtiyaçlar öncelikli olarak sunulmuştur.	S1
	Barınma, gıda gibi temel ihtiyaçların karşılanması ve Psikososyal Destek.	S2
	Depremzedelerin öncelikle barınma ihtiyacı karşılanarak temel gıda temizlik ve kıyafet ihtiyaçları karşılanmaktadır.	S3
	Barınma, gıda ve temel ihtiyaçlar Psikososyal Destek	S4
	Deprem sonrası kişilerin can güvenliği sağlandıktan sonra temel ihtiyaçların (barınma, yiyecek, giyecek, ilaç vb.) karşılanma işlemi öncelikli olarak sunulmaktadır.	S5

Tablo 17: Deprem Sonrası Öncelikli Faaliyet Hakkında ASHB Çalışanlarının Görüşleri
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 17'ye göre, s1 kodlu katılımcıya göre giyecek, yiyecek ve barınma en öncelikli sunulan hizmetlerdir. s2 katılımcısının vurgusu barınma ve gıda ihtiyaçlarının karşılanması ile Psikososyal Destek üzerineyken, s3 katılımcısı depremzedelerin barınma ihtiyacının karşılanmasını ve ardından temel gıda, temizlik ve kıyafet ihtiyaçlarının giderilmesini öne çıkarıyor. s4 katılımcısı barınma, gıda ve temel ihtiyaçlarla beraber Psikososyal Destek hizmetlerinin önemini vurgularken, s5 katılımcısı kişilerin can güvenliğinin sağlanmasından sonra temel ihtiyaçların karşılanmasının öncelikli hizmetler arasında olduğunu ifade ediyor. Bu görüşler topluca, ASHB'nin deprem sonrasında barınma, beslenme ve temel ihtiyaçların karşılanmasını ve psikolojik destek sunulmasını öncelikli hizmetler olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Ancak depremzedelerin verdiği yanıtlarla birlikte bu tablo incelendiğinde barınma ihtiyaçları karşılanmış olsa da buralar genelde güvenli olmayan konteyner gibi yerler olduğu için bir insanın uzun süre buralarda yaşaması zor olmaktadır. Bu yüzden evlere acilen hasar çalışmalarının yapılması ve daha güvenli yerlere bireyleri geçirme çalışmalarının artması önemlidir

Sorular	ASHB Çalışanlarının Yaptıkları İşler	Katılımcı Kodu
ASHB'nin deprem sonrasında sunduğu hizmetlerin hangi stratejilere veya protokollere dayandığını belirtebilir misiniz?	Afet ve Acil durumlarda bireylere ve ailelere yönelik Psikososyal Destek hizmetlerini eşgüdümlü ve etkili bir biçimde sunmak	s1
	TAMP (Türkiye Afet Müdürlüğü Planı), Afet ve Acil Durum Müdahale Yönetmeliği	s2
	Afad ve diğer sorunlu kurumların kordinesinde ekonomik sosyal ve psikolojik destek sağlamak	s3
	Türkiye Afet Müdahale Programı (TAMP) Afet ve Acil Durum Yönetmeliği	s4
	Afet ve Acil durumlarda bireylere ve ailelere yönelik psikososyal destek hizmetlerini eşgüdümlü ve etkili bir şekilde sunmak	s5

Tablo 18: ASHB'nin Deprem Sonrasında Sunduğu Hizmetlerin Strateji ve Protokollerine İlişkin ASHB Çalışanlarının Görüşleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 18'e göre ASHB'nin deprem sonrasında uyguladığı hizmetlerin strateji ve protokollerini açıklayan katılımcılar, afet ve acil durumlarda bireyler ve ailelere yönelik olarak eşgüdümlü ve etkili biçimde psikososyal destek hizmetleri sunulduğunu ifade etmişlerdir (s1, s5). Bu süreçlerde kullanılan yönetmelik ve planlar arasında Türkiye

Afet Müdahale Programı (TAMP) ve Afet ve Acil Durum Müdahale Yönetmeliği yer almaktadır (s2, s4). Ayrıca, AFAD ve diğer ilgili kurumlarla koordinasyon içinde ekonomik, sosyal ve psikolojik destek sağlama çabaları da önemli bir strateji olarak görülmektedir(s3). Bu yanıtlar, ASHB'nin afet sonrası hizmetlerinin planlı, koordineli ve mevzuata uygun bir şekilde yürütüldüğünü göstermektedir.

3.2.3. ASHB Çalışanlarının Deprem Bölgesinde Karşılaştığı Zorluklara Yönelik Bulgular

Tablo 19'da ASHB çalışanlarının depremzedelere hizmet verirken karşılaştıkları zorluklara dair görüşlerine yer verilmiştir.

Sorular	ASHB Çalışanlarının Yaptıkları İşler	Katılımcı Kodu
ASHB'nin depremzedelere sunduğu hizmetlerde hangi zorluklarla karşılaştınız?	Yapılan aile ziyaretlerinde depremzedelerin isteklerini yetkili mercilere ulaştırmak ve ihtiyaçların sağlanması noktasında yaşanan eksiklikler.	s1
	Psikososyal Destek konusunda planlama eksikliği, Genel anlamda koordinasyon eksikliğinden kaynaklanan sorunlar ve Psikososyal Destek görevlilerinin çalışma planlarının olmaması.	s2
	Deprem bölgesinde bulunan konteyner kentlerin tamamına yakınında hane ziyaretleri yapılmış olmasına rağmen tekrar tekrar yapılan ziyaretlerde kişilere aynı soruların soruluyor olması kişilerde görevlilere yönelik tepkilerin oluşmasına neden olmaktadır.	s3
	Psikososyal Desteğin zamanlama noktasında planlama eksikliği Koordinasyon eksikliği konusunda yaşanan aksaklıklar	s4
	İhtiyaçlar tespit edildikten sonra kurumlar arasında koordinasyonun sağlanmasında aksaklıklar yaşanması, ailelerin ihtiyaç ve taleplerini karşılama konusunda eksiklik olması gibi sorunlarla karşılaşıldı.	s5

Tablo 19: ASHB'nin Depremzedeler İçin Hizmetlerini Yürütürken, ASHB Çalışanlarının Karşılaştığı Zorluklara İlişkin Görüşleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

ASHB'nin depremzedelere sunduğu hizmetlerde karşılaşılan zorluklar çeşitlidir. Katılımcı s1, aile ziyaretlerinde depremzedelerin isteklerini yetkili mercilere iletme ve ihtiyaçların karşılanmasıdaki eksiklikleri dile getirmektedir. s2, psikososyal destek konusundaki planlama eksiklikleri ve genel koordinasyon sorunlarının yanı sıra, psikososyal destek görevlilerinin çalışma planlarının olmamasından bahsetmektedir. s3, deprem bölgesindeki konteyner kentlerde yapılan hane ziyaretlerinin tekrarları sırasında

aynı soruların sorulmasının vatandaşların tepkisine neden olduğunu ifade etmiştir. s4, psikososyal desteğin zamanlama ve planlamasındaki eksiklikler ile koordinasyon sorunlarına dikkat çekmiştir. s5 ise ihtiyaçların tespit edilmesi sonrası kurumlar arası koordinasyon ve ailelerin taleplerinin karşılanmasındaki aksaklıklardan bahsetmektedir. Tüm cevaplar bakıldığında koordine olunamamasından kaynaklı olarak bazı evlere birden fazla ASHB çalışanının gitmesi ve bazı yerlere ulaşamaması gibi sorunlar yaşanmıştır. Bu zorluklar, ASHB'nin deprem sonrası hizmetlerinde önemli iyileştirmelere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

3.2.4. Doğal Afetlerde ASHB'nin Daha Etkili Faaliyet Göstermesi İçin Öneriler ve Diğer Kurumlarla İş birliği

Doğal afetlerde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) hizmetlerinin daha etkili olabilmesi için katılımcıların önerilerine Tablo 20'de yer verilmiştir.

Sorular	Tema	ASHB Çalışanlarının Yaptıkları İşler	Katılımcı Kodu
Bu tür doğal afetlerde ASHB'nin hizmetlerini daha etkili kılacak önerileriniz nelerdir?	Hizmetiçi eğitim gereksinimi	Psikososyal Destek görevlilerinin yapılacak olan eğitimlerle niteliğinin artırılması etkili hizmet için temel olmalı. Eğitim içeriklerinin daha kaliteli hale getirilmesi.	s2
		Doğal afetlerde görev yapacak personellerin çok önceden belirleyerek gerekli eğitim ve yeterliliğin sağlanması.	s3
		Destek Personellerinin niteliğinin artırılması amacı ile eğitimlerin düzenlenmesi	s4
	Planlama	Organizasyon ve planlamanın daha doğru şekilde yapılması	s1
	Cevap yok	yanıt yok	s5

Tablo 20: Doğal Afetlerde ASHB Hizmetlerinin Etkili Olmasında Yapılması Gerekenler İçin ASHB Çalışanlarının Görüşleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 20'ye göre ASHB çalışanlarından oluşan katılımcılara göre eğitim programı düzenlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda s2, psikososyal destek görevlilerinin eğitimlerle niteliklerinin artırılmasının ve eğitim içeriklerinin daha kaliteli hale getirilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Katılımcı s3 ve s4, doğal afetlerde görev yapacak personelin çok önceden belirlenerek gerekli eğitim ve yeterliliklerin sağlanması ve destek personelinin niteliğinin artırılması için düzenli eğitimler yapılmasının

gerekliliğine işaret etmektedir. Katılımcı s1 ise organizasyon ve planlamanın daha doğru şekilde yapılmasını gerekli bulmaktadır.

Tablo 21’de, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) diğer kurumlarla olan iş birliği durumunu ve bu iş birlikleri hakkındaki ASHB çalışanlarının görüşlerine yer verilmektedir.

Sorular	ASHB Çalışanlarının Yaptıkları İşler	n	%
ASHB'nin diğer kurumlarla (belediyeler, STK'lar vb.) iş birliği içinde olduğu deprem sonrası projeleri var mıdır? Eğer varsa, bu iş birliklerinin kapsamını açıklayınız?	Bilgin yok(S1,S3,S5)	3	60,00%
	Milli Eğitim Bakanlığı ile ASHB arasında Afet Bölgesi Eğitim Destek Programı İş birliği Protokolü ASHB ve AÇEV arasında yapılan iş birliği(s2,s4)	2	40,00%
	Toplam	5	100,00%

Tablo 21: ASHB’nin Diğer Kurumlarla Olan İş Birliğine Dair ASHB Çalışanlarının Görüşleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 21’e göre, Katılımcıların %60’ı (s1, s3, s5), ASHB'nin belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve diğer entitelerle olan iş birlikleri hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ifade ederken, %40’ı (s2, s4) iki spesifik iş birliğini belirtmiştir. Bu iş birlikleri, Milli Eğitim Bakanlığı ile ASHB arasında Afet Bölgesi Eğitim Destek Programı İş birliği Protokolü ve ASHB ile Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) arasında yapılan bir iş birliğini içermektedir. Toplamda beş katılımcı bu konuda görüş bildirmiştir ve sonuçlar, ASHB'nin bazı koordineli eğitim ve destek programlarına katıldığını ancak katılımcıların çoğunun bu tür iş birlikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını göstermektedir.

3.2.5. ASHB'nin Sunduğu Psikososyal Destek Hizmeti Konusunda Çalışanların Görüşleri

Sorular	Tema	ASHB Çalışanlarının Yaptıkları İşler	N	%
Deprem sonrası bireylerin psikososyal destek ihtiyaçlarına nasıl yanıt verdiniz?	Uzmana yönlendirme	Yaptığımız alan taramasında ihtiyacı olan bireylerle bireysel görüşme yaparak Türk Psikologlar derneğinin psikologlarına terapi amaçlı yönlendirme yapmak(s1)	2	40,00%
		Yapılan aile ziyaretlerinde ve alan taramasında kişilerle bireysel görüşmeler yapılmış, ihtiyaç duyulması halinde gerekli desteği alabilmeleri için bize bilgileri ulaştırılan psikologlarla iletişime geçilerek kişilerin yönlendirmeleri yapılmıştır. (s5)		
	Bölge ziyaretleri ile kontrol	Deprem bölgelerinde yaptığımız görevde barınma alanları ziyaretleri gerçekleştirerek öncelikli temel ihtiyaçlarının karşılanması için çalışma yapıldı. Sonrasında yas süreçlerine destek olmak adına bireysel görüşmeler gerçekleştirildi. İlçemize gelen depremzedeleri ikametlerinde ziyaret ederek bireysel görüşme yapıldı.(s2)	3	60,00%
		Deprem bölgesinde bulunan konteyner kentlerde hane ziyaretleri ve bireysel görüşmeler yapılarak ihtiyaçlar tespit edilmiş ve ilgili kurumlara bildirilmiştir.(s3) • Deprem bölgesinde yaptığımız görevde barınma alanları ziyaretleri gerçekleştirerek öncelikli temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çalışmalar yapıldı. • Yas sürecine destek olacak şekilde birey ve hane görüşmeleri gerçekleştirildi. • Görev yaptığımız bölgede depremzedeleri ikametlerinde ziyaret ederek bireysel ve aile görüşmeleri gerçekleştirildi.(s4)		

Tablo 22: ASHB'nin Psikososyal Destekleri Hakkında ASHB Çalışanlarının Görüşleri
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 22'ye göre deprem sonrası bireylerin psikososyal destek ihtiyaçlarına Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) nasıl yanıt verdiğini, özellikle uzmana yönlendirme ve bölge ziyaretlerini içeren iki ana tema altında ele almaktadır. Katılımcıların %40'ı (s1, s5) alan taraması yaparak ve aile ziyaretleri gerçekleştirerek, ihtiyaç duyulan bireyleri Türk Psikologlar Derneği'nin psikologlarına yönlendirdiklerini belirtmiştir. Diğer yandan, %60'lık bir grup (s2, s3, s4), deprem bölgesindeki barınma alanlarını ve konteyner kentleri ziyaret ederek temel ihtiyaçların karşılanması ve yas

sürecinde destek sağlamak adına bireysel ve aile görüşmeleri yaptıklarını ifade etmiştir. Bu yaklaşımlar, ASHB'nin deprem sonrası psikososyal desteğin sağlanmasında birebir iletişim ve uzmanlara yönlendirme stratejilerini öne çıkardığını göstermektedir.

3.2.6. ASHB'nin Deprem Sonrası Süreçte Öne Çıkan Başarısı ve Yaşanan Zorluklar

Deprem sonrası ASHB çalışanlarının başarı olarak gördükleri işlere dair görüşlerine Tablo 23'te yer verilmektedir.

Sorular	Tema	ASHB Çalışanlarının Yaptıkları İşler	n	%
ASHB'nin deprem sonrası süreçte en çok öne çıkan başarıları ve zorlukları nelerdir?	Hızlı şekilde sahada organize olmak	Depremi ilk anından itibaren alanda bulunmak başarı olarak değerlendirilebilir. Personel eksikliği ise zorluk olarak değerlendirilebilir.(s1)	4	80,00%
		ASHB'nin afet sonrasında hızlı bir şekilde saha çalışmalarına başlaması başarı olarak görülebilir. Planlama ve organizasyon eksikliği de zorlukları olarak değerlendirilebilir.(s2)		
		Depremi ilk anından itibaren alanda bulunarak ihtiyaçların karşılanması ve psikososyal destek hizmetinin sağlanması, her bireye ulaşılması öne çıkan başarıları sayılabilir. (s4)		
		Bakanlığın afet sonrasında hızlı bir şekilde saha çalışmalarına başlaması başarı olarak değerlendirilebilir. Koordinasyon eksikliği ise zorluk olarak değerlendirilebilir.(s5)		
	Kişiyeye özel hizmet vermeye çalışmak	Psikososyal desteğe ihtiyaç duyan kişilerin bu ihtiyacına cevap vermeye çalışmak. ASHB'nin deprem bölgesine görevlendirdiği personellerin ailevi durumlarını önemsememesi örneğin küçük yaşta çocuğu olan veya hastası olan personellerin deprem bölgesine görevlendirilmesi(s3)	1	20,00%

Tablo 23: Deprem Sonrası ASHB Çalışanlarının Başarılı Olarak Gerçekleştirdikleri İşlere Dair Görüşleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

ASHB'nin deprem sonrası sürecinde, sahada hızlı bir şekilde organize olma yeteneği öne çıkan bir başarı olarak görülmekte ve bu, katılımcıların %80'i (s1, s2, s4, s5) tarafından belirtilmektedir. Depremi ilk anlarından itibaren alanda olmanın ve psikososyal destek hizmetini etkin bir şekilde sağlamanın başarı olarak kabul edildiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte, personel eksikliği ve planlama ile organizasyon eksiklikleri ise karşılaşılan temel zorluklar arasında yer almaktadır. Katılımcı s3 ise, psikososyal desteğe ihtiyaç duyan bireylere hizmet vermeye çalışmanın önemini vurgularken, ASHB'nin görevlendirdiği personelin ailevi durumlarını yeterince önemsememesi, özellikle küçük çocuğu olan veya bakıma muhtaç aile fertleri bulunan personelin zor durumda bırakılmasının bir zorluk olduğunu belirtmiştir ve bu durum %20'lik bir oranla ifade edilmiştir. Bu veriler, ASHB'nin afet müdahale sürecinde bazı önemli başarılar elde ettiğini, ancak aynı zamanda personel yönetimi ve operasyonel planlama gibi alanlarda gelişime açık zorluklarla karşılaştığını göstermektedir.

ASHB çalışanlarının depremzedelere ilişkin hizmetinde ASHB'nin afet yönetim stratejisine ilişkin görüşlerine Tablo 24'te yer verilmektedir.

Sorular	Tema		n	%
ASHB'nin afet yönetimi stratejisi içerisinde en çok üzerinde durduğu konular nelerdir?	Psikososyal destek	Psikososyal desteği geniş kitlelere yaymak. Deprem sonrası anında müdahale etmek.	3	60,00%
		İhtiyaç duyan her bireye ulaşarak psikososyal desteği geniş kitlelere ulaştırmak, ihtiyaçları karşılayarak kişilerin normal yaşamlarına dönme süreçlerinde gereken desteği vermek.		
		İhtiyaç duyan her bireye ulaşarak psikososyal desteği geniş kitlelere ulaştırmak, ihtiyaçları karşılayarak kişilerin normal yaşamlarına dönme süreçlerinde gereken desteği vermek.		
	Vatandaşa yanlarında olduğunu gösterme	Vatandaşa Devletin yanlarında olduğunu ve destekçisi olduğunu gösterilmesi.	2	40,00%
		Vatandaşa Devletin yanlarında olduğunu ve destekçisi olduğunu göstermek		

Tablo 24: ASHB Çalışanlarının Görüşlerine Göre Depremzedelere Hizmet İçin En Çok Üzerinde Durulan Strateji

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 24'te, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) afet yönetimi stratejisinde özellikle vurguladığı iki ana konuyu özetlemektedir. Katılımcıların %60'ı, psikososyal desteğin geniş kitlelere yayılmasının ve deprem sonrası hızla müdahale edilmesinin

stratejinin merkezinde olduğunu belirtiyor. Bu yaklaşımla, her bireye ulaşarak ihtiyaçlarını karşılamak ve onların normal yaşamlarına dönmelerini kolaylaştırmak amaçlanmaktadır. Diğer yandan, %40'lık bir kısım, devletin afetzedelerin yanında olduğunu ve destek sağladığını göstermenin önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu bilgiler, ASHB'nin afet sonrası stratejisinin psikososyal destek ve vatandaşların yanında olma yönünde odaklandığını ortaya koymaktadır.

3.2.7. ASHB'nin Deprem Konusunda Gelecekte Uygulamayı Planladığı Tedbirler

ASHB çalışanlarının 6 Şubat 2023 tarihli depremle ilgili olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) gelecekte uygulamayı planladığı tedbirlere ilişkin görüşlerine Tablo 25'te yer verilmektedir.

Sorular		Katılımcı kodu
6 Şubat 2023 tarihli depremle ilgili ASHB'nin gelecekte almayı planladığı tedbirler veya stratejiler hakkında bilgi verebilir misiniz?	Afet ve acil durumlarda bireylere ve ailelere yönelik psikososyal destek hizmetlerini eş güdümlü ve etkili bir şekilde sunmak	s1
	bu soruya cevap verilmemiş	s2
	Ashb tarafından deprem bölgelerinde görevlendirilecek personellerin çok önceden belirlenerek gerekli eğitim yeterliliği sağlanması gerekmektedir.	s3
	Temel ihtiyaçların karşılanması, barınma ihtiyacının karşılanması ve görevli destek personeli istihdamı konusunda çalışmalar yapılmalı.	s4
	Afet ve Acil durumlarda bireylere ve ailelere yönelik psikososyal destek hizmetlerini eşgüdümlü ve etkili bir şekilde sunmak, alanda çalışan personellerine bu alanda gerekli eğitimleri vererek alanda daha etkili ve yetkin olmalarını sağlamak	s5

Tablo 25: ASHB Çalışanlarının 6 Şubat 2023 Tarihli Depremle İlgili Olarak ASHB'nin Gelecekte Uygulamayı Planladığı Tedbirlere İlişkin Görüşleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 25'e göre Katılımcı s1 ve s5, afet ve acil durumlarda birey ve ailelere yönelik psikososyal destek hizmetlerinin koordinasyonunu ve etkin sunumunu vurgularken, s3, deprem bölgelerinde görev yapacak personelin önceden belirlenip gerekli eğitim yeterliliklerinin sağlanmasının gerektiğini belirtmiş. s4 ise, temel ihtiyaçlar ve barınma gibi konularda destek personelinin istihdamıyla ilgili çalışmaların önemini ifade etmiş. s2'den ise bir cevap verilmemiş. Bu bilgiler ışığında, ASHB'nin afet yönetimi

stratejilerinin özellikle psikososyal destek ve personel eğitimi konularında odaklandığını, ayrıca afetzedelerin temel yaşam ihtiyaçlarını etkin bir şekilde karşılamaya yönelik planlamalar yaptığını göstermektedir.

3.3. Bulguların Özeti ve Tartışma

Türkiye'nin afet yönetimi ve müdahale süreci, özellikle 2023 Kahramanmaraş depremi sonrasında önemli bir sınavdan geçmiştir. Bu süreç, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) rolleri ve müdahale stratejilerini, afet sonrası toplumun ihtiyaçlarına yönelik önlemleri ve özellikle özel ihtiyaç sahibi gruplara yönelik sosyal hizmet müdahalelerini ön plana çıkarmıştır. Afet yönetimi, sadece fiziksel hasarın onarılmasını değil, aynı zamanda toplumun psikososyal iyileşmesini de kapsayan geniş bir spektrumu içermektedir. Bu bağlamda, ASHB'nin sunduğu psikososyal destek ve özel ihtiyaç gruplarına yönelik müdahalelerin afet sonrası toplumsal iyileşme sürecindeki önemi vurgulanmalıdır. Kahramanmaraş merkezli deprem, Türkiye'nin afetlere karşı hazırlıklı olma durumunu ve afet sonrası müdahale kapasitesini test etmiştir. Deprem, sadece altyapısal hasara yol açmakla kalmamış, aynı zamanda toplumun psikososyal yapısını da derinden etkilemiştir. Bu nedenle, afet yönetimi sürecinde fiziksel iyileştirmenin yanı sıra, bireylerin ve toplulukların psikososyal iyileşmesine yönelik müdahaleler büyük önem taşımaktadır (Koç ve Yalçın, 2023: 102-103; AFAD, 2022).

ASHB, afet sonrası müdahale süreçlerinde önemli bir role sahiptir. Özellikle psikososyal destek ve özel ihtiyaç gruplarına yönelik müdahaleler, afetzedelerin iyileşme süreçlerinde kritik bir öneme sahiptir. Afet süreçlerinde psikososyal destek, bireylerin travma sonrası yaşadıkları psikolojik stresi azaltmaya yardımcı olmakta ve onların günlük yaşama adaptasyonlarını kolaylaştırmaktadır (Duman, 2024: 10-11). Bu destek, afetzedelerin yaşadıkları olayı işlemelerine ve normal hayata dönmelerine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda, refakatsiz çocuklar, yaşlılar, engelliler ve diğer özel ihtiyaç sahibi gruplara yönelik yapılan müdahaleler, bu bireylerin afet durumlarında karşılaşılabilecekleri ek riskleri azaltmaya yöneliktir (ASHB, 2024b). Afet sonrasında sunulan sosyal hizmetlerin etkinliği, ihtiyaç sahiplerine hızlı ve uygun müdahalelerin sağlanmasına bağlıdır. ASHB'nin afet yönetimi ve müdahale sürecindeki rolleri, bu süreçte koordinasyon ve iş birliğinin önemini göstermektedir. Özellikle

afetzedelerin psikososyal iyileşmesini desteklemek ve özel ihtiyaç sahibi gruplara yönelik müdahalelerin önemi, afet yönetiminde bütüncül bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır (TMMOB, 2023).

Bu çalışma, 6 Şubat 2023 tarihindeki Kahramanmaraş Depremi sonrasında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) depremzedelere yönelik sunduğu hizmetlerin değerlendirilmesi üzerine odaklanmaktadır. Bulgular, depremzedeler ve ASHB çalışanları ile yapılan görüşmelerden elde edilmiş ve ASHB'nin hizmet sunum stratejileri, karşılaşılan zorluklar ve geleceğe yönelik planlamaları kapsamaktadır.

Depremzedelerin demografik dağılımı ve yaşadıkları tecrübeler, deprem sonrasında öne çıkan ihtiyaç ve tepkilerin anlaşılmasında kritik öneme sahiptir. Bulgular, genç ve orta yaş grubunun yanı sıra farklı meslek gruplarından bireylerin depremi deneyimlediğini ve özellikle öğretmenlerin yüksek oranda temsil edildiğini göstermektedir. Deprem sonrası hizmetlerin yeterliliği konusunda depremzedelerin çoğunluğu ASHB tarafından sunulan destek ve hizmetlerden ya haberdar olmadığını ya da bu hizmetlere erişimde zorluk yaşadığını ifade etmiştir. Psikososyal destek hizmetlerine duyulan ihtiyaç ön plana çıkarken, bu hizmetlere erişimde yaşanan zorluklar da vurgulanmıştır.

ASHB çalışanlarıyla yapılan görüşmeler, deprem sonrasında yürütülen faaliyetlerin kapsamlı bir panoramasını sunmuştur. İhtiyaç analizinden psikososyal desteğe, barınma ve temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanmasına kadar geniş bir yelpazede hizmetler verilmiştir. Ancak, çalışanlar tarafından belirtilen koordinasyon eksikliği, planlama zorlukları ve saha çalışmalarında karşılaşılan tekrar ziyaretler gibi operasyonel sorunlar, ASHB'nin afet müdahale süreçlerinde iyileştirmeler yapması gerektiğini göstermektedir. Çalışanların eğitimi ve yetkinliklerinin artırılmasının, etkili bir afet müdahalesi için kritik olduğu belirlenmiştir. ASHB'nin afet yönetimi stratejisi, özellikle psikososyal destek ve personel eğitimi üzerine odaklanmaktadır. Depremzedelerin ve ASHB çalışanlarının görüşleri, ASHB'nin afet sonrası hizmetlerinde psikososyal destek ve vatandaşların yanında olma yönünde önemli bir odaklanma olduğunu göstermiştir. Gelecekte uygulanacak tedbirler arasında, afet ve acil durumlar için eşgüdümlü ve etkili psikososyal destek hizmetlerinin sunumu, personel eğitiminin güçlendirilmesi ve temel ihtiyaçların hızlı bir şekilde karşılanması yer almaktadır.

SONUÇ

Araştırma, Türkiye'deki afet müdahale süreçlerinin etkinliğini ve bu süreçlerin sosyal politikalarla etkileşimini, özellikle 2023 Kahramanmaraş Depremi bağlamında incelemektedir. Araştırma bulguları, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) afet müdahale stratejileri, afet yönetiminde karşılaşılan zorluklar, psikososyal destek hizmetlerinin sunumu ve gelecekteki afetlere daha hazırlıklı olmak için önerilen tedbirler üzerinden değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme, araştırmanın problem durumu ve sorularına ışık tutmaktadır.

Kahramanmaraş Depremi Sonrasında ASHB Tarafından Yürütülen Afet Müdahale Faaliyetleri

Araştırma bulguları, Kahramanmaraş Depremi sonrasında ASHB'nin özellikle barınma, gıda, temel ihtiyaçların karşılanması ve psikososyal destek olmak üzere bir dizi müdahale faaliyeti yürüttüğünü göstermektedir. Afetzedelerin ihtiyaçlarının hızla tespit edilip karşılanması ve özellikle psikososyal destek hizmetlerinin geniş kitlelere ulaştırılması, ASHB'nin stratejik öncelikleri arasında yer almaktadır. Bu faaliyetler, depremde etkilenen bireylerin ve toplulukların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik önemli adımlar olarak değerlendirilmektedir.

ASHB'nin Sunduğu Hizmetler, Depremde Etkilenen Bireylerin ve Toplulukların İhtiyaçlarını Ne Derece Karşılamıştır?

Katılımcılar arasından gelen geri bildirimler, sunulan hizmetlerin etkinliği konusunda farklı görüşler ortaya koymaktadır. Bir yandan, psikososyal destek hizmetlerine ve temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olumlu geri dönüşler alınırken, diğer yandan, bu hizmetlerden yararlanamayan veya hizmetlerin yeterli olmadığını düşünen afetzedeler de bulunmaktadır. Bu durum, ASHB'nin hizmetlerinin erişilebilirliği, kapsamı ve etkinliği konusunda daha fazla iyileştirme yapılması gerektiğini göstermektedir.

Deprem Sonrasında Sunulan Sosyal Hizmetlerin ve Yardımların Afetzedelerin Psikososyal İyileşme Süreçlerine Etkisi

Deprem sonrası sunulan sosyal hizmetler ve yardımların, afetzedelerin psikososyal iyileşme süreçlerine pozitif katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir. Özellikle, psikososyal destek hizmetlerinin ve birebir görüşmelerin afetzedelerin travma sonrası süreçlerini yönetmelerine yardımcı olduğu belirtilmiştir. Bu hizmetler, afetzedelerin normal yaşamlarına dönmelerini kolaylaştırmada önemli bir rol oynamaktadır.

ASHB'nin Afet Müdahalesinde Karşılaştığı Zorluklar ve Geliştirilen Stratejiler

Araştırma, ASHB'nin afet müdahalesinde karşılaştığı temel zorlukların personel eksikliği, planlama ve organizasyon eksiklikleri, koordinasyon sorunları ve psikososyal destek hizmetlerinin zamanlama ve planlamasındaki aksaklıklar olduğunu ortaya koymuştur. Bu zorluklar, afet müdahale süreçlerinin daha etkin ve verimli yürütülmesi için önemli iyileştirmelere işaret etmektedir. Özellikle, afet sonrası hızlı müdahale, ihtiyaçların doğru tespiti ve karşılanması ve psikososyal destek hizmetlerinin etkin sunumu gibi konularda geliştirilmiş stratejiler ve planlamalar gerekmektedir.

ASHB'nin Afet Müdahale ve Yönetim Süreçlerinde Özel İhtiyaç Sahibi Gruplara Yönelik Sunduğu Hizmetlerin Etkinliği

Araştırma bulguları, ASHB'nin kadınlar, çocuklar, engelliler ve yaşlılar gibi özel ihtiyaç sahibi gruplara yönelik olarak sunduğu hizmetlerin önemini vurgulamaktadır. Bu grupların ihtiyaçlarının doğru bir şekilde tespit edilmesi ve karşılanması, afet müdahale süreçlerinde öncelikli olarak ele alınması gereken bir konudur. Psikososyal destek, barınma, gıda ve temel ihtiyaçların sağlanması gibi hizmetler, özel ihtiyaç sahibi grupların afet sonrası toparlanma süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır.

ASHB'nin Afet Müdahalesi ve Kriz Yönetimi Stratejilerinin Mevcut Afet Yönetim Planlarıyla Uyumluluğu

Araştırmaya göre, ASHB'nin afet müdahale ve kriz yönetimi stratejileri, Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) rehberlik ettiği diğer afet yönetim planlarıyla genel olarak uyumlu bir şekilde işlemektedir. Bu uyumluluk, kurumlar arası koordinasyon ve iş birliğinin önemini ortaya koymaktadır. Ancak, bazı koordinasyon ve iletişim eksiklikleri de bu süreçlerin daha da iyileştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Araştırma bulguları, ASHB'nin afet müdahale ve yönetim süreçlerinde önemli adımlar attığını ve özellikle psikososyal destek hizmetleri gibi alanlarda kritik hizmetler sunduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, karşılaşılan zorluklar ve eksiklikler, afet müdahale stratejilerinin ve hizmetlerinin sürekli olarak değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Özellikle, özel ihtiyaç sahibi gruplara yönelik hizmetlerin etkinliği, personel eğitimi, kurumlar arası koordinasyon ve afet öncesi hazırlık ve önleme çalışmalarına odaklanılması, gelecekteki afetlere daha hazırlıklı bir şekilde yanıt verebilmek adına önemli bulunmuştur.

Bu çalışma, Kahramanmaraş Depremi sonrasında ASHB'nin sunduğu hizmetlerin kapsamlı bir değerlendirmesini sağlamıştır. Depremzedelerin ve ASHB çalışanlarının görüşleri, hizmetlerin genel olarak olumlu bir etki yarattığını, ancak özellikle koordinasyon, planlama ve psikososyal destek alanlarında iyileştirmelerin gerekli olduğunu ortaya koymuştur. ASHB'nin afet müdahalesi ve psikososyal destek sunum stratejileri, gelecekteki doğal afetlere yönelik hazırlıklarında önemli rol oynamaktadır. Özellikle, psikososyal destek hizmetlerinin genişletilmesi ve hızlı müdahale kapasitesinin artırılması, ASHB'nin afet sonrası müdahalelerinde öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir. Depremzedelerin ifadeleri, ASHB ve diğer ilgili kurumların hizmetlerinden tam olarak faydalanamadıklarını göstermiş, bu durum bilgilendirme ve erişilebilirlik sorunlarına işaret etmektedir. Bu bağlamda, afet sonrası hizmetlerin tanıtımı ve halkın bu hizmetlere erişiminin kolaylaştırılması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, depremzedelerin çoğunun özellikle psikososyal destek hizmetlerine erişimde zorluk yaşadıklarını belirtmeleri, bu alanda özel bir dikkat ve kaynak ayrılmasının önemini vurgulamaktadır.

ASHB çalışanlarının karşılaştığı zorluklar ve geliştirilmesi gereken alanlara dair görüşleri, özellikle personel eğitimi ve sahada koordinasyonun önemini ortaya koymaktadır. Afet müdahalesinde çalışanların yeterlilik ve hazırlık düzeylerinin artırılması, müdahale etkinliğini doğrudan etkileyecektir. Buna ek olarak, ASHB'nin afet yönetimi stratejisinin daha etkin bir hale getirilmesi için, sahadaki tecrübelerden ders çıkarılması ve sürekli iyileştirme mekanizmalarının entegre edilmesi gerekmektedir. ASHB ve diğer kurumlarla iş birliği yapılmasının önemi, özellikle geniş çaplı afetlerde kaynakların ve çabaların birleştirilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Bu iş birliklerinin etkinliği, afetzedelere sunulan hizmetlerin kapsamını genişletecek ve

daha fazla ihtiyaç sahibine ulaşılmasını sağlayacaktır. Bu kapsamda, ASHB'nin ilgili kurumlarla iş birliğini güçlendirmesi ve afet müdahalesi süreçlerinde ortak çalışma mekanizmalarını optimize etmesi gerekliliğini göstermektedir.

Öneriler

1. Bir olayın afet olarak değerlendirilmesi için insan hayatına ciddi derecede zarar vermesi gerekir. Bir afetin meydana gelmesinden önce önleyici hizmetlere önem verilmesi gerekmektedir yapılan görüşmelerde elde edilen bulgularda da açıkça görüldüğü üzere Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çalışanlarının bölgeye nakledilmesi ve sonrasında barınma imkanları konusunda aksaklıklar yaşandığı ve bu konularda organizasyon eksikliği göze çarpmaktadır. Bu sebeple ayrı bir Sosyal Hizmetler Bakanlığı bu organizasyon eksikliğini gidermek adına her il için ayrı uzman görevlendirmesi yaparak afet durumunda daha hızlı hareket etmelidir. Bu planlamanın afet gerçekleşmeden çok daha önce yapılması hem arama kurtarma görevleri hem de afet sonrası psikososyal destek çalışmalarının daha faydalı ve daha etkili olmasını sağlayacaktır.
2. 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş depremi “asrın felaketi” olarak nitelendirilmiştir. Cumhuriyetimizin hafızasında bu denli büyük ve etkili bir deprem ilk defa meydana gelmiştir. Yapılan görüşmelerde elde edilen bulgulardan yola çıkarak Aile Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından görevlendirilen uzmanların birçoğunun bölgeyi daha önceden bilmemeleri ve operasyonel zaaflarının ortaya çıkması nedeniyle bölgede hizmet verirken zorlandıkları fakat aynı zamanda deprem sonrası yer aldıkları faaliyetler ile ilgilide tecrübe kazanmışlardır. Bu tecrübelerin diğer uzmanlara aktarımı bundan sonra yaşanacak olan depremlerde görev alacak uzmanlara ışık tutacaktır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Kahramanmaraş depreminde görev alan çalışanları, asli görevlerini yaptıkları illerde düzenlenecek eğitimlerle; daha önceden deprem bölgesinde görev yapmamış olan uzmanlara deneyimlerini aktararak olası depremlerde görev almaları muhtemel uzmanlara yol gösterici rol üstlenmelidir.
3. Afet sonrasında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çalışanları tarafından verilen psikososyal destek çalışmaları yapılan görüşmeler sırasında yeterince etkili bulunmamıştır. Özellikle vatandaşların psikososyal destek hizmetlerine ulaşmakta

zorlandığı ve psikososyal destek veren özel kuruluşlarda da maliyetin yüksek olduğundan yakınmışlardır. Vatandaşlarımızın psikososyal destek hizmetine ulaşmalarını kolaylaştırılması adına Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından vatandaşlarımıza; afet sonrasında bu hizmete nasıl ulaşabileceklerine dair ilan broşür gibi yazılı, kamu spotu gibi görsel, afet farkındalık eğitimleri gibi yerinde eğitimlerle bilgilendirme yapılmalı ayrıca afet bölgesinde görevlendirilen uzman sayılarının da artırılması gerekmektedir

4. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çalışanları ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular ışığında psikososyal destek görevlilerinin çalışma planlarının olmaması uzmanları zorlayan durumlardan biri olarak görülmektedir. Süreç içerisine entegre edilecek tüm aktörlerin uzmanlık alanlarının afet öncesinde belirlenmesi, önceden hazırlanan plan ve organizasyon ile afet sonrası oluşabilecek kargaşanın önüne geçilmesi için standartların belirlenmesi ve afet sonrası hizmetlere ilişkin kapsamlı bir organizasyon şeması oluşturulmalıdır.
5. Yapılan literatür araştırmasında da belirlendiği üzere AFAD tarafından ülke genelinde afet farkındalık eğitimleri verilmektedir. Kamu spotları ve tatbikatlarla deprem emniyeti için çalışmalar yürütülmektedir. Ancak depremzedeler ile yapılan görüşmelerde deprem anında verilen ilk tepkilerin ve depremzedelerin davranışlarının analizi yapıldığında bu bilgilerin uygulanma oranı düşük seviyelerde olduğu gözlemlenmiştir. Bu aşamada verilen eğitimlerin niceliği artırılmalı ve niteliği gözden geçirilerek daha fazla vatandaşa ulaşması sağlanmalıdır.
6. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ta yaşanan depremde sonra karşılaşılan en büyük zorluklardan biri de iletişim ağı sorunudur. Hem deprem bölgesindeki telefon trafiği hem de diğer bölgelerdeki yakınları tarafından bölgedeki vatandaşların durumu ile ilgili bilgi alma isteği nedeniyle oluşan iletişim yoğunluğu bölgede iletişimin belirli aralıklarla kopmasına neden olmuştur. Bu kopmalar sonucu hem depremzedelerin panik halinin oluşması hem de bölgede faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların koordinasyon sağlamasında zorluklar yaşanmasına neden olmuştur. Bu zorlukları aşmak adına Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve diğer kurum ve kuruluşlar arasında afet anında koordinasyonu sağlamak adına alternatif iletişim kanalları geliştirilmelidir. Ayrıca acil durumlarda kullanılmak üzere toplanma alanlarına ve kolay ulaşılacak bölgelere iletişim için telefonlar konulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Afad (2023). Basın Bülteni 36. <https://www.afad.gov.tr/kahramanmarasta-meydana-gelen-depremler-hk-36>. Erişim Tarihi: 20/04/2024.
- Afad, (2022). Türkiye Afet Risk Azaltma Planı. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/28032022-TARAP-kitap_V6.pdf. Erişim Tarihi: 20/02/2024.
- Afad, (2024). "Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü". <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>. Erişim Tarihi: 10/02/2024.
- Afad. (2015). "Afet Risk Yönetimi," [Çevrimiçi] Erişilebilir: <https://www.afad.gov.tr/mevzuat-el-kitabi-2015>. Erişim Tarihi: 20/05/2023.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2024a). Psikososyal Destek Nedir? Rehber Dokümanı. <https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/goc-afet-ve-acil-durumlarda-psikososyal-destek/psi-kososyal-destek-nedi-r.pdf>. Erişim Tarihi: 20/02/2024.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2024b). Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı 2023-2025. https://aile.gov.tr/media/133056/engelli_haklari_ulusal_eylem_plani_23-25.pdf. Erişim Tarihi: 20/02/2024.
- Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2024). Psikososyal Destek Rehberi. <https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/goc-afet-ve-acil-durumlarda-psikososyal-destek/psi-kososyal-destek-nedi-r.pdf>. Erişim Tarihi: 20/02/2024.
- Akdağ, S. E. (2002). Mali Yapı ve Denetim Boyutlarıyla" Afet Yönetimi". *Sayıştay Dergisi*, (44-45), 35-65.
- Aktaş, A. M. (2003). Kriz Durumlarında Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Kriz Dergisi*, 11(3), 37-44.
- Akyel, R. (2000). Afet Yönetim Sistemi: Türk Afet Yönetiminde Karşılaşılan Sorunların Tespiti ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Altan, Ö. Z. (2021). *Sosyal Politikaya Giriş*. Nisan Kitabevi.
- Altun, F. (2014). Afetlere Yönelik Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler. İstanbul Üniversitesi.
- Altun, F. (2016). Afetlerde Psikososyal Hizmetler: Marmara ve Van Depremleri Karşılaştırmalı Analizi. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8-9), 183-197.

- Altun, F. (2017). Uluslararası Kuruluşların Afetlere Yönelik Sosyal Yardım Ve Sosyal Hizmet Faaliyetlerinin İncelenmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1(1), 32-54.
- Artan, T., & Özkan, A. O. (2020). Afetler ve Sosyal Hizmet. *Journal of Adem*, 1(1), 47-54.
- Aydın, D. (2012). Afet Sonrası Psikososyal Destek Uygulamaları. *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, 1-9.
- Aydın, K. (2019). Avrupa Birliği ile Bütünleşme Süresince Sosyal Devlet Anlayışının Sosyal Hizmetler Bağlamında Karşılaştırılması: Türkiye, Almanya ve İngiltere Örneği.
- Baz, A. (2023). *Türkiye'de Afetlerde Sosyal Hizmet Uygulamaları: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Örneği* (Yüksek lisans tezi). T.C. Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Acil Durum ve Afet Yönetimi Anabilim Dalı, Bitlis.
- Bedir, E. (2012). Sosyal Politika Bilim Dalına İlişkin Genel Bilgiler. *Oral, İ. ve Şişman, Y.(Ed.). Sosyal Politika I içinde.(3). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.*
- Blaufarb, H., & Levine, J. (1972). Crisis Intervention in an Earthquake. *Social Work*, 17(4), 16-19.
- Bozkurt, V. (1999). *Deprem ve Toplum*. Alfa Basım Yayım.
- Chen, F., Guo, H., & Shirazi, Z. (2019). Disaster Risks and Response Strategies in Process of Urbanization in China. In *Contributing Paper to GAR; World Economic Forum: Cologny, Geneva, Switzerland.*
- Çakır, B. (2007). Afet ve Acil Durum Yönetimi: Bolu Belediyesi Örneği (Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Çetin, H. (2014). Türkiye'de Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımların Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Değerlendirme.
- Çevik, D. Ş. (1998). Dinar ve Deprem. *Deprem Araştırma Bülteni*, 25(78), 1-208.
- Çiftçi, B. (2023). *Afet Sonrası Süreçlerin Yalın Uygulamalar İle Yönetimi* (Yüksek Lisans Tezi). Gebze Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı, Deprem ve Yapı Mühendisliği Programı, Gebze.
- Dilley, M. (2005). *Natural Disaster Hotspots: a Global Risk Analysis* (Vol. 5). World Bank Publications.
- Dudasik, S. W. (1980). Victimization in Natural Disaster. *Disasters*, 4(3), 329-338.
- Duman, H. (2024). *6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Ve Türkiye Afet Yönetimi Sistemine İlişkin Bir Değerlendirme* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Duyan, V. (2003). Sosyal Hizmetin İşlev Ve Roller. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(2), 1-22.
- Dynes, R. R. (2005). Coming to Terms With Community Disaster¹. In *What is a Disaster?* (pp. 109-126). Routledge.
- Ergünay, O. (1996). Afet yönetimi nedir? Nasıl olmalıdır? Erzincan ve Dinar Deneyimleri Işığında Türkiye'nin Deprem Sorunlarına Çözüm Arayışları. *Tübitak Deprem Sempozyumu*.
- Ergünay, O. (2009). Afet yönetimi: genel ilkeler, tanımlar, kavramlar. *Ankara*.
- Erkan, E. A. (2010). *Afet yönetiminde risk azaltma ve Türkiye'de yaşanan sorunlar*. DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Ersöz, H. Y. (2005). Sosyal Politika-Refah Devleti Yerel Yönetimler İlişkisi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1).
- Fidan, S. (2019). *Türkiyedeki Ölüme Sebep Olan Heyelanların Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ile Değerlendirilmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Gough, I. (2013). Social Policy Regimes In The Developing World. In *A Handbook of Comparative Social Policy, Second Edition* (pp. 205-224). Edward Elgar Publishing.
- Gu, D. (2019). Exposure and Vulnerability Tonatural Disasters For World'scities.
- Gündüz, İ. (2009). Dünyada ve Türkiye’de Afet Yönetimi. *İstanbul: ErdemYayınları*.
- Gürer, İ., & Tunçel, H. (1994). Türkiye’de Çığ Sorunu ve Bugünkü Durumu. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi II. Sempozyumu. Ankara Üniversitesi, Ankara*.
- Hallegatte, S., Jooste, C., & McIsaac, F. (2022). Modeling the Macroeconomic Consequences of Natural Disasters.
- Hodgkinson, P. E., & Shepherd, M. A. (1994). The Impact Of Disaster Support Work. *Journal of Traumatic Stress*, 7(4), 587-600.
- Hodgkinson, P. E., & Stewart, M. (2006). *Coping With Catastrophe: A Handbook of Post-Disaster Psychosocial Aftercare*. Routledge.
- İlhan, A. (2023). *Türkiye’de Doğal Afet Sonrası Sosyal Politikalar: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kadioğlu, M. (2008). Modern, Bütünleşik Afet Yönetimin Temel İlkeleri. *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*, 1.

- Kadioğlu, M. (2012). Türkiye’de İklim Değişikliği Risk Yönetimi, Birinci Baskı, Türkiye’nin İklim Değişikliği II. Ulusal Bildiriminin Hazırlanması Projesi Yayını, Ankara, 2, 219-257.
- Kara, İ., Tokmak, A., & İnanoğlu, A. (2024). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depreminin Sonuçları Ve Afet Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme. *Eğitim Bilimleri Alanında Uluslararası Araştırmalar XX*, 6.
- Karakuş Kaçmaz, F. (2020). Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Küresel İklim Değişikliği: Türkiye Akdeniz İkliminde Bir Alan Araştırması. *Gazi Üniversitesi*.
- Karataş, K. (1994). Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler.
- Karataş, K. (2000). Türkiye de Afet Politikası Üzerine Kısa Bir Değerlendirme.
- Karataş, K., ŞEKER, A., & Erdoğan, N. (2002). Marmara Depremi’nden Sonra Kocaeli’nde Geçici Yerleşim Alanında Yaşayan Aileler Üzerine Bir Araştırma.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kasapoğlu, M. A., & Ecevit, M. C. (2001). Doğu Marmara 1999 Depreminin Sosyolojik Araştırması: Hasarları Azaltma Ve Toplumu Depreme Hazırlıklı Kılma. (No Title).
- Kaya, E., & Özcan, R. (2009). Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli.
- Kesgin, B. (2012). *Kamu sorumluluğunda sosyal hizmet*. Açılımkitap.
- Kılıç, M. (2008). *Afetlerde psikososyal hizmetlerin etkililiği: Türk Kızılayı ve 2005 Pakistan depremi* (Master's thesis, Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Koç, M., & YALÇIN, S. (2023). Afetlerde Krize Müdahale: Kahramanmaraş Depremi’nde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Çalışmaları. *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 93-105.
- Kümbetoğlu, B., (2017), *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul
- Laçiner, V., & Yavuz, Ö. (2013). Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Afetler Karşısındaki Durumu. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(4), 274201363-274201389.
- Mani, M. M., Keen, M. M., & Freeman, M. P. K. (2003). *Dealing With Increased Risk Of Natural Disasters: Challenges And Options*. International Monetary Fund.
- Marmar, C. R., Weiss, D. S., Metzler, T. J., Delucchi, K. L., Best, S. R., & Wentworth, K. A. (1999). Longitudinal Course And Predictors Of Continuing Distress

Following Critical Incident Exposure in Emergency Services Personnel. *The Journal Of Nervous And Mental Disease*, 187(1), 15-22.

Marmar, C. R., Weiss, D. S., Metzler, T. J., Ronfeldt, H. M., & Foreman, C. (1996). Stress Responses Of Emergency Services Personnel To The Loma Prieta Earthquake Interstate 880 Freeway Collapse And Control Traumatic Incidents. *Journal of Traumatic Stress*, 9(1), 63-85.

Maslach, C. (2003). *Burnout: The Cost Of Caring*. Ishk.

McBride, D., Porter, N., Lovelock, K., Shepherd, D., Zubizaretta, M., & Burch, J. (2018). Risk and Protective Factors For The Course Of Post-Traumatic Stress Disorder in Frontline Workers After the Christchurch, New Zealand Earthquake. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 27(2), 193-206.

McClung, D. M. (2016). Avalanche Character And Fatalities İn The High Mountains of Asia. *Annals of Glaciology*, 57(71), 114-118.

Midgley, J. (2004). Social Development and Social Welfare: Implications For Social Policy. In *A Handbook of Comparative Social Policy*. Edward Elgar Publishing.

Neuman, W. L. (2020). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel Ve Nitel Yaklaşımlar: 1. Cilt. (Ö. Akkaya, Çev.)*. Ankara: Siyasal Kitabevi.(2006).52

Neuman, W. L. (2020). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel Ve Nitel Yaklaşımlar: 2. Cilt. (Ö. Akkaya, Çev.)*. Ankara: Siyasal Kitabevi.(2006).803

Newburn, T. (1993). *Disaster and After: Social Work İn The Aftermath Of Disaster*. Readers Digest.

Ortiz, I. (2007). Social policy. *UN DESA Policy Notes*.

Özdemir, S. (2009). Küreselleşme Ve Refah Devletleri Üzerindeki Etkileri. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 57, pp. 55-86). Istanbul University.

Özüdoğru, B. A. (2023). *2023 Yılında Gerçekleşen Kahramanmaraş Merkezli Depremın Etkileri Ve Politika Önerileri*.

Gezgin, M. (2018). *Türkiye'de afet yönetimi politikası ve sorunları: Soma maden kazası örneği* (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).

Öztürk, K. (2002). Heyelanlar ve Türkiyeye Etkileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2).

Öztürk, Ş. (2011). *Sosyal yatırım devletinin yükselişi: Pasif sosyal harcamalardan aktif sosyal harcamalara geçiş* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).

- Pacella, M. L., Hruska, B., & Delahanty, D. L. (2013). The physical health consequences of PTSD and PTSD symptoms: a meta-analytic review. *Journal of anxiety disorders*, 27(1), 33-46.
- Palabıyıkoglu, R. (2000). Durumsal yaşam krizleri: Travmatik deneyimler. *Sayı, I., Berksun, OE, Palabıyıkoglu, R., Özgüven, HD, Soykan, Ç., & Haran, S.(2000). Kriz ve Krize Müdahale, Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.*
- Pelling, M. (2012). *The vulnerability of cities: natural disasters and social resilience*. Routledge.
- Poulin, J. E. (2000). Collaborative social work: Strengths-based generalist practice. (No Title).
- Quarantelli, E. L. (1994). Draft of a sociological disaster research agenda for the future: Theoretical, methodological and empirical issues.
- Sharan, P., Chaudhary, G., Kavathekar, S. A., & Saxena, S. (1996). Preliminary report of psychiatric disorders in survivors of a severe earthquake. *The American Journal of Psychiatry*, 153(4), 556-558.
- Sheafor, B. W., & Horejsi, C. J. (2016). Sosyal Hizmet Uygulaması Temel İlkeler ve Teknikler. *Nika Yayınevi, Ankara.*
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>. Erişim Tarihi: 13/02/2024.
- Şahin, K. (2013). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukukunda, Doğal Afetlerde Yaşam Hakkı ve Mülkiyet Hakkı Bağlamında Devletin Sorumluluğu: Budayeva Kararı. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(3), 53-146.
- Tankut, T. (1996). Deprem Zararlarının Azaltılmasında Yurttaş Eğitiminin Önemi. *Erzincan ve Dinar Deneyimleri Işığında Türkiye'nin Deprem Sorunlarına Çözüm Arayışları Bildiriler Kitabı, Ankara Tübitak*, 15-16.
- Tanyaş, M., Günelay, Y., Aksoy, L., & Küçük, Ö. G. B. (2013). İstanbul İli Afet Lojistik Planı Kılavuzu. *İstanbul: Lojistik Derneği Yayınları*, 481-487.
- Taşcı, F. (2011). Sosyal politika-ahlâk ilişkisi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.*
- Taşcı, F. (2008). Sosyal yardım yapma (ma) gerekçeleri üzerine yaklaşımlar. *Kamu-İş, İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 12, 114-130.
- Taşcı, F. (2017). Türkiye'de sosyal politika ve dönüşüm: Zihniyet, aktörler, uygulamalar. Seta.

- Tomanbay, İ. (1999). Sosyal çalışma sözlüğü. *Ankara: Selvi Yayınevi.*
- Tomanbay, İ. (2000). Deprem, insan ve sosyal hizmetler. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(1), 123-137.
- Tufan, B. (2000). Afet Durumlarında Sosyal Destek Hizmetleri ve Sosyal Hizmet Uzmanları. İçinde, Beril Tufan ve diğ.(Der.). *Travma Tedavisi Uzman Eğitimi*, 118-121.
- Tuncay, T. (2004). *Afetlerde sosyal hizmet-17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 KLASİM 1999 Bolu-Düzce depremleri sonrasında sosyal hizmet uzmanları tarafından gerçekleştirilen meslek uygulamaların incelenmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, (2023). Türkiye Afet Yönetimi Planlaması. https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/tmmob_deprem_raporu-part-2.pdf. Erişim Tarihi: 17/02/2024.
- Twigg, J. (2004). *Disaster risk reduction: mitigation and preparedness in development and emergency programming*. Overseas Development Institute (ODI).
- Uluğ, A. (2009). Nasıl bir afet yönetimi. *TMMOB İzmir Kent Sempozyumu*, 1-18.
- Yaman, M., & Düger, Y. (2017). Afet yönetiminde kavramsal çerçeve ve Türkiye’de afet yönetiminin genel tarihsel gelişimi. *Afet Yönetimi*, 1-26.
- Yaprak, Ü. (2020). Afetler için yaygın savunmasızlık ve yerel afet endeksleri hesaplanması: Türkiye illeri örneği.
- Yenihan, B. (2017). Bir sosyal politika aracı olarak sosyal güvenlik: Dünya’da ve Türkiye’de gelişimi üzerine bir inceleme. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30), 177-196.
- Yeşilyurt, Ö. Ü. Ş., & Tekdoğan, Ö. F. (2022). Zekât ve Sosyal Harcamalar: Türk Vergi Sisteminden Yansımalar. *Vergi Sorunları Dergisi*, 45(401), 129-143.
- Yıldırım, Ş. (2016). Sosyal Hizmette Krize Müdahale Yaklaşımının Kullanımı Krize Müdahale. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 39-107
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek. (2005), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Genişletilmiş 5. Baskı*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EK

Ek 1: Kahramanmaraş Halkı ile Gerçekleştirilen Mülakat Formu

T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ "Afetlerde Krize Müdahale: Kahramanmaraş Depremi'nde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Çalışmaları" Konulu YÜKSEK LİSANS Tez Çalışması Bilgilendirme Formu

Değerli Katılımcı,

Bu mülakat formu, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından yürütülen "Afetlerde Krize Müdahale: Kahramanmaraş Depremi'nde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Çalışmaları" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında oluşturulmuştur.

Mülakat kapsamında, "ASHB" kısaltması "Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" anlamına gelmektedir. Çalışmada, deprem zamanında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) sunduğu hizmetlere ilişkin değerlendirmeleriniz istenmektedir.

Vereceğiniz bilgiler, sadece bu tez çalışmasını yürüten araştırmacı ve tez danışmanı tarafından bilinecektir ve herhangi bir şekilde kamuoyu ile paylaşılmayacaktır. Katılımınız, ASHB'nin hizmetlerinin değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi sürecinde oldukça değerli ve aydınlatıcı bir rol oynayacaktır.

Bu mülakatın gerçekleştirilmesi tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Herhangi bir sebep göstermeksizin mülakata katılmaktan vazgeçebilirsiniz.

Katılımınız ve desteğiniz için şimdiden teşekkür ederiz.

Saygılarımla,

Murat ŞAHİN

Demografik Bilgi Formu

1. **Adı Soyadı:**
2. **Yaş:**
3. **Cinsiyet:**
 - ☐ Kadın
 - ☐ Erkek
 - ☐ Diğer
 - ☐ Belirtmek istemiyorum
4. **Medeni Durum:**

- ☐ Evli
- ☐ Bekar
- ☐ Boşanmış

5. Çocuk Sayısı:

6. Mesleği:

7. Gelir Durumu:

8. Depremde ikamet ettiği konutun hasarlı olup /olmaması

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremi Hakkında Sorular

[1] Deprem sırasında neredeydiniz ve ilk tepkiniz ne oldu?

[2] Deprem sırasında ve sonrasında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) sunmuş olduğu hizmetlerden faydalandınız mı?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

Eğer "Evet" ise, hangi hizmetlerden faydalandınız?

[3] Faydalandığınız ASHB hizmetleri, sizin ve ailenizin ihtiyaçlarını karşılamada ne derece etkili oldu?

- ☐ Çok Etkili
- ☐ Etkili
- ☐ Orta Derecede Etkili
- ☐ Pek Etkili Değil
- ☐ Etkisiz

[4] Deprem sonrası ASHB tarafından sunulan hizmetlerin genel olarak hangi alanlarda geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

[5] ASHB'nin deprem sonrası sunduğu hizmetler arasında, sizin veya ailenizin özel ihtiyaçlarını karşılamada zorlandığı bir hizmet oldu mu? Eğer olduysa, bu hizmetler nelerdir ve hangi alanlarda zorlandınız?

- [6] ASHB'nin deprem müdahalesi sırasında ve sonrasında, halkın ihtiyaçlarına daha hızlı ve etkili bir şekilde yanıt verebilmesi için önerileriniz nelerdir?
- [7] ASHB dışında, deprem sonrası yardım ve destek aldığınız diğer kurum ya da kuruluşlar hangileridir?
- [8] Deprem sonrası psikososyal destek hizmetlerine ihtiyaç duydunuz mu? Eğer duydunuz ise, bu hizmetler sizin için ne derece yararlı oldu?
- [9] Gelecekte benzer doğal afetlerde ASHB'nin sunabileceği hizmetler konusunda beklentileriniz nelerdir?
- [10] ASHB'nin afet eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri hakkında bilginiz var mı? Eğer varsa, bu faaliyetleri yeterli buluyor musunuz?

Ek 2: ASHB Çalışanları Mülakat Formu

T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

"Afetlerde Krize Müdahale: Kahramanmaraş Depremi'nde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Çalışmaları" Konulu YÜKSEK LİSANS Tez Çalışması

Bu mülakat formu, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından yürütülen "Afetlerde Krize Müdahale: Kahramanmaraş Depremi'nde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Çalışmaları" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında oluşturulmuştur.

Mülakat kapsamında, "ASHB" kısaltması "Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" anlamına gelmektedir. Çalışmada, deprem zamanında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) sunduğu hizmetlere ilişkin değerlendirmeleriniz istenmektedir.

Vereceğiniz bilgiler, sadece bu tez çalışmasını yürüten araştırmacı ve tez danışmanı tarafından bilinecektir ve herhangi bir şekilde kamuoyu ile paylaşılmayacaktır. Katılımınız, ASHB'nin hizmetlerinin değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi sürecinde oldukça değerli ve aydınlatıcı bir rol oynayacaktır.

Bu mülakatın gerçekleştirilmesi tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Herhangi bir sebep göstermeksizin mülakata katılmaktan vazgeçebilirsiniz.

Katılımınız ve desteğiniz için şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla,
Murat ŞAHİN

Genel Bilgiler:

- Adı Soyadı:
- Görevi:
- Görev süresi:

Mülakat Soruları:

1. 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş Depremi sonrası ASHB olarak gerçekleştirdiğiniz temel faaliyetler nelerdir?
2. Deprem sonrası hangi hizmetlerin öncelikli olarak sunulduğunu düşünüyorsunuz?
3. ASHB'nin deprem sonrasında sunduğu hizmetlerin hangi stratejilere veya protokollere dayandığını belirtebilir misiniz?

4. ASHB'nin depremzedelere sunduğu hizmetlerde hangi zorluklarla karşılaştınız?
5. Bu tőr doğal afetlerde ASHB'nin hizmetlerini daha etkili kılacak önerileriniz nelerdir?
6. ASHB'nin diğer kurumlarla (belediyeler, STK'lar vb.) işbirliği içinde olduğu deprem sonrası projeleri var mıdır? Eğer varsa, bu işbirliklerinin kapsamını açıklar mısınız?
7. Deprem sonrası bireylerin psikososyal destek ihtiyaçlarına nasıl yanıt verdiniz?
8. ASHB'nin deprem sonrası süreçte en çok öne çıkan başarısı ve zorlukları nelerdir?
9. ASHB'nin afet yönetimi stratejisi içerisinde en çok üzerinde durduğu konular nelerdir?
10. 6 Şubat 2023 tarihli depremle ilgili ASHB'nin gelecekte almayı planladığı tedbirler veya stratejiler hakkında bilgi verebilir misiniz?

Ek 3: Etik Kurulu Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 17.05.2024-E.361803

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-361803
Konu : 69/03 Murat ŞAHİN

17.05.2024

Sayın Murat ŞAHİN

İlgi : 08.05.2024 tarihli ve E--050.99-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 15.05.2024 tarihli ve 69 sayılı toplantısında alınan "03" nolu karar ile Murat ŞAHİN'in başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Selim İNANÇLI
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu : BS9LC4REPK Pin Kodu : 22682

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?cK=5783&eD=BS9LC4REPK&eS=361803>

Adres: Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Telefon No: 0264 295 50 00 Faks No: 0264 295 50 31
e-Posta: ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ: www.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Hanife Babacan
Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Murat ŞAHİN	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Fen-Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Sosyal Hizmet
Makale ve Bildiriler	
1. Şahin, M.(2024). Afetlerde Krize Müdahale: Kahramanmaraş Depremi’nde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Çalışmaları. Sosyal Sağlık Dergisi,4(2)	